اِنسانيت جي راهه

پنڪج پبليڪيشن
اجمير

نسانيت جي راهه

(ڪهاڻيون)

ڪملا ٻتاڻي

پنڪج پبليڪيشن
اجمير

ٻه اکر

مختصر ڪهاڻيون

زندگيءَ جي سکن ۽ ڏکن کي ڀوڳيندو، دنيا جا رنگ ۽ ڍنگ ڏسندو، دماغ ۾ پيدا ٿيل اُڌمن ۽ ويچارن جي تندور ۾ پچندو هڪ شخص جڏهن قلم کڻي پاڻ کي ظاهر ڪرڻ ٿو لڳي تہ ليکڪ ٿو چورائي. ظاهر ڪرڻ ۽ نہ ڪرڻ ئي تہ ليکڪ ۽ اڻليکڪ جي وچ جي وِٿي آهي. ڀوڳي، ڏسي، سوچي، سمجهي احساس جي سطح تي لاهن چاڙهن مان هر هڪ شخص گهٽ وڌ گذري ٿو. پر شخص اظهار جا مختلف طريقا استعمال ٿا ڪن. ڪو ڳالهين سان وندري ٿو. ڪو ايشور تي ڀروسو رکي سڀ ڪجهہ اُتي ٿو ڇڏي ڏي. ڪو شراب ۾ خوشي يا غم کي نشي ۾ اُڏون ٿو ڏياري. ليکڪ لکي ظاهر ٿو ڪري. احساس کي جيترو اثردار نموني ظاهر ڪرڻ جو ڏانءُ ليکڪ ۾ هوندو هو، اوترو مقبول ليکڪ تسليم ڪيو ويندو. پڙهڻ، بحث-مباحثن ۾ شرڪت ڪرڻ ۽ لڳاتار لکڻ جو ان ڏانءُ سان سڌو تعلق آهي.

ڪملا ڀاٽيءَ جي هن وقت تائين شايع ٿيل ڪهاڻين جي مجموعن تي نظر وجهڻ سان سندس ڏانءُ ۾ اضافو چڱي طرح محسوس ڪري سگهجي ٿو. موجوده

INSANEEAT JI RAH

(Short Stories)

By :

Smt KAMLA BUTANI

Lecturer — Hindi

Govt. Model Girls Higher Secondary School, Ajmer

First Edition—1999

Price Rs. 40/- only

Published by :

PANKAJ PUBLICATION

E-19, U.I.T. Colony,

Naka Madar, Ajmer-305001

Printed by :

KAUSHAL PRINTING PRESS

3, Dayanand Market, Kaiser Ganj,

Ajmer-305001

Phone 622767

بطور ليکڪا پاڻ کي اظهار ڏيڻ جو وسيلو چونڊڻ کانپوءِ ڪملا قدم به قدم اڳتي وڌي آهي. سهاڳياڻيءَ کان سندس ڪهاڻين جي شروعات ٿي هئي. اڄ ڪملا احساسن جي ترجماني ڪرڻ واري ليکڪا جي روپ ۾ سڃاڻپ قائم ڪري لڳي آهي. اها منزل طئه ڪرڻ لاءِ ڪملا محنت ڪئي آهي. کيس اڃا گهڻيون ئي منزلون لتاڙڻيون آهن. محنت ۽ لگن ڪملا ۾ آتم وشواس پيدا ڪيو آهي. جنهن کي پاڻ تي ڀروسو هجي، اُن کي ڀلا اڳتي وڌڻ کان ڪوئي روڪي سگهيو آهي؟

ڀڳوان اٽلاڻي
صدر، راجستان سنڌي اڪادمي
جئپور
1-3-1999

مجموعي "انسانيت جي راهه" ۾ شامل سندس ڏهن
مان پنج ڪهاڻيون اهم مخزنن ۾ ڇپجي چڪيون آهن.
ٻن ڪهاڻين تي ڪيس انعام حاصل ٿيا آهن.
"ٻرندڙ گهر" تي راجستان سنڌي اڪادميءَ پاران
سال 1998-99 ۾ ٿيل ڪهاڻي چٽاڀيٽيءَ ۾ اکل ڀارت
سطح تي پهريون انعام ڏنو ويو آهي. ڪملا جي
ڪهاڻي ڪلا جي وقت سان ٻڌجي ٿيڻ جو اهو ثبوت
آهي. سندس ڪهاڻيون چاتل - سچاتل مدعن تي لکيل
آهن، ٿنهن ڪري پاٺڪ کي پاڻ سان لوڙهي ڪڍي
وڃڻ جو جذبو هنن ۾ آهي. سماج جي اهڪ لاءِ
ذميوار اڪائيءَ جي روپ ۾ ڪٽنهن ۽ هڪ چرتر کي
ڪردار ٺاهي هوءَ پنهنجي ڪهاڻيءَ جي اُٿت تي
ڪري. ملهن کي اهميت ڏيندي احساس جي آئيني
۾ سندن وهنوار جي چٽب چاڻ تي ڪري. ٿنهنجي طور
ڪملا جي ڪهاڻي بناوٽي، اپديشبازي نه آهي.
سندس ڪهاڻي حالتن جي سامهون هٿيار ڦٽي ڏي هار
مڃڻ جي نصيحت نٿي ڏي. صحتمند ساهت جو فرض
آهي سماج کي رستو ڏيکارڻ. ڪملا جي ڪهاڻي اهو
فرض بخوبي نڀاهي ٿي.
شاديءَ کان اڳ ڪملا ٻڌلاڻي ۽ پوءِ ڪملا ٻٺاڻي
ٿالي سان ڪهاڻيون لکڻ واري هن ليکڪا کي لکڻ
لاءِ ضروري ڏاڪا چڙهندي ڏسندو رهيو آهيان.

ڦن جو ڏُک

جيوترام آفيس مان گهر جي در اندر گهڙيو. ڦن پنهنجي نرڙ تي آيل پگهر اُگهيو. پراڻو چشمو جنهنجي هڪ ڪاني گهڻن ڏينهن کان الڳ ٿي ويئي هئي، پر وري به جوڙي ڪم هلائي رهيو هو؛ اکين تان لاٿو ۽ پراڻي ٽيبل تي رکيو ۽ ٿڌو ساهه کڻندي پراڻي بابا آدم جي زماني جي ڪرسيءَ تي ڌم سان ويهي رهيو.

سندس زال پيوي جهٽ پاڻيءَ جو گلاس ڀري آئي ۽ مڙس جي مايوس منهن ۽ ٿڪل سرير ڏانهن بيزار نظرن سان ڏسڻ لڳي. جيوترام جڻ پنهنجي عمر کان اڳ ئي وڏيڪ ڀڄو ٿي ويو هو. ڦن جون اکيون اندر پيهي ويون هيون ۽ ڳلن جون هڏيون نڪري آيون هئس، ماس ته جڻ سڄي سرير تان موڪلائي ويو هئس.

پاڻيءَ جو گلاس پي جيوترام ٿڌو ساهه کنيو. ساڄو هٿ مٿي تي ڦيريندي اکيون ٻوٽي ڇڏيائين. پيويءَ کي سمجهندي دير نه لڳي ته اڄ وري جيوترام کي مٿي ۾ سور ٿيو آهي، جيڪو هنجي سهڻ کان ٻاهر هوندو آهي.

مٿي کي زور ڏيندي پيويءَ چيائين، ”ڇا اڄ به مٿي ۾ سور ٿي پيو اٿوَ؟“

جيوترام ڪنڌ لوڏي ”ها“ ڪئي.

مون توهان کي ڪيترا دفعا چيو آهي ته چشمي جي ڪاني نيڪ ڪرايو. ڀڳل ڪانيءَ کان اکين تي زور ٿو پوي ۽

سلسلو

اَيُون ٻوٽي ڇڏيون. پيوءَ پڇيو، ”ڇو، ڇو، سُک تہ آهي نہ؟ رميش نيڪ تہ آهي؟!“

جيوترام ڌيمي آواز ۾ چيو،”ها نيڪ آهي، پر هن هزار رپيا پيا بہ گهرايا آهن.“

پيوءَ عجب مان چيو، ”هڪ هزار رپيا؟ اجا اڳئين مهيني ٥٠٠ رپيا موڪليا اٿائون.“

جيوترام چيو، ”پرديس ۾ خرچ گهڻا آهن. وري جيڏا اُٺ، تيڏا لوڏا. وڏي ڊگرِي وٺڻ لاءِ پئسو بہ گهڻو خرچ ڪرڻو پوندو.“

”پوءِ ! پوءِ ڇا ڪندا؟“

”تون فِڪر نہ ڪر. مان جِي. پي. ايف مان پئسا ڪڍائيندس.“ ۽ پوءِ جيوترام هفتي ڪن جي پنج ڏوڙ ڪان پوءِ پئسا پٽ ڪي موڪلي ڇڏيا.

پيوِي هر وقت هن کي غمگين ڏِسي چوندِي هئِي، ”توهان چنتا نہ ڪريو. هڪ دفعو رڳو رميش نوڪريءَ کي لڳي وڃي، توهان جا سڀ ڏک دور ٿي ويندا.“

۽ ٻئِي زال مُڙس رميش روپي آشا جي لئہ ۾ الائي ڪيترا ۽ ڪهڙا منصوبا پيا گهڙيندا هئا ۽ پنهنجو من خوش ڪندا هئا. اِئين وقت گذرندو رهيو.

پنهنجي پيٽ کي پٽي ٻڌِي، ليڙون لوڏي هي ٻئِي سمجهندا هئا تہ اِن ٻچت مان ئي رميش اِنجنيئر ٿي ويندو. پر اِهو ڪڏهن ڪين سوچيائون تہ اگر تندرستي ويئي تہ هزارن ۾ بہ خريد نہ ڪري سگهبي.

مٿي ۾ سور ٿيو ٿي. پر ٿوهان آهيو جو ١٠-٢٠ رپين جي بچت جي ڪري پنهنجو نور پيا نپوڙيو ۽ روز مٿي ۾ سور کڻي اچو.

جيوترام هٿ جي اِشاري سان هن کي چپ رهڻ لاءِ چيو. پيوِي ڪاوڙ ۾ رنڌڻي ۾ وڃي چانهن ناهڻ لڳي.

جيوترام سرڪارِي آفيس ۾ ڪلارڪ آهي. ٻار ٻه ئي اَٿس. رميش اِنجنيرنگ جي آخرِي سال ۾ پڙهي رهيو آهي ۽ گڏِي ٻارهين ڪلاس ۾.

رميش ٻارهون پاس ڪندي ئي P.E.T. جي اِمتحان ۾ پاس ٿيو ۽ هاڻي آخرِي سال ۾ اچِي پهتو آهي. بس، پوءِ ته جيوترام جا سڀ ڏک ئي دور ٿي ويندا.

پر هِڪ ڪِلارڪ جي ڪهڙِي حيثيت جو هو پنهنجي پٽ کي اِنجنيئرنگ ڪرائي سگهي پر هي ته اُهوئي ٿو ڄاڻي ته هو ڪيئن وينو پورت ڪري؟

ايتري ۾ پيوِي چانهن جا ٻه ڪوپ ناهي کڻِي اچِي ويئي. جيوترام ٻه هٿ مُنهن ڌوئي اچِي چانهن پيئڻ لڳو. ٻه ٽي ڍڪ پيري پڇيائين، ”رميش جي ڪا چِٺي آئِي آهي ڇا؟“

جوٽس خوش ٿيندي چيو، ”ها ها، هِڪ لفافو آيو ته آهي.“

چانهن جو ڪوپ اڌ ۾ ئي رکِي ڦڙتيءَ سان لفافو کڻي آئي. جيوترام جهٽ جهٽ چانهن جا ڍڪ پيري چانهن ختم ڪئي ۽ چٺي پڙهڻ لڳو. جيوترام جيئن جيئن چٺي پڙهندو پيو وڃي، هن جا ڊِڊِر ڊِرا ٿيندا پيا وڃن. مٿي جو سور هيڪارين وَڌندو ٿي ويس. چٺي پڙهي رکندي هن وري

جيوترام ۽ پيوءِ جو تہ ساه ئي سُڪي ويو. جوان ٻار آهي، ڪٿي ڪجھ ڪري نہ وجهي. اِتو سوچي ڊجي ڪوئي جي ٻر ۾ پيا پوندا هئا.

رميش ٻُري سنگت ۾ بگڙي ويو آهي. هاڻي تہ ڦڏا بہ ڪرڻ لڳو آهي، ”ممي، منهنجي سڀني دوستن وٽ اِسڪوٽر آهي. مان ئي آهيان، جو وڏي عهدي تي هوندي بہ سائيڪل پيو گهيليان.“

پر ماڻس پڻس جي اِها همت نہ ٿي جو چونس، ”پنهنجي ڪمائيءَ مان ڪو تيڙ ناهہ تہ خبر پويئي. اِسڪوٽر هلائڻ لاءِ پلا ڪنهنکي نہ کپي؟“ پر هتي تہ مِني بہ ماٺ، مُني بہ ماٺ. مطلب تہ جيوترام اجا بہ ڳٽين ڪان آجو نہ ٿيو! ڪمائيندڙ پٽ لاءِ هن ڪي ئي اِسڪوٽر جو بندوبست ڪرڻو پيو.

رميش کي گهر جي ڪنهن شيءِ جو ڪو قدر تہ هو ڪونہ. اڌ رات منجهہ رات اِسڪوٽر دوستن کي ڏيئي چڙهيندو هو تہ پلي گهر ڪٽي وجن. اِها ڳالهہ ماءُ پيءُ کي پلا ڪيئن برداشت ٿيندي؟ جن رت وِلوڙي پٽ ڪيو، سي اِهو نظارو ڪيئن ڏسي سگهندا؟

اُن تي پيوءِ کان رهيو نہ ويو. چيائينس، ”رميش، نئون اِسڪوٽر تہ تو ڪٽي دوستن کي ڏنو؟ چا تہ پيٽرول مهانگو آهي ۽ چا تہ ٽاير ٽيوب؟ توکي ڪنهن شيءِ جو قدر بہ آهي؟“

رميش، جيڪو نوڪريءَ ملڻ کان پوءِ آسمان ۾ پئي اُڏاميو، چيائين ”ممي، توهان منهنجي هر ڳالهہ ۾ دخل نہ

پر هاءِ ممتا، تون تہ اولاد تان هر ڳالهہ ۾ قربان ٿينديون آئي آهين.

اُهو بہ ڏينهن آيو، جو رميش اِنجنيئر ٿي موٽيو ۽ هڪ ڏينهن نوڪريءَ تي بہ چڙهيو.

بہ چار مهينا تہ رميش سڄي پگهار ماءُ جي هٿ ۾ آڻي ڏيندو هو ۽ جيب خرچ بہ گهٽ ڪونہ وٺندو هو. پر ڏينهون ڏينهن هن جو جيب خرچ ويو وڌندو ۽ هن جي دوستن جي قطار بہ وڌي لنبي ٿيندي.

هر وقت دوست هن کي گهيري وينا هوندا هئا. جن مان بہ چار ڄڻا تہ بلڪل نڪما ۽ نڪمڻا هئا. هنن کي چانهن ناشتا ڪرائڻ جي ڊيوٽي ماڻس جي ئي هئي ۽ ڪڏهن تہ رات جو دير سان روٽي بہ کائي پوءِ ويندا هئا. ماڻس جي ٿڪ ۽ اِنتظاريءَ جو هن کي ڪو احساس ئي نہ هئو.

هڪ ڏينهن تہ ڪمال ٿي ويو. پيوءَ کي بخار اچي جڪڙيو ۽ رميش جي مِتر منڊليءَ اُهائي مجلس لڳائي ويٺي هئي. رميش ماءُ کي چيو، ”ممي، جلدي روٽي تيار ڪر. منهنجا دوست ٻاهران آيا آهن.“

پيوءِ تہ اُٿڻ کان لاچار هئي. رميش روٽيءَ کي دير ٿيندي ڏسي ڪاوڙجي ماءُ کي چوڻ لڳو، ”ممي، مان وڃان ٿو هنن کي هوٽل تي روٽي کارائڻ، جا تون روٽي نہ کارائيندينءَ تہ اسان کي ٻکيا ٿورئي سمهنداسين.“ رميش کي گهر جي ڏک سک سان تہ جڻ ڪو واسطو ئي ڪونہ هو. اِئين چئي گهران جو نڪتو، سو اڌ رات جو آيو.

ڪائي ڏنهن جي اچڻ ڪان پوءِ نہ ٻچيل شانتي بہ

پڄندي نظر پئي آئي.

ڊالي ڪئي نہ شيڻ جي گھر جي. پر ڄتي نہ ڪر ڳالھ

۾ نڪ ڪٽي چاڙهيندي ڪئي. مُڙس جي ڪنڌ تي بندوق

رکي هلائڻ نہ ڪير ڪن ڪان سڪي.

رميش سڄي پگھار هاڻي ڊاليءَ جي هٿن ۾ ڏيندو

هو، جيڪا ''شاپنگ'' اڪر تي ئي خرچ ڪيندي هئي. هاڻي

ڄڻ رميش کي ڪڪ ڪيو اڪر بہ سيڪاريو ڪو ''اِسٽئنڊرڊ''،

جيڪو نہ جيوترام جي پراڻي جڳھ ۾ هو، نہ فرنيچر ۾

ڪراڪريءَ ۾.

اِسٽئنڊرڊ سان ڪلھو هڻڻ لاءِ هاڻي رميش ڪڏهن

گادريج جي الماڙي پيو خريد ڪري ايندو ڪو تہ ڪڏهن فِرج.

هُو ايڏو نہ ائمبيشس ٿيندو پئي ويو، جو سندس پڙ ايڏي

اُڌام برداشت نہ ڪري سگھندا هئا ۽ پوءِ ڪو غم ڀلائڻ لاءِ

شراب پي اڌ رات جو گھر ايندو هو ۽ اچي ڪارگند ڪندو هو.

جيوترام جي آشا جي اُميد نہ اُجهامندي تي نظر آئي.

زال مُڙس جو چين، آرام، شانتي پٽ جي اِنجنيئر

ٿيڻ سان ڪيڪاري ڪوچ ڪري ويا هئا. هنن کي نہ روٽي

وَڻندي هئي ۽ نہ ننڊ ئي ايندي هئي. هر وقت اِهوئي ڊپ

پيو لڳندو ڪو نہ ڪٿي رميش گھر ۽ اسانکي ڇڏي نہ وڃي هلي.

اِنڪري نہ ڪڇ ڪڇندا هئا، نہ چوندا ڪئا؛ پر تہ بہ

رميش ۽ ڊالي ڄتي پاڻ کي آزاد نہ سمجھندا هئا. بيا

انجنيئر ڪيڏي نہ اِسٽئنڊرڊ سان ٿا رهن! روز پارٽيون، سئر

ڏيندا ڪيو. جيڪڏهن منهنجي دوستن کي برداشت نہ ڪندا تہ مان ئي هليو ويندس.“

بس، اُن کان پوءِ تہ ڪنهن هن کي ڪجهہ نہ چيو.

رميش جي نوڪريءَ لڳڻ کان پوءِ مائٽين جا رشتا اچڻ لڳا، پر جيوترام چاهيو ٿي تہ رميش ڪجهہ سال ڪمائي، پوءِ شادي ڪري، جو نياڻيءَ کي پهرين اُڪلائڻ ٿي چاهيائين.

پر ڪجهہ ڏينهن کان پوءِ پرلاءُ پين تہ رميش هڪ ڇوڪريءَ کي اِسڪوٽر تي چاڙهي گهمائيندو ٿو وتي. ۽ پوءِ خبر پين تہ اُها ڇوڪري پاڙي جي نڪمين ڇوڪرين مان هڪ هئي، جيڪا صرف فئشن ۽ گهمڻ کان سواءِ ڪجهہ نہ ڄاڻندي هئي. ٻنهين ڪرم ڪٽي ڪُٽيو. پٽ کي گهڻو ئي سمجهايائون تہ هيرا ڇڏي ڪاوا ڇو ٿو چونڊين؟ تہ چيائين، ”شادي تہ مونکي ڊاليءَ سانَ ئي ڪرڻي آهي. توهان نہ ڪرائيندا تہ ڪورٽ ۾ وڃي ڪندس، گهر ۾ نہ گهڙڻ ڏيندا تہ بدلي ڪرائي ويندس. هاڻي ڪو مان بيروزگار ٿورئي آهيان؟“

اِهي ڳالهيون ٻُڌي زال مُڙس جو ساهہ ئي مُٺ ۾ پئجي ويو. جي لوڪ لڄا ٿا رکن تہ بہ شاديءَ ۾ پنجاهہ هزار تہ خرچ ٿيندو!

ٻئي مهيني ۾ جيوترام جو رٽايرمينٽ آهي. سو ڏينهن بہ اچي سهڙيو. جيوترام رٽاير تہ ٿيو، پر نہ جهڙو. جيڪو پئسو مليس، پٽ جي شاديءَ ۾ خرچ ڪري ڇڏيائين. پاڻ تہ جهڙو هو، تهڙو ٿيو.

گهر جي روشني

چينا هٿ ۾ ڦڦوٽو ڪٽي، 'مما' 'مما' ڪندي اچي ٿي ''مما منهنجون ٻہ چوٽيون ناهہ.''

ڪانتا رسوئيءَ جي ڪم ۾ مگن آهي. چڙ مان چوي ٿي، ''وڃ! وڃي اما کان چوٽي ڪراءِ. اسڪول ۾ دير ٿي ٿئي ٿي.''

چينا نہ ڪندي چيو، ''مما ! اما چوٽي سٺي نٿي ڪري. تون ڪر نہ مما.'' ڪانتا زور سان هڪ چماٽ چينا جي ڳل تي هڻي ٿي ڪڍي.

هڪ ٻئي پنيان ڏيئرن جي جمڻ سان ڪانتا جو تہ جڻ دماغ ئي خراب ٿي پيو. ڪير هن جي گهر جو ديپڪ ٻاريندو. ڪير خاندان جو چراغ روشن ڪندو. ڪير هن جو وارث ٿيندو؟

ڪانتا پاڻ گريجوئيٽ آهي. ڪنواري هوندي اسٽينو جي پوسٽ تي ڪم ڪندي هئي پر پوءِ شادي ٿيڻ ڪري نوڪري ڇڏڻي پيس. ٻن ڇوڪرين هوندي بہ ڪانتا جي نڪو سس ۽ نڪو گهوٽ ئي هن کي ڪجهہ چيو. بس اِهو تہ سندس دماغ جو ئي فطور هو.

الائي ڇو هوءَ پنهنجي ڇوڪرين کان چڙڪندي هئي. هوُ ويچاريون ڏاڏيءَ جي ئي پيار تي پئي پليون نپنيون.

گهر ۾ هڪ ئي چندر ڪمائڻ وارو هو، اِنڪري ڇوڪرين کي ڪانوينٽ ۾ بہ نٿي پاڙهي سگهي. نہ ئي اُنهن جي اوچي پرورش لاءِ ئي سندن وٽ پئسو آهي.

سپاڻا، دوستن جون محفلون ٿا لڳائين ۽ اسين آڇيون جو
اجان ماءُ پيءُ جي ڳوڏ ۾ لِڪا ويٺا آهيون. اِهو سوچي رميش
پنهنجي آفيس ۾ بدليءَ لاءِ لِکي ڏنو. جواب ۾ هنجي بدلي
دهليءَ جهڙي وڏي شهر ۾ ڪئي ويئي. شايد دهلي ۽ بمبئي
ئي آهن، جيڪي اِسٽئنڊرڊ جا شهر آهن، جتي زندگيءَ جو
سچو مزو ماڻي سگهجي ٿو.

اڄ رميش تمام خوش آهي. آفيس مان اچي ماءُ پيءُ
کي چوي ٿو، ”مونکي واڌايون ڏيو، منهنجي بدلي دهليءَ
۾ ٿي ويئي آهي.“

جيوترام پيوءِ جي مُنهن تي جڻ هئڊ هارجي ٿي
وجي. پر رميش جي اکين ۾ چمڪ ۽ چهري تي دمڪ ڏسي
هنن کي عجب ٿو لڳي. رميش ڦونڊجي چوي ٿو، ”هاڻي
ڏسجو! اُتي ڪيئن شان مان سان ٿا رهون. مون وٽ بنگلو
هوندو، در تي ڪار هوندي، اي. سي. هوندا ۽ نوڪر گيٽ
تي سلام پيا ڪندا.“

۽ ٻئي ڏينهن رميش ۽ ڊالي پنهنجي اسٽينڊرڊ سامان
سان گڏ دهلي روانا ٿي ويا.

جيوترام پنهنجي عينڪ جي ڪاني ناهڻ جي
ڪوشش ڪندو، اڄ جي اخبار ۾ ويڪينسيءَ جو ڪالم پڙهي
پنهنجي لاءِ نئينءَ سنئينءَ نوڪريءَ جي ڳولها ڪرڻ ٿو لڳي.

شايد اڄ ئي هن جي دک جي شروعات هئي يا سُک
جي، اِهو نه هوُئي جاڻي.

پنهنجي ڏوٿي دڪانين ويٺو هو ۽ ڪيترين اِسترين هٿ
جوڙي اکيون ٻوٽي هنجي سامهون ويٺون هيون.

واري سان هرهڪ اِسترِي ساڌوءَ جي اڳيان اچي
پنهنجي دکن جي ڪٿائي ٻڌائي رهي هئي. ساڌو هنن کي
هڪ خاڪ چپٽي ۽ ڪا پائڻ لاءِ رکيا ڏيئي رهيو هو.

ڪانتا ٻه ساڌن جي چڪر ۾ اهڙي ڦاٿي جو روز ساهيڙِيءَ
جو بهانو ڪري مندر ۾ اچي هوَن ۽ جاپ ڪرائيندي هئي.
پر تيڻ جي لالچ ۾ هوءَ ساڌن کي ڪافي پئسا ڏيندي هئي.
اِهو سڀ ڪجهه هن پتيءَ کان لڪائي پئي ڪيو.

اُن ڏينهن ٻه خاڪ جي پڙي ۽ رکيا وٺي گهر ڏانهن
وڃي رهي هئي. رستي ۾ اوچتو برسات وسي ۽ ڪانتا پسندي
اچي گهر پهتي.

اُن ڏينهن چندر گهر ۾ اچي چڪو هو. ڪانتا کان
پڇيائين ته اڄ هوءَ ڪٿي ويئي هئي ته ڪانتا ڪيس چيو
ساهيڙيءَ وٽ ويئي هئس. اُن ڏينهن ڳالهه اُتي ئي ختم ٿي.

ڪجهه ڏينهن کانپوءِ ڪنچن رستي ۾ ورِي ڪانتا کي
ملي ويئي، ڪيس گهلي پنهنجي گهر وٺي ويئي. ڪانتا ڏٺو
ته ڪنچن جو گهر واقعي ۾ ڪنچن جو آهي. نئين زماني
جي سيني شين سان سينگاريل هو. ڪنچن گهر ايندي ئي
سس کي پيري پئي. سسُس ٻه آسيس ڪيس. پوءِ ڪانتا
سان ڳالهائڻ ويني، تيسين ڪنچن چانهه ناشتو ڪٺي آئي.

اِئين چانهه جو دؤر هليو پئي ته ٻه ٻيبيون اُتي ڪلنديون
آيون. هڪ پنجن سالن جي ۽ ٻي ستن سالن جي ٿي لڳي.

چوڪرين کي ٻيٺي جنيپندي هئي ۽ اُنهن تي خار ٻيٺي ڪاٽيندي هئي ۽ گهڻو ڪري گهر کان ٻاهر رهڻ ۾ ئي فرحت محسوس ڪندي هئي. هن کي نه گهر جي سهيڙ ۾ من لڳندو هو، نه گهر جي ٻاتين جي شيوا ۾ ئي من لڳندو هو.

ڪنهن کي خبر ئي نه هوندي هئي ته ڪانتا منجهند جو وقت ڪٿي وڃي ٿي گذاري؟ هوءَ ته ڪنهن ساهيڙيءَ جو نالو وٺي هلي ويندي هئي ۽ پوءِ چندر جي آفيس کان موٽڻ وقت ئي موٽندي هئي.

هڪ ڏينهن ڪانتا ڪنهن گهٽيءَ مان اچي رهي هئي ته هن جي ساهيڙيءَ کيس ڏٺو ۽ پڇيائينس، ”ڪانتا! تون اڄ هتي ڪيئن؟“

ڪانتا به هن کي ڏسي مسڪرائڻ لڳي. ڪافي عرصي کانپوءِ ٻئي ساهيڙيون پاڻ ۾ ملي بيحد خوش ٿيون. ڪانتا ڏٺو ته ڪنچن جا وار ڪٽيل، اکين تي ڪارو چشمو ۽ قيمتي ساڙهي پاتل هئس. ڪير به ڏسي کيس سندس شاهوڪاريءَ جو اندازو لڳائي ٿي سگهيو.

ڪنچن ڪانتا کي ڏسندي ئي چيو، ”ڪانتا! اڄ منهنجي گهر هل. منهنجي هسبنڊ رامچندانيءَ جي هتي بدلي ٿي آهي. اسين ٻن مهنن کان هتي آيا آهيون.“

ڪانتا ٽاريندي چيو، ”اڄ نه! ٻئي ڪنهن ڏينهن هلنديس، اڄ ته مان جلديءَ ۾ آهيان.“ اِئين چوندي هوءَ تکڙا قدم وڌائيندي ڪنهن مندر ۾ اچي پهتي. ساڌو

آهي. ڪيترين نہ سباجهيون آهن ھن جون نياڻيون. جيڪو بہ ڏين سو چپ چاپ ڪائي اُٿن. پاڻ ئي پڙهي جهڙو ورڪ ۽ ڪلاس ورڪ ڪن. نہ پاڻ کين پيار ڏنو اٿس تہ ٻار بہ کيس ڪهڙو پيار ڪن. هو تہ ڏاڏيءَ سان ئي پيار ڪن.

هلڻ وقت گيٽ جي در وٽ ڪانتا کيس آهستي چيو، ”ڪنچن! ڇا توکي پٽ ڄڻ جي تمنا ڪانهي؟ ڇا تون پٽ لاءِ ڪابہ ڪوشش نٿي ڪرين؟“

ڪنچن کلندي چيو، ”نہ بابا نہ! ڪير تو وري رسڪ کڻي؟ مون تہ ٻيءَ ٻيبيءَ وقت ئي آپريشن ڪرائي ڇڏيو، هاڻي وري ڇاجي تمنا؟“

ڪانتا اُداس ٿي چيو، ”مونکي تہ پٽ ڄمڻ جي گهڻي تمنا آهي. ڪير خاندان جو ونش هلائيندو. اسانجي مئي ڪانپوءِ مکتي ڪيئن ٿيندي؟“

ڪنچن کلي ڪانتا کي ڀراٽڙي پائيندي چيو، ”اڙي ڪانتا، تون پڙهيل ٿي ڪري سورهين صديءَ جون ڳالهيون ٿي ڪرين. اڄڪلهہ پٽ ۽ ڌيءَ ۾ ڪهڙو فرق آهي؟“

پڳلي پاڻ ڌيئر ماءُ پيءُ جي ٻڍاپي ۾ وڌيڪ شيوا ٿيون ڪن. سندن مائٽن لاءِ وڌيڪ هڏ ٿو ڪرڪي. گهر جي ڪم ۾ بہ هٿ ونڊائين ۽ پٽن وانگر آوارا ٿي تنگ بہ ڪونہ ڪن. پٽ وري اڄڪلهہ ڪهڙو شاديءَ ڪانپوءِ گڏ ٿا رهن. هر ڪنهن کي آزادي کپي. اگر پٽ آوارا ٿي پوي تہ سمجھہ ٻڍاپي ۾ ٻيو ئي ڏنگ. ننڊ بہ نيڻن جي حرام ٿا ڪن.

ايندي ئي کلڪاري ڪنديون 'مما-مما' ڪري اچي ٻانهن ڦهلائي ڪنچن جي ڳلي ۾ جهولڻ لڳيون. ڪنچن پنهنجي ڳلي مان سندن ٻانهن ڪڍندي چيو، ”اڙي ٻڙڪي ۽ چٽڪي آنٽيءَ کي نمستي تہ ڪريو.“ ٻنهي ڪڪين شرمائيندي نمستي ڪئي. هنن کي ڏسندي ئي ڪانتا کي پنهنجي ٻنهي ٻيبين جي ياد اچي ويئي.

هن ڪنچن کان پڇيو، ”ڪنچن، توکي گهڻا ٻار آهن؟“

ڪنچن چيو، ”بس! اِهي جيڪي ڏسين ٿي، سامهون اٿيئي.“

”ڇا تنهنجيون ٻيبيون ڪانوينٽ ۾ پڙهنديون آهن؟“

ڪانتا چيو، ”نہ هو لوڪل اسڪول ۾ پڙهنديون آهن.“

ڪنچن ڪانتا ڏانهن مخاطب ٿي چيو، ”ڪانتا خبر اٿيئي تہ مان نوڪري ڪندي آهيان. شام جو ٻنهي ٻيبين کي پاڻ پاڙهيندي آهيان. ٻئي ڪلاس ۾ فرسٽ ايندي‌ون آهن. صبوح جو بہ مان پاڻ کين تيار ڪري سنبرائي موڪليندي آهيان. هن ٽيوٽر ڪونہ رکيو آهي. ٻارن کي مائٽ جو پيار سان پالڻ ضروري آهي. اِن سان ٻارن ۾ سٺا سنسڪار ٿا پون ۽ پاڻ کي بہ سنتوش ٿو ملي تہ منهنجو ٻار ڇاتو پڙهي،، ڇاتو ڪري، ڪٿي جا سنسڪار ٿو اپنائي.“

ڪانتا من ئي من ۾ شرمسار ٿي. هن کي پنهنجي چوڪرين تي ديا آئي. ڪيس وويڪ وڊ وجهڻ لڳو. هوءَ ڏيٽرن کي پاڙهڻ تہ پري رهيو، کين ڇوٽي ڪرڻ لاءِ بہ چڙٻندي

چندر سان ڳالهه ڪيائين. هن نه ’ها‘ ڪئي. ڪانتا ڪنچن جي آفيس ۾ نوڪريءَ لاءِ ويٺي ۽ کيس ملي ويئي. هن پنهنجي ٻارن کي انگلش اسڪول ۾ ائڊميشن ڏياري. روز صبوح جوسويل اُٿي ٻارن کي سنڀرائيندي هئي. شام جو آفيس مان اچي روٽيءَ کان اڳ ٽائيم ڪڍي کين پاڙهيندي هئي.

وقت گذرندي دير ئي نٿي ٿئي. چينا هاڻي سهڻي سني ائڪٽو گرئجوئيشن ڪري ايئر هوسٽيس ٿي ۽ ٽينا سا ته وري محنت ۽ لگن سان آئي. اي. آيس. ڪري آفيسر ٿي ويئي. اڄ ڪانتا فخر کان ڳاٽ اوچو ڪري ٿي هلي. کيس اِهو محسوس ئي ڪونه ٿيو ته کيس پٽ ڪونهي. ڌيئر ته پٽن کان به وڌيڪ لائق نڪتيون.

ڪانتا ڪنچن کي ڪيئن ڀلائي سگهندي، جنهن هن کي نئين زماني جي نئين روشني ڏيکاري. سچ آهي جيڪر ڇوڪرو گهر جو ديپڪ آهي ته ڇوڪري گهر جي روشني.

مان توکي به اِها صلاح ڏيان ٿي ته ٻنهي ٻيبين جي پرورش پٽن وانگر ڪري هنن کي به ڊاڪٽري وغيره ڪرائي هنن ۾ سٺا سنسڪار ڀر، جيئن سماج ۽ ديش جي سٺي شيوا ڪري سگهن.

ڪانتا جو چهرو ورڻ ورڻ ٿيڻ لڳو. ڪنچن ڪان موڪلائي سڄو رستو سوچيندي آئي. پاڻ کي ڦٽڪار ۽ ننڊڻ لڳي. ڏس هن پٽ جي موهه ۾ ڌيئرن کي ڪيئن نظرانداز ڪري پيار ممتا ۽ سنڀال ڪان وانجهي ڇڏيو آهي. ويچارين کي پيئي رکو ڏنيپيان. کهڙيون نه سدوريون ۽ معصوم آهن منهنجون نياڻيون، ڪيئن نه مما مما ڪري اچي چنبڙن ۽ مان جو کين ڌڪي ڪٽي تي ڌار ڪريان. نه صرف ڌيئرن. تي پر پنهنجي ماءُ جهڙي ممتا جي مورت سس کي به ٻڍاپي ۾ گهر گرهستيءَ جو جهنجهٽ ڏيئي مان پئي ساڌن پنيان ڊوڙان، وقت ۽ پئسو برباد ڪريان. ڪنچن سچ ٿي چوي، اگر پٽ جي آس ۾ ٿين به ڌيءَ جمي پوي ته پوءِ مان ڇا ڪنديس.

تڪڙن قدمن سان هوءَ گهر پهتي ۽ اچ ٻنهي ٻيبين کي ڀاڪر ۾ ڀري پيار ڪرڻ لڳي. هن اِهو سوچي ڇڏيو ته ٻارن کي سٺي ايڊيوڪيشن ڏيارڻ ۽ گهر جو اِسٽئنڊرڊ ناهڻ لاءِ هوءَ وري نوڪري ڪندي. امڙ نه گهر هوندئن به سنڀالي وٺي آهي.

ڪنچن کي ٻئي ڏينهن پنهنجا ويچار ٻڌايائين ته هن ڪيس چيو ته سندس فرم ۾ هڪ اسٽئنوگرافر جي جاءِ خالي آهي.

مينا منوهر جي منهن مان سندس نهيل ڪاڌي جي تعريف ٻڌڻ لاءِ پئي سڪندي هئي. اِنڪري روز نوان طعامَ لذيذ شيون ناهي، پتي ۽ ٻارن کي خوش ڪرڻ جي ڪوشش ڪندي هئي. پر منوهر ڪڏهن به هنجي ڪاڌي جي ساراهه نه ڪئي. مجال جو 'هون' ڪانسواءِ ڪڇي پنهنجو مون ڏارڻ توڙي.

مينا جي نظر ۾ 'منوهر' هڪ عجيب اِنسان هئو. ڳلڻ ڳالهائڻ ته هنجي فطرت ۾ ئي نه هئو. رات جو روٽي کائي هو مگزينن ۾ منهن وجهي ويهي رهندو هو، جڻ اِنهن جو اِمتحان هن کي سڀاڻي ڏيڻو آهي. پوءِ ايندي هئي ٽي. وي. جي وارِي. هڪ اڌ سيريل ڏسي، کير پي جو وهاڻي تي ڪنڌ رکندو هو ته کونگهرن جو راڄ چالو ٿي ويندو هو ۽ پوءِ ٺيڪ صبوح جو پنجين ٻجي ئي هنجي اک کُلندي هئي.

صبوح جو ته هن کي فرصت جو ڪو سوال ئي ڪونه هو. چانهه پي اخبار جو هٿ ۾ ڪٽندو هو ته اکر به اکر چٽي پوءِ اُٿندو هو. پوءِ ٿورو ٽهلي ڪري اچي پنهنجي ننڍڙي باغ جي نظرداري ڪندو هو. ايتري ۾ اچي آفيس جو ٽائيم ٿيندو هوس. جلدِيءَ ۾ ڏاڙهي لاهي، سنان ڪري، ناشتو ڪائي آفيس ويندو هو.

مينا هن سان ڳالهائڻ لاءِ جڻ پيئي سڪندي هئي، پر منوهر هڪ وِرڪت ۽ ويراڳِيءَ جيان پيو گهر ۾ وقت گذاريندو هو.

مينا اِن باري ۾ سوچڻ وهندي هئي ته هنجون اکيون آليون ٿي ويندِيون هيون. منوهر هن کي هڪ پٿر دِل اِنسان نظر ايندو هو.

پٿر دِل

مينا رسوئي ٽيبل تي سجائي، پنهنجي جاتل سجاتل سِت دهرائي، ”اچو، پريوءَ پريوءَ جا پيارا، اچي پريم سان پريوءَ جو پرساد کائو.“ روٽيءَ لاءِ مينا جي سڏ جو اِهوئي طريقو آهي.

سڀ پنهنجو ڪمرو ڇڏي اچي روٽيءَ لاءِ ڊائننگ ٽيبل تي وينا.

رات جي روٽي سڀ گڏ کائيندا هئا. ڏينهن جو تہ آرتوار کانسواءِ سڀ کو پنهنجي ڪم تي ويندو هو. منوهر ٽفن کڻي ويندو هو ۽ ٻئي ٻار منوج ۽ رينا ڪاليج مان اچي الڳ الڳ وقت تي ئي روٽي کائيندا هئا.

روٽي کائڻ وقت منوج ۽ رينا تہ ڪجهہ نہ ڪجهہ پيا ڳالهائيندا، کِل کِل ڪندا، کِل مزاڪ ڪندا هئا، پر منوهر گهڻو ڪري چپ ئي رهندو هو.

منوج (ڪوفتو وات ۾ وجهندي)، ”واهہ مما، اڄ تہ ياجي هٿ چٽڻ جهڙي ناهي اٿو. ڪيئن پپا؟“

منوهر بنا منوج ڏانهن نهاريندي، ڳرهہ وات ۾ وجهندي ’هون‘ ڪئي ۽ چپ رهيو.

رينا ڏهيوڙن تي هٿ صاف ڪندي چيو، ”واهہ مما، اڄ تہ منهنجي پسند جي شيءِ ٺهي آهي، مزو اچي ويو.“ پوءِ خوش ٿيندي منوهر ڏانهن رخ ڪندي چيائون، ”پپا، توهانکي ڏهيوڙا خوب پسند آهن نہ؟“ منوهر ڏهيوڙي جو چمچو وات ۾ وجهندي ’هون‘ ڪئي.

هڪ هي آهن؛ نڪو اٽن زال جي چنتا، نڪو ٻارن جو موهه. گهر گرهستيءَ ۾ موهه نه هجي ته ماڻهو جيئي ئي ڪهڙي سهاري تي؟

گيٽ تي بيٺي مينا جي اکين ۾ ڳوڙها تري آيا. مينا ڏنو ٻار ڪاليج مان موٽي آيا آهن. هن يڪدم ڳوڙها اُگهي ورتا.

ڪجهه ڏينهن ڪانپوءِ مينا ڪجهه راحت محسوس ڪئي. پر مينا به هئي هڪ پارتيئه ناري. هن جي اِها خاصيت آهي ته جيترو سرير مان ڪم نڪري، اوترو سٺو. هن سرير کي ته اڳ پٺ ٻُنڊن جي حوالي ئي ٿيڻو آهي. هن جو ڇا موهه ڪجي؟

اِهو سوچي هن بخار ڏانهن ڌيان ئي ڪونه ڏنو. ٽي ڏينهن موڪل هئي ۽ ٻنهي ٻارن کي ڪاليج طرفان هسٽوريڪل ٽوئر تي اجنتا ۽ ايلورا جون غفائون ڏسڻ وڃڻو هو. مينا اُنهن جي تياريءَ ۾ بخار جي پرواهه نه ڪئي. ٻارن کي ناشتو ڪرائي روانو ڪيائين مس ته بيهوش ٿي ڪري پيئي. اُن وقت صرف منوهر ئي گهر ۾ هو. هن مينا کي کڻي پلنگ تي ليٽايو. منوهر مينا جي حالت ڏسي گهبرائجي ويو ۽ بروقت ڊاڪٽر کي فون ڪيائين.

ڊاڪٽر جاچ ڪندي چيو، ”بخار ۾ لاپرواهي ڪرڻ سبب ٽائيفائيڊ ٿي پئي آهي. مريض کي پوري آرام جي ضرورت آهي. ڪئپسول هر ڇئن ڪلاڪن ۽ ٻيون دوائون به وقت تي ڏيڻيون آهن.“

منوهر سِوِل اِنجنيئر هو. پٽرن سان ڏينهن رات مٿو هڻندي شايد هو بہ پٿر دِل ٿي ويو هو. ڪڏهن مينا سوچيندي هئي، شروع ۾ تہ منوهر اهڙو ڪونہ هو، پر جيئن جيئن ٻار وڏا ٿيندا ويا ۽ مينا وٽي اُنهن جون ذميواريون پاڻ تي هموار ڪندي، تيئن تيئن منوهر ويو ٻارن ۽ مينا کان ڪٽجندو.

مينا سوچيندي هئي تہ پٿر جي آس پاس جيڪا مٽي ٿيندي آهي، اُن ۾ ڪڏهن ڪڏهن گاهہ جي ساوَڪ ڦُٽي ايندي آهي، پر منوهر تہ چٽني پاسي ئي پٿر آهي.

آفيس سانگي منوهر اڪثر ٽوئر تي ويندو رهندو آهي. اڄ بہ هو ٽوئر تي وڃڻو آهي، بس، بہ وڳا اٿيچيءَ ۾ وڌا ۽ ٿيو روانو. نڪو زال لاءِ ڪا چِڪ، نڪو ٻارن لاءِ ڪو موهہ. مينا گيٽ تائين هدايت ڪندي آيس، ''روٽي وقت تي کائيندا''، ''گاڏِيءَ مان هر هر نہ لهندا''، مون پاڻِيءَ جي بوتل بہ اِنڪري رکي آهي، جيئن توهانکي تڪليف نہ ٿئي. ها ٻڌو- ''پهچندي ئي فون ضرور ڪندا.''

منوهر جڻ ٻڌِي اڻ ٻڌِي ڪندو رمندو رهيو. ورِي پٺيان نہ نهاريائين.

مينا جو من پرچي آيو. ٻين جا مرد ڏس تہ ٻاهر وڃڻ مهل موهہ جي زنجيرن ۾ جڪڙجي وڃن. پاڙي وارِيءَ ڊُروءَ جي مڙس ٻاهر ٿو رهي تہ ٻئي ٽئين ڏينهن فون ڪري ۽ هفتو ئي ڪونہ گذريس تہ ڪنهن نہ ڪنهن بهاني زال کي گهرائي وٺي.

پارِيءَ جو مڙس تہ گهر جي موهہ ڪري پروموشن ئي نٿو وٺي.

محسوس ڪنديِ هئي. هن منوهر جي اکين ۾ درد، تڙف ۽ پڇتاءُ ڏسي ورتو هو.

بخار ايڪيهه ڏينهن وٺي پوءِ ٽُٽو. اِن وچ ۾ منوهر مينا جي من جا سڀ ڦُرنا ۽ پرم مِٺائي چڙيا هئا.

ايڪيهن ڏينهن ڪانپوءِ مينا اڄ ڌرتيءَ تي پير رکيو آهي. منوهر هن کي سهارو ڏيئي ٻيهاريو آهي ۽ هاٿي پنهنجيءَ ڪان ڀاڪر ۾ پري سهاري سان هن کي هلائي رهيو آهي. جيئن ٻار هلڻ سِکندو آهي، منوهر به مينا کي هڪ هڪ پير هلائي ٿو.

منوهر جي من جو بار مينا جي نيڪ ٽيڻ سان هلڪو ٿي ويو آهي. مينا جڻ آسمان ۾ پيئي اُڏامي. هن ته منوهر کي پٿر دِل، سَوِيماني، نِرموهي، رُکو ۽ ويراڳي وغيره لقب ڏنا هئا؛ سي سڀ اڄ ڪوُڙا سِڌ ٿيا هئا.

مينا منوهر جي ڪوملتا جو اندازو لڳائي ورتو هو. منوهر جي من ۾ هن لاءِ ڪيڏو نه پيار ۽ صدق هو، جو لڪل هو پر اڄ نڪريِ ظاهر ٿيو هو.

پٿر جي چٽنيِ پاسي جڻ سائي گاهه جا تَلا ڦُٽيِ نڪتا هئا.

منوهر مينا کي خوش ڏسي، پاڻ به خوش آهي. هنجي وهنوار ۾ زمين آسمان جو فرق اچي چڪو آهي.

پِرسڪرپشن لکي ڊاڪٽر هليو ويو. منوهر دوائُون گهرائي ورتيون.

مينا جي هيءَ حالت ڏسي منوهر روئڻهارڪو ٿي ويو. مينا مچ بخار ۾ اونگهه پيئي هئي. منوهر مينا جي بيمارِيءَ ۾ پاڻ کي ڏوهي پيو سمجهي. ڪهڙو سک ڏنو آهي هن مينا کي؟

من ۾ هن پرڻ ڪيو تہ پنهنجي شيوا سان مينا کي ٺيڪ ڪندس.

رات جو مٿي تي پٽيون رکيءَ وقت بہ وقت تتل مٿي تي ٿڌي هٿ جو اِسپرش مينا محسوس ٿي ڪيو. پر ٽي ڏينهن هنجي اک نہ کلي.

جڏهن اک کُليس تہ رات جا ٽي لڳا هئا. منوهر ڪرسيءَ تي ئي جهوٽا پئي کاڌا. مينا منوهر کي اُٿاريندي چيو، ”توهان هاڻي وڃي سمهو.“ پر منوهر ٻچريو بہ ڪين. چي - ”ڪئپسول ڇئين ڇئين ڪلاڪن ۾ ڏيڻو آهي.“

مينا خمارِيءَ ۾ سُمهي پئي، پر منوهر جي ننڊ اُڏامي وئي. مينا جي بيمارِيءَ جو ذميوار هوُ پاڻ کي سمجهي رهيو هو. هن جي بي رخيءَ کي برداشت ڪري ڪري آخر مينا بيمار ٿي پئي آهي.

چوندا آهن تہ هر غلطي پراشچت ڪرڻ سان معاف ٿي ويندِي آهي.

منوهر مينا جي صبوح کان رات تائين سچي لگن سان شيوا ڪئي. هروقت پيار پريو اِسپرش هوءَ مٿي تي

وقت ماءُ سان گڏ پيءُ جو پارٽ بہ ادا ڪرڻو پوندو آهي. گوپ تمام سنجيدو ۽ سُلجهيل اِنسان آهي. هُو پڻ مڏوءَ ۽ ٻارن سان ننڍڙي گرهستيءَ ۾ تمام خوش آهي. چوندا آهن تہ اڪيلائيءَ ۾ ئي اِنسان کي پاڻ کي سُڃاڻڻ، سمجهڻ ۽ سوچڻ جو وقت وڌيڪ ملندو آهي. اُن وقت ئي ڪبر سوچيندو آهي تہ منهنجو جيون سارٿڪ آهي يا نہ؟ مون جيون ۾ ڇا پاتو، ڇا وڃايو؟ منهنجي هستي ڪهڙي آهي؟ مڏوُ بہ اِهي ويچار ڪندي گهر جا ڪم جلد جلد نبيرڻ لڳي. ايتري ۾ مونوءَ جي اسڪول مان اچڻ جو وقت بہ اچي ٿيو. مونوءَ جي ايندي ئي هن جو ڪم پاڻ وڌي ويندو. ڇو جو مونوُ ايندي ئي ڪتاب بستري تي اُڇلي، پلنگ تي پهرين تہ بوٽ سميت ليٽي پوندو آهي. پوءِ ٽي. وي. آن ڪري پروگرام جو جائزو وٺندو آهي. جيڪر هن جي من متابق پروگرام هوندو تہ پوءِ تہ روٽي بہ پلجي ويندو، جيئن ڪو ميچ يا ڊانس پروگرام يا پڪچر.

پوءِ تہ مڏوُ سڏ ڪنديس پر ڇُرندو ڪونہ. آخر ٿاڪي آٽي مڏوءَ کي ئي پلنگ تي کاڌو ڏيڻو پوندس. پوءِ تہ اکيون ٽي. وي. ۾ کُپائي رکندو ۽ پيو کائيندو. ماءُ کان پڇندو بہ ڪونہ تہ ممي توهان روٽي کاڌي يا نہ؟ جڏهن هن کي خبر آهي تہ مڏوُ هن لاءِ ترسندي آهي.

مڏوءَ کي ڊائننگ ٽيبل تي اڪيلو ئي روٽي کائڻي پئي. ڏينهن جو مڏوُ پنهنجي ڪمري ۾ آرام ڪندي آهي جو صبح کان گهر جي ڪم ۾ جنبي پئي هوندي آهي، ”مونوُ، تون بہ اچي مون سان هت آرام ڪر“، پر مونوءَ کي

وقت جي رفتار

”سونوُ! او سونوُ، جلد اچي ناشتو ڪر، تنهنجي ڪاليج جو وقت ٿي ويو اٿئي.“ مذوءَ سنيتا کي سڏ ڪندي چيو.

سنيتا ماڊرن فيشن جي ڪپڙن ۾ سجيل ڏڙ ڏڙ ڏاڪڻ لهي آئي. هه ڪتاب هٿ ۾، ڪلهي ۾ لٽڪيل ننڍڙو پرس. ڦڙتيءَ سان ڊائننگ ٽيبل تي ويهي ڊبل روٽيءَ جي سلائيس تي مکڻ لڳائي هه سلائيس ګڏي هڪ چڪ هنيو ۽ پوءِ گٽ- گٽ ڪير جو گلاس پي باقي سلائيس هٿ ۾ کڻي ڪائيندي ڦڙت قدمن سان ٻاهر ٻچندي ويئي، ”ٽاٽا ممي، باءِ“ ۽ اسڪوٽر کي ڪِڪ هڻي نڪري ويئي.

منوُ ته سنيتا کان هه سال ننڍو آهي، اجا ٻارهين ۾ پهتو آهي. سو ته صبح جو جلد ئي اسڪول هليو ويندو آهي.

هه ٻار ئي آهن گهر جي شان. مذوُ ٻنهين جي پالڻ پوشڻ پڻ شاندار ڍنگ سان ڪري رهي آهي. سنيتا کي پيار سان گهر ۾ سونوُ ۽ منوءَ کي مونوُ ڪوٺيو ويندو آهي.

ٻنهين جي وڃڻ ڪانپوءِ مذوُ اڪيلي رهجي ويئي. گهر سانءِ سانءِ ڪري ڪائڻ لڳس. مذوُ پڙهيل ڳڙهيل سمجهدار گرهڻي آهي ۽ سڄي گهر کي ئي سمرپت، پتيءَ ۽ ٻارن کي وقت تي روٽي، شيوا ٽهل ئي هن جي جيون جو مقصد آهي. بدلي ۾ پتيءَ ۽ ٻارن جو پيار پائي ئي هوءَ سنتشٽ آهي.

ٽوپ ٻالاٽي سني وڏي عهدي تي هئڻ سبب گهٽو ڪري ٽوئر تي رهندو آهي. اِنڪري مذوءَ کي ئي وقت به

پر مجال، جي ڪنهنجي ڳالهه وات مان اکر به ڪڍي! سڀ جڻ سُن ٿي ويون. اِهو ڏسي مڌوءَ آنان اُٿڻ ئي مناسب سمجهيو. هنجي ڪمري کان ٻاهر نڪرندي ئي ڪِل جا ڦهارا وهي ڇٽا. مڌوءَ کي اڄ جي پيڙهيءَ جي ٻارن تي عجب لڳي ويو. ٻار هن کي پنهنجي خوشيءَ ۾ به شريڪ نه ڪري سگهيا.

اِنهن ڳالهين مڌوءَ جي دل ۽ دماغ تي گهڻو اثر ڪيو هو. هن گوپ کي پڻ اِن باري ۾ ٻڌايو هو، پر گوپ اِن ڳالهه کي سنجيدگيءَ سان نه ورتي مڌوءَ کي پاڪر پائي سمجهائيندي چيو، ”مڌوُ! هيءُ اڄ جي زماني جو جنريشن گئپ آهي. ٻار اڄ وڏا ٿي ويا آهن، هوُ ٻچپن جي ريکا پار ڪري ڪِشور وَهيءَ ۾ اچي چڪا آهن. جنهن عمر ۾ هوُ آزادي ٿا چاهين، پنهنجي الڳ هستي قائم ڪرڻ ٿا چاهين، پنهنجي چاهتن ۽ اُميدن کي ڪئنواس تي سندر چٽساليءَ سان سجائڻ ٿا چاهين.“

مڌوءَ جي اکين ۾ ڳوڙها ترِي آيا. ”ته ڇا ٻار اسانجي هٿن مان نڪرِي ويا آهن؟ هوُ اسانجو ته ڪو سڏ ئي نٿا ٻڌن! ڪنهن گهر جي ڪم ۾ چاهه ئي نٿا وٺن. گهر جي ڪم ۾ ڪا مدد ئي نٿا ڪن، نه ڪو ورِي ڪا زميداري محسوس ٿا ڪن.“

گوپ مڌوءَ کي پيار سان پاڪر ۾ پريندي ڳوڙها اُگهندي چيو، ”پڳلي، اِهو نه سوچ. ڏس جهرڪيون ڪيئن نه ننڍن ٻارن کي هڪ هڪ داڻو وات ۾ ڏينديون آهن، ليڪن پر اينديئي اُهي ٻار اِئين اُڏامي ويندا آهن، جڻ ڪِ هوُ ننڍا هئا ئي ڪونه. هيِ ته اِنساني ٻار آهن. ها، مڌوُ! هڪ ڳالهه

ٽي. وي. جي ڏيان ۾ نند ڪٽي. ۽ پوءِ ٽڪجي اُٿي ئي سُمهي پوندو، ماءُ وٽ وڃڻ جي ضرورت ئي محسوس ڪونه ڪندو.

شام جو به جيڪر مڏوُ ڪو ڪم مونوءَ کي چوندي ته يا ته هوُ اِسٽيريو سان گڏ پاڻ به پيو نچندو ۽ ڳائيندو يا ته دوستن سان ڪرڪيٽ راند ڪرڻ نڪري ويندو يا پڪچر ڏسڻ هليو ويندو. پوءِ ڏيئن برئي ايندو ته ٿورو هوم ورڪ ڪري روٽي کائي سُمهي پوندو.

سونوُ به شام تائين ايندي ته سينڊل ڪٿي ته پرس ڪٿي، ڪتاب ڪٿي ته ڪپڙا ڪٿي. اچي ڊائننگ ٽيبل تي ڪا مخزن کڻي وهندي. جيڪا فلم فيئر يا اسٽارڊسٽ ئي ٿي سگهي ٿي. چانهه ناشتو ڪندي ويندي ۽ ڌيان هوندس مخزن ۾. شام جو يا ته ساهيڙيون هن وٽ يا پاڻ ساهيڙين وٽ. ڪڏهن ڪم ۾ ماءُ جو کڻي هٿ وٺائي، اِنجو ته سوال ئي ڪونه ٿو اُٿي.

سونوءَ جي ’برٿ ڊي‘ تي پارٽيءَ جو بندوبست ڪيو ويو. هن جون ساهيڙيون ڪافي ماڊرن لباس ۾ سهي سنبري آيون هيون. هال ۾ ڪافي شور شرابو هو. خوب ڇهڇٽا ۽ کِل خوشيءَ ۽ کهکهن جا ڦهارا هلي رهيا هئا. مڏوُ به اُنهنجي وچ وچ ۾ وڃي، ڪجهه من بهلائڻ لاءِ ۽ اُنهنجي ڳالهين ۾ بهرو وٺڻ لاءِ هنن جي پر ۾ اچي ويٺي. پر هي ڇا؟ سڀ ساهيڙيون اِئين چپ ٿي ويون، جيئن ٽيچر جي اچڻ تي ڪلاس ۾ خاموشي ڇانئجي وڃي. اِن تي مڏوءَ مسڪرائيندي چيو، ”هن هفتي توهان ڪهڙي نئين پڪچر ڏسڻ وڃڻا آهيو؟“

واسوائيءَ جون سماج لاءِ شيوائون. اِهي قصا تيستائين هلندا هئا، جيستائين ٻارن کي ننڊ نہ اچي وڃي.

شام جو بہ ٻار ٻاهر راند ڪرڻ گهٽ نڪرندا هئا. اڳڻ ۾ ئي ماءُ سان لِڪ چِپ راند، منڊڪمنڊِي، ڦِر ڦِر سونٽو دهلي ٽِي چِٽڪي، نوڙِيءَ راند، گُڏو ۽ گُڏِيءَ جي راند ۾ ماءُ سان ئي چهٽيا پيا هوندا.

رات جو بہ تيستائين ڪونہ سُمهندا، جيستائين مڏوُ پنهنجي منڙي آواز ۾ اُنهن کي لورِي نہ ٻڌائي سُمهاري:

منهنجي ٻارڙي کي لوڏيو،
مان پاڻي ڀرڻ ٿِي وڃان.

اڄ اُهي ئي ٻار 'گڊ نائيٽ' ڪري پنهنجي ڪمري ۾ وڃِي ٿا سمهن ۽ هنن کي ماءُ جي درڪار ئي ڪونهين.

مڏوُءَ کي لڳو وقت جي رفتار هن جي من ۾ پيل ربت وانگر ڪسڪندي هن جي من خالِي ڪري رهي آهي. هن جي اڪيلائي ڏينهون ڏينهن وڌندِي ويئي.

ڪڏهن هوءَ سوچيندِي هئي تہ هوءَ سوشل ائڪٽوٽيز ۾ ڀهرو وٺي اڪيلائي دور ڪري ٿي سگهي. پر هوءَ اِن ڳالھ لاءِ پاڻ کي تيار نہ ڪري سگهي. هن کي سڀي سنبرِي وقت بہ وقت گهر کي درڪنار ڪري ٻاهر وڃڻو پوندو، اِهو هنجي بوتي کان ٻاهر هو. پنيءَ ۽ ٻارن جي شيوا ۾ ئي سچو سک هو. ٻاهرين چمڪ دمڪ ۽ ڏيک ويک هن کي بلڪل پسند نہ هو.

ياد رک، ڪنهن مان به گهٽي اُميد جي چاهہ يا اِڇا رکڻ جي ڪوشش نہ ڪر، نہ تہ هيڪاري دکي ٿيندينءَ. اڄ ڪان هي بيڪار ويچار ڇڏي ڏي. هيءَ تنهنجي من جو ڀرم آهي ٻيو ڪجهہ بہ نہ.“

مڏوُ گوپ جي ڳالهين سان ڪي قدر سهمت هئي ۽ پنهنجي من ۾ سنتشٽ ٿي ويئي. پر ٻئي ڏينهن وري اڪيلائيءَ ۾ هنکي سوچڻ جو موقعو ملندي ئي وري سوال گول گهيرو ڪري اچي هنکي ستائڻ لڳا.

هنکي ياد آيا ٻارن جا اُهي پويان ٻچپن جا ڏينهن جڏهن ٻار هڪ پل لاءِ به هن کان پري رهڻ نہ چاهيندا هئا. اسڪول وڃڻ وقت جيستائين ياڪر پائي مميءَ کي ڀڀي نہ ڏيندا هئا تہ در کان ٻاهر ئي نہ نڪرندا هئا. منجهند جو روٽي بہ ماءُ جي هٿ سان ئي کائيندا هئا. جيڪو ڀهرين روٽي کائي اُٿندو هو، اُهو ماءُ کي چنبڙي پوندو هو، ”ممي، مون ڀهرين روٽي کاڌي، مون آڳ ڏني، مان ڀهريون. ۽ ٻئي مڏوءَ جي گود ۾ لڪي ويندا هئا.“

روٽي کائي ليٽڻ تي ٻئي ٻار ٻنهين پاسن کان ليٽي پوندا هئا ۽ آکاڻي ٻڌايو چئي، سِر کائي ويندا هئا. هوءَ روز آکاڻيون ڪٿان آڻي؟ هوءَ پوءِ دنيا ڀر جا قصا ٻارن کي ٻڌائي ٻُڌائيندي هئي. جادوگر جا قصا، ڀڳت ڪنوررام جي جيون جون وارتائون، هيمون ڪالاڻيءَ جي شهادت، سوامي ليلاشاه جي مهانتا، سوامي ٽيئونرام جي ڀڳتي، ساڌو ٽي. ايل.

جي مٿي کي زور پيو ڏٺي تہ کڏهن تنگ نہ ٿي. هر هر پڇيس پيو، ”مما، ڇا ٿي دوا مان بخار ڍرو ٿئي ويو نه؟“

ٻئي ڏينهن سونوءَ مونوءَ کي ناشتو ڪرائي اسڪول موڪلي ڇڏيو. ماءُ لاءِ پيٽ ناهي هنکي ضد ڪري ٻارن وانگر ڪارايو. وري ٻنهين لاءِ روٽي ٺاهي. سڄو وقت هوءَ رسوئيءَ ۾ ڪم ڪندي رهي.

چوٿين ڏينهن تي مڏوُ ڪجھ ٺيڪ نظر آئي. بخار لهي ويو هوس پر ڪمزوري باقي هئس. سونوُ ڇئن ڏينهن کان ڪاليج ئي ڪونہ ويئي. مونوءَ جي اسڪول مان اچڻ تي هوُ ماءُ کي ٺيڪ ڏسي اچي هن کي چنبڙيو، ”مما، توهان هاڻي ٺيڪ آهيو نہ؟ مما ديدي تہ پاڇيءَ ۾ لوڻ وجھڻ پلجي ويندي آهي، چانهہ ۾ کنڊ ندارت.“ اِهو ٻڌي سونوُ هن تي اُلر ڪندي آئي.

مما مزي جي ڳالهہ ٻڌايانوَ، ”ديديءَ جا ڦلڪا جهڙو هندستان پاڪستان جو نقشو.“ اِن تي تہ سونوُ ويلڻ کڻي اچي پنيان پيس. مونوُ ويچارا ڏيندو ڀڄندو ويو ۽ سونوُ هنجي پنيان آخر مونوُ ماءُ جي گود ۾ اچي لڪو. مڏوُءَ ٻنهين کي کڻي پنهنجي هنج ۾ لڪايو.

اڄ هنکي احساس ٿيو تہ وقت جي رفتار سان ٻار وڏا ضرور ٿيا آهن. باقي بدليو ڪجھ ڪونهي. ٻار هنکي اوترو ئي پيار ٿا ڪن، جيترو ننڍپڻ ۾ ڪندا هئا.

مڏوُءَ واري واري سان ٻنهين جي پيشاني چمي، هنن کي ڀاڪر ۾ کڻي پريو. اڄ هنجي خوشيءَ جو پار نہ هو.

ڏينهن گذرندا رهيا، سڀاڻو اچي ويو، مذوءَ کي صبح کان مٿو ڳرو پئي لڳو. هوءَ رضائي پائي ليٽي پئي، هنجي تڪليف وڌندي ويئي.

مونوُ اسڪول مان آيو تہ مذوءَ هن کي سڏ ڪري چيو، ”مونوُ پٽ ! هڪ مٿي-سور جي گوري تہ آڻي ڏي.“ مونوُ تہ پنهنجي اِستيريو سان ڳائڻ ۾ مشغول هو، ٻڌي اڻ-ٻڌي ڪري ڇڏيائين.

سونوءَ جي ڪاليج مان اچڻ تي جڏهن هن کي چانهہ ناشتو ٽيبل تي نہ مليو تہ هوءَ پير اُڇلائيندي ڌم ڌم ڪندي ماءُ جي ڪمري ۾ پهتي، رضائي ڇڪيندي چيائين، ”ممي، توهان هتي آرام سان سمهيا پيا آهيو، مون کي چانهہ بہ نٿا ڏيو.“

مذوءَ ۾ نہ ڳالهائڻ جي همت هئي، نہ اُٿڻ جي طاقت ڪري سو ڪري ڇا؟ سونوءَ جان ڪٽي ماءُ جو هٿ پڪڙيو تہ بخار ۾ مچ ٻرندو ڏسي حيران ٿي ويئي. ”مما، توهان کي تہ مچ بخار لڳو پيو آهي، توهان ٻڌايو ڇو ڪين؟“

مونوُ بہ ڊوڙندو آيو ۽ ماءُ کي بخار ۾ ڏسي ڊڄي ويو. هن محسوس ڪيو تہ ڪجھ وقت اڳ ممي سڏ بہ ڪيو تہ هن اڻ-ٻڌي ڪري ڇڏي هئي، هن کي اِنجو پڇتاءُ ٿيڻ لڳو.

مونوُ جهٽ ڊاڪٽر کي وٺي آيو، پريسڪرپشن مطابق دوائون اچي ويون ۽ سونو اُهي دوائون وقت بہ وقت مذوءَ کي ڏيندي رهي. هر وقت ماءُ جي تيمارداريءَ ۾ حاضر رهي. مونوءَ کان تہ راند روند بہ وسري ويئي. هوُ ڪڏهن ماءُ

چندرو- ''امان، اڄڪلهه ڇوڪرا ڇوڪريون برابر آهن پاڻ ڇوڪريون ماءُ پيءُ جي وڏيڪ شيوا ڪن ۽ بانهن ٻيلي ٿيون ٿين. ڏسُ نہ توهان جون بہ ته ٽي ڌيئر آهن، اُهي توهان کي ڪيڏيون نہ مٺيون آهن.''

چانديءِ سندس ڌيئرن جو ذڪر ايندي چپ ٿي ويئي. پر نونهن کي نہ سچو ڳيهه ڪارايائين، نہ لڏون. نہ دل سان ڪا شيوا ڪيائينس. پارهين ڏينهن ئي سنان ڪرائي رسوئي هن جي حوالي ڪري ڇڏيائين.

راڌا گريجيوئيٽ هئي ۽ اسٽئنو ٽائيپسٽ پڻ. ڪنواري نہ هوءَ نوڪري بہ ڪنديءِ هئي پر شاديءَ کانپوءِ ڇڏڻي پيس.

راڌا کي پيڪن جي ياد اچي ويئي. اکين مان ڳوڙها ربلا ڪري وهڻ لڳس. هن جي پيڪي گهر تہ سڀ فارورڊ هئا. هن جي ماءُ پوٽن پوٽين ۾ فرق نہ سمجهنديءِ هئي. هنن کي برابر سمجهنديءِ هئي. نوهرن کي بہ اِئين پائينديءِ هئي ڄڻ ڌيئر هجن.

چندرو ماءُ جو سڪيلڌو پٽ هو. جيڪر بہ ٽي پائر هجن هان تہ چانديءِ واري وتيءَ سان وڃي ڪجهه وقت هرهڪ وٽ رهي هان پر هاڻي تہ راڌا لاءِ ڪا واهہ ئي ڪونہ هئي.

هنجي سس سڄو ڏينهن نونهن جون ويڪون پٽي ڪيندي هئي ۽ ڪاڪن جا ڪاڪ پاڙي وارين سان وڃي ڪچهريون ڪنديءِ هئي.

راڌا گهر، ٻار، پتيءَ ۽ سس سيڻي جي شيوا پٽيءِ

نئون دؤر

”امان واڏايون هجنوَ گهر ۾ لڇمي آئي آهي.“

نرس جا اِهي اکر ڪنن ۾ ڄڻ زهر اوتي ويا. چانديءَ جو بدن ڪنڊارجي ويو. هوءَ ٻئي هٿ مٿي تي رکي روئڻ لڳي، ”هاءِ ڀورين ٿي ڌيءَ ڄائي، ڪُل ته ترپو ڪين.“

چاندي چانديءَ جي ڪلدارن جي جيڪا ڳنڍ ٻڌي آئي هئي، ڇوڙي نه سگهي. ڊاڪٽر، نرس يا نوڪرن کي خرچي ڌيءُ ڄمڻ تي نه، صرف پٽ ڄمڻ تي ئي ملندي آهي.

راڌا ڏنو ته سس جو ٻوٿ سُڄيل هو. منهن تي جيڪا مرڪ ويم کان اڳ هئس، غائب ٿي وئي هئس. ٽي ڏينهن ته اسپتال ۾ هوءَ چپ رهي، پر جيئن ئي گهر آئي ته سڄي ڪاوڙ چندروءَ تي اچي ڪڍيائين.

ڇٺيءَ جي ڏينهن چندروءَ دوستن کي پارٽي ڪرائڻ جي پيشڪش ڪئي ته چاندي هيڪاري اچي ڪُلي. چي- ”وڏو ٻورُ ڄڻيو اٿائين جو داوتون ڪندو. اڙي ڏئي هان ڪو پٽڙو ته مان ئي شهنايون وڄارايان هان.“

چندرو- ”پر ٻه امان اِها ڪا ڪنهنجي وس جي ڳالهه آهي جو پٽ ئي ڄڻيندو، ڌيءُ نه.“

چاندي- ”مون ته پنڊتن کان ڄاپ ڪرايا هئا، ڇيائون پٽ ئي ڄمندو. هِن جا ئي ڪرم خراب هوندا. لڇڻ ته سڀ پٽ جا هئس.“

بہ توھان کان نفرت ڪئي ھان تہ توھان تي ڪھڙو اثر ٿئي ھان؟ پيو تہ توھان بہ تي ڏيئر ڄڻيون آھن، ڇا اُھي توھان کي ڪوڙيون آھن؟''

مٿين سيني ڏليلن سان چانديِ سهمت تہ ھئي پر تہ بہ پوٽيءَ لاءِ ھن جو من نہ پيو مڃي.

روپا جي ڄمندي ئي چندروءَ کي پرموشن ملي ويو. چندروءَ کي پڪ ٿي ويئي تہ برابر نياڻيون لڇميءَ جو روپ ٿينديون آھن. خوشيءَ مان ماءُ کي چيائين، ''ڏٺوَ امان، مون کي روپا ڄائي ڪانپوءِ ڪيڏو نہ فائدو ٿيو آھي. پنج سوَ روپيا ھر مھني جو فائدو. چوندا آھن تہ ايشور جنم کان اڳ ئي ھنجي ڀاڳ جو اِنتظام ڪري ڇڏيندو آھي. ھيءَ بہ پنھنجو ڀاڳ پاڻ سان کڻي آئي آھي. سچ آھي تہ جنھن کي سواس ٿو ڏئي، تنھن کي گراس بہ ڏئي ٿو.''

اھڙيءَ طرح ٻنھين ڇوڪرين جو لالن پالن چندرو تمام سني ڍنگ سان ۽ پيار سان ڪندو ھو. پٽن جي ھنکي تمنا ئي نہ رھي. ٻالڪيون بس ڏاڏيءَ جي پيار کان وانجھيل ھيون، تہ بہ ڏاڏيِ جي دل جيتڻ جي ڪوشش ڪنديون رھنديون ھيون.

ٻئي ٻالڪيون سٺن اسڪولن ۾ پڙھي تمام ھوشيار ۽ لائق ثابت ٿيون.

وقت ويندي ويرم ئي نہ ٿي. سونا ۽ روپا اڄ ننڍيون سيان ؤڏيون ٿي ويون.

ڪندي هئي. لڳ تہ ڪچا هئس ۽ ويم ڪانپوءِ آرام بہ ڪونہ مليس تہ هوءَ ڪمزور ٿي ويئي ۽ هن کي بخار اچڻ لڳو.

چندرو راڌا جي بيماريءَ جي دوا تہ ڪري ٿي سگهيو پر من جي بيماري ڪيئن وڃين؟

وقت ويو گذرندو. سونو بہ اچي ٽن سالن جي ٿي. هاڻي هوءَ اسڪول بہ وڃڻ لڳي تہ چانديءَ کي پوٽي جي چاھ ٿي.

راڌا وري اُميد واري ٿي، پر شرم ڪان ٿي چار مهينا تہ ڪنهن سان ڳالھ ئي ڪونہ ڪيائين. جڏهن چندروءَ کي خبر پيئي تہ هن راڌا جي سونوگرافي ڪرائي، جيئن ماءُ جي چئي پٽاندر پٽ ئي ٿي سگهي. سونوگرافيءَ مهل بہ راڌا سان گڏ چانديءَ کي ئي موڪليو ويو. سونوگرافيءَ ۾ ڇوڪريءَ جائي لڇڻ ڏسڻ ۾ آيا تہ چانديءَ جا تہ ٻہ بہ ويا ڇھ بہ. هوءَ ڊاڪٽر کي چوڻ لڳي تہ هنجو ڪو علاج ڪر، ڇو جو اسان کي ٻي ڇوڪري نہ کپي. ڊاڪٽر سمجهايس، ”پهرين ڳالھ تہ هاڻي دير ٿئجي ويئي آهي، ابارشن ۾ جان جو خطرو آهي. ٻيو تہ پٽ ٿيڻ ۾ مرد تي ئي دارومدار آهي. سائنسدانن اِهو ثابت ڪيو آهي. اِنڪري عورت جو اِن ۾ ڪو ڏوھ ڪونہ آهي.“

گھر اچي چاندي چندروءَ سان بحث ۾ اچي پئي. چندروءَ چيو، ”امان، توهان ڇوڪرين مان ناراض ڇو ٿا ٿيو؟ ڌيءَ تہ مونکي جمندي نہ؟ توهان تي ڪهڙو بار پوندو؟ ڀلا توهان بہ تہ ڪنهنجي ڌيءَ ئي آهيو. جيڪر توهانجا ماءُ پيءُ

جو ڪم پنهنجي هٿ سان ڪنديِ هئي. ڏاڏيءَ کان هروقت پئي پڇنديِ هئي، ”امان ڪا تڪليف تہ ڪونہ اِٿو؟“

شام جو اِسپتال مان موٽڻ مهل موسميءَ جو جوس ڪيڏائي ايندي هئي ۽ ڏاڏيءَ کي هٿن سان اچي پيارينديِ هئي.

ڏاڏيءَ کي احساس ٿيو تہ پوٽو بہ شايد منهنجي ايڏي سار نہ اچي لهي هان، نہ شيوا ڪري هان جيڏيِ پوٽي ٿي ڪري.

ڏاڏيءَ لاءِ نرس بہ رکي ويئي هئي، پر رات جي وقت سونائي ڏاڏيءَ جي ڏاڍيِ سنڀال ڪنديِ هئي. هنجي رات جي ننڊ پڻ ڦٽنديِ هئي پر چوندا آهن تہ پريم ۾ سڀ جائز آهي.

ڏِيڍ مهني کانپوءِ ڏاڏيءَ جو پٽو کليو. سونا ٻارن جيان ڏاڏيءَ کي آهستي آهستي پنڌ ڪرائيندي هئي. اِن ڪم ۾ هوءَ بلڪل خفا نہ ٿينديِ هئي ۽ هڪ ڏينهن اهڙو آيو جو ڏاڏيِ جهڙيِ هئي. تهڙِي جاننِي ٿي ويئي.

هاڻي ڏاڏيءَ پوٽيءَ جو پريم ڏسڻ وٽان هو. ڏاڏيِ تر مان تر سونا روپا کي پنهنجي هٿن سان کارائينديِ هئي ۽ ٺريِ پونديِ هئي.

روپا کي ڪليڪٽر ٿيڻ تي هن کي شاهي بنگلو مليو. ڪار ۽ نوڪر چاڪر مليا. هاڻي سڀ وڏي بنگلي ۾ شفت ٿي ويا.

سوين ماڻهن روز روپا وٽ ڪا نہ ڪا فرياد کڻي ايندا هئا. ڏاڏي اُنهن ماڻهن جي سِفارش ڪندي هئي. روپا بہ

سونا سِول سرجن ٿيي ويئي ۽ روپا ڪليڪٽر. هڪ ڏينهن اڌ رات جو جڏهن ڏاڏي سنان ڪوٺيءَ ۾ ويئي ته پاڻيءَ تي ترڪڻ تي هن جو پير ترڪي پيو. جوءِ ڏؤ وجي ڪري. هن جي مُنهن مان رڙ نڪري ويئي- ”اڙي مرِي ويس، گهوڙا ڙي ظلم ٿي ويو.“

سونا روپا ته ڏاڏي جي ڪمري ۾ ئي سُمهنديون هيون هڪدم جاڳي پيون. ڏاڏيءَ کي ڪريل ڏسي گهبرائجي ويون. هن کي کڻي آڻي پلنگ تي ليٽايائون پر ڏاڏيءَ جي رڙ هيٺ رڙ مٿي پئي پوي.

سونا جاچ ڪري ڏٺو ته سمجهي ويئي ته امان جي ٽنگ جي هڏي ڀڄي پيئي آهي. بس پوءِ ته هن ڊاڪٽري پينترا هڻڻ شروع ڪري ڇڏيا. جلد اسپتال مان ايمبولنس گهرائي اُن ۾ ڏاڏيءَ کي اسپتال وٺي ويا. ڊاڪٽرن ايڪسري ڪري پٽو چاڙهي ڇڏيو. ٻن ٽن ڏينهن کانپوءِ امان کي گهر کڻائي آيا.

اِن وچ ۾ امان کي ڄاڻ پئي ته سونا هنجي پوٽي وڏي ڊاڪٽر آهي ۽ هن جي ڪري ئي اسپتال ۾ سڀ ڊاڪٽر هن کي امان امان ڪري پيا ڪوٺين ۽ هر هر ڏسڻ پيا اچن، پريم سان پيا ڳالهائين. نرسون به وقت سِر دوا ڏيئي حال چال پيون معلوم ڪن.

گهر ۾ به سونا ڏاڏيءَ جي تيمارداري تمام پنهنجائپءَ سان پئي ڪندي هئي. هٿ سان دوا ۽ گوريون ڏيڻ، سؤر وڌڻ تي سُيون هڻڻ، رات جو ننڊ نه اچڻ تي ننڊ جي دوا ڏيڻ

اِنسانيت جي راهه

اڄ ڪرمونءَ جي پٽ جي شادِي آهي. ٽن ڏينهن کان شادمانا ٿِي رهيا آهن. راڳ ٿئو ويهي ويا آهن، مناين جي خوشبوءِ سان واتاورڻ تربتر لڳو پيو آهي. شرنايون پنهنجي سُريلن سُرن سان سيني جي ڪنن ۾ مذر سُر آلاپي رهيون آهن. ڪيترن ڏينهن کان ٿِي شادِيءَ جي تيارِي ڪجي، تڏهن اچي ٿو هيءُ ڏينهن ڏسڻ نصيب ٿئي.

ڪرمونءَ جو سڄو نالو ڪرمچند. هن شادِيءَ ۾ صرف ڪرمچند ئِي مشغول نہ آهي، هن جا ٿي دوست پڻ هن سان اوترا ئِي پاڻِي پائِي آهن.

”گهوٽ جي گهوڙِيءَ تي چڙهڻ جي ويل ٿِي وئِي آهي.“ بلوُ چوندو آيو، جڻ ڪرمونءَ کي سُجاڳ ڪندو آيو. هن جو چهرو پگهر سان تَر هو.

”پر بہ بلو تون اچين ڪٿان پيو؟ تڪل ۾ تڪڙ ۾ پيو لڳين؟“

”پلجِي وئين يار، گهوڙِيءَ، بئنڊ ۽ بتين جو بندوبست ڏسڻ ويو هوس، ڏس ڏر تي گهوڙِي بيٺي اٿئي.“

بلوُ آهي سردار بلونت سنگهہ، ڪرمچند جو لنگوٽيو يار! آهي تہ سردار پر دل جو ڪشادو.

اجا اِهي ڳالهيون پئِي ٿيون تہ نوُرو بہ اچِي سهڙيو. جي مالهائن ۽ گلن جو بندوبست ڪري پيو اچان ۽ سياڻي جي دعوت جو بہ سمورو بندوبست ٿِي ويو آهي. نوُرو آهي ڪرمونءَ

ڏاڏيءَ جي عزت رکندي هئي ۽ جيترو ٿي سگهندو هو، غريبن جي مدد ۽ ڏکين جا ڏک دور ڪندي هئي، اُنهن کي نياءُ ڏياريندي هئي، ان ڪري هن کي دعائون ملنديون هيون.

پوٽين کي خوشي هئي ته هن ڏاڏيءَ جو من جيتي هن جو پيار حاصل ڪري ورتو هو.

هاڻي ته ڪهڙيئي مائٽيون ڇوڪرين لاءِ اچڻ لڳيون. پر ڇوڪرا ڏاڏي پهرين ڏسندي هئي. چوندي ”هو باندر ڪندو منهنجي سونءَ سان شادي؟ اڙي منهن ڏنو اٿائين آرسيءَ ۾.“

”ڦلاٽو ته روپا جي جتيءَ جي برابري به نٿو ڪري سگهي.“

هاڻي پوٽيون هن کي پوٽن کان به وڌيڪ مٺيون هيون.

هڪ ڏينهن سونا ڏاڏيءَ کي ڇيڙيندي چيو، ”امان، هاڻي اسين بڌايو ڪو پٽن کان گهٽ آهيون؟“

ڏاڏيءَ ٻنهي پوٽين کي ڀاڪر پريندي مٺي ڏيندي چيو، ”نه پٽ توهان ته منهنجا نجرا پٽ آهيو.“

اڄ ڏاڏي پراڻي روايتن کي ڇڏي نئين دور ۾ شامل ٿي ويئي هئي.

پنهنجين ڏينهن وري ڪرموءَ جي گهر دعوت رکي ويئي. سڀ اهڙا خوش ٿيا ڄڻ ڪرموءَ جي ئي نه هنن جي پٽ جي ئي شادي هجي.

اُن ڏينهن اتفاق سان ڪرموءَ پاتي اڇي ٽوپي، بلوءَ بسنتي رنگ جو سافو ته نوُري پاتي ساٽي رنگ جي پناٽڪي پڳڙي. اِهو ڏسي ديوُ ٻلي چيو، ”يار توهان ٽنهين کي گڏ ڪٽي بيهارجي ته اِئين پيو لڳي ڄڻ ڀارت جو ترنگو پيو لهرائي.“ اِهو ٻڌي سڄيءَ محفل ۾ ٽهڪڙو مچي ويو.

بلوُ ڀانگڙا ڊانس ڪرڻ لڳو ته ديوُ مُرڪيءَ سان بال ڊانس ڪرڻ جي جوش ۾ اچي ويو. نوُرو به لڄ مريادا ڇڏي بيگم ممتاز جو هٿ پڪڙي ڊانس لاءِ ڇڪڻ لڳس. سيني ڪرموءَ کي به ميدان ۾ آڻي بيهاريو ته هن به چار هنبوڇيون هڻي هنن جو ساٿ ڏنو.

مڙيوئي شادي سک سان ٿي نبري.

چار ئي هڪ ٻئي جي ڪم ۾ ٻانهن ٻيلي ٿي بيهي رهندا هئا. هنن جي وچ ۾ ذات پات جي ديوار هئي ئي ڪونه.

چئني جا گهر به ٻڌيا پيا هئا. هڪ ڪنگهندو هو ته ٻوا بيو پيو ونندو هو. هڪڙو ڇڪ ڏيندو هو ته نڪ وري ٻيو پيو اُگهندو هو. ايڏو پيار ته سڳن ڀائرن ۾ به هن زماني ۾ ته ملڻ مشڪل هو.

بلوءَ جي ويساکيءَ جو ڏڻ ڄڻ سيني جو ڏڻ هو. عيد صرف نوُري جي لاءِ ئي نه پر چئني لاءِ هئي. وڏو ڏينهن

جو بيو جگري دوست، نالو اٿس نوُر محمد. مسلمان آهي پر پريم ۾ ڇاجي ذات، ڇاجي پات؟ گهر جي ميمبر جيان سڄو پريوار ڪرمونءَ جي پريوار سان ڳنڍيو پيو آهي.

ٽنهي کي محفل پوري نہ لڳي جو يار ’ڊي‘ اُتي حاضر ئي ڪونہ. پلا ’ڊي‘ يعني ڏينهن. ڏينهن ڪانسواءِ ڪٿي بہ روشني ٿي آهي؟ اجا سڀ ’ڊي‘ جي باري ۾ پڇن تہ ’ڊي‘ بہ اچي سهڙيو. ڊي جو پورو نالو ڊيوڊ آهي. هوُ تہ ڦل سوٽ ۾ بلڪل تيار ٿي آيو هو، گڏ مڙي بہ ڄڻ ڪنوار وانگر سهي سنيري آئي هئي. سڀ ڪرمونءَ کي ياڪر پائي هن کي پٺ جي ڏِک تي واڌايون ڏيڻ لڳا. مٽ مائٽ، يار دوست سڀ هنن ڇئني کي سڳا ڀائر ڀيا سمجهن. هڪ ٻئي جي ڏک ۾ ڏکي، سک ۾ سکي. ڪرمونءَ کي لڳو ئي ڪونہ تہ هن جي مٿان شاديءَ جو هيڏو وڏو بار آهي. يارن ۾ ڪم ورهائي هوُ تہ ٻي اونو ٿي ويو هو.

شادي سک سان ٿي گذري تہ ٻئي ڏينهن دعوت نوُري وٽ رکي ويئي. ڪنوار سميت سڄو هلٽ هن جي گهر هليو. اُتي قوالين ۽ غزلن، گيتن جي محفل ۾ اڌ رات ٿي ويئي تہ خبر ئي ڪونہ پين.

ٽئين ڏينهن بلوءَ جي گهر پنجابي دعوت جو اِنتظام هو. پنجابي طعام کائي سڀ اهڙو خوش ٿيا جو بس نہ. وري ڀنگڙي جو زوردار پروگرام هليو. سڀ نچي ٿڪا ٽڏهن واپس گهر موٽيا. چوٿين ڏينهن ڊيوڊ وٽ ڊنر ۽ بال ڊانس جو پروگرام رکيو ويو.

تان ڪنهن کي پئي هليو. چارئي دوست در بند ڪري ويهي رهيا. ڪجهه ڏينهن جي نفرت ڪانپوءِ هو هڪ ٻئي جي گڏن کي ياد ڪري گڏجڻ جا وجهه ڳولهڻ لڳا. ڀلا دک سک جي ڳالهه اورين ڪنهن سان؟ اندر ۾ اُڌما اُٿڻ لڳن.

نُوري کي دوستيءَ اڳيان پنهنجي اڳواني سٺي نه لڳي. هن سيني کي سمجهائڻ جي ڪوشش ڪندي چيو، ”اسان سڀ هڪ آهيون، اسان کي هر ڌرم جو آدر ڪرڻ کپي ۽ پريم سان ميلاپ سان رهي هڪ ٻئي سان ڀائيچارو وڌائڻ کپي. اِهائي اِنسانيت جي راهه آهي.“

اهڙن ويچارن سان هڪ ٻئي جي نفرت ڌوپي ويئي. اِنساني ويچارن جڻ دليلن تي تڏو ڇنڊو هٽي ماڻهن جي دل مان ڪروڌ ڀڄائي ڪڍيو.

هڪ سال گذري ويو. چارئي دوست ڇڙ ڇڙ ڳابڙو تي پئي گهميا. پاڻ کي ويڳاڻو پيا سمجهن. هن سال جيڪي ڏڻ آيا، سي سُڪائي ويا. هاڻي ڏياري آئي آهي ته ڪنهنجي من ۾ خوشي ئي ڪونهي.

ڏياريءَ جو ڏينهن هو ۽ سيني ڏٺو ته ڊاڪٽر ڳوپالداس ڪار مان لهي تڪڙن قدمن سان ڪرمونءَ جي گهر ڏانهن وڌيو. تنهي دوستن ڏٺو ۽ هنن جي منهن تي هوائون ڊوڙڻ لڳيون. دل ۾ چيائون، ”ڇا ڪرمون بيمار آهي؟ ۽ اسان کي خبر ئي ڪونهي. دک اڪيلو ئي وينو سهي، اسان سان دک به نه اوريو اٿائين.“

ڊيوڊ ٽان پهرين ٻين کي ياد رهندو هو. ٻنا ڏڻ ٿي هنن جٿني جي ڏياري هوندي هئي. جو سڀ هڪ ٻئي جي دل رکڻ ۽ خوشي ڏيڻ جي تهيدل سان ڪوشش ڪندا هئا.

وڻ وڻ جي ڪاني ۽ وانگر چارئي هڪ پاڙي ۾ ڪڏهن ڪيئن اچي گڏيا هئا، ڪنهن کي ياد ڪونهي. گڏ کائڻ پيئڻ، اُٿڻ وهڻ ۽ هڪ ٻئي جي خوشيءَ ۽ غم جو خيال رکڻ هنن جي جڻ عادت ۾ شمار ٿي ويو هو.

چوندا آهن تہ ايڪتا ۾ وڏي شڪتي ٿيندي آهي. ٻہ چار سال تہ سِڪ صحبت ۾ گذري وين. پر هڪ ڏينهن ڪنهن قوت ڦهلائڻ لاءِ پوجا جي جاءِ تي پٿر اُڇلائي مذهب جي نالي تي ڪيچڙ اُڇلائڻ جي ڪوشش ڪئي.

اِها ڳالهہ ٻڌي جڏهن چارئي گڏيا تہ ڪرمونءَ جي منهن مان نڪري ويو، ”ڏسو تہ هاڻي پوجا جي جاين کي بہ نٿا بخشين، ضرور هيءُ ڪم ڪنهن وِڌرميءَ جو هوندو، جيڪو مذهب جي نالي تي جهڳڙا ٿو ڪرائڻ چاهي.“

اِهو ٻڌندي ئي ٿنهين جو منهن لهي ويو. هنن کي لڳو جڻ ڪرمون هنن تي تُهمت لڳائي رهيو آهي. جڻ اِهو ڪم ڪو هنن ئي ڪيو هجي. هو چپ چاپ اُٿي هليا ويا.

هن حادثي وڏي ڪٽي وڻ ڪيو. مذهبي ماڻهن جا ميڙ ٿيڻ لڳا. هنن ۾ ڌرم جي نالي تي فرقيوار ويچارن اچي گهر ڪيو. هڪ ٻئي کان نفرت ڪرڻ لڳا.

فيصلي لاءِ نوُري کي اڳوان بڻايو ويو ۽ هن جا ڪن پرڻ لاءِ ماڻهن جا ميڙ اچڻ لڳا. انڪري هوُ ٿنهين دوستن

جيسس کي پرارٿنا ڪيان. ڏسان ته ڪهڙي طاقت ٿي اسانجي يار کي اسان کان جدا ڪري؟''

ايمبولينس گهرائي ڪرمونءَ کي اسپتال کڻائي ويا. ڊاڪٽر خون ٽپاسڻ ۾ لڳي ويو. نُوري جو خون ميچ ڪائي ويو ۽ ڪرمونءَ کي خون جون ٻه بوتلون چاڙهيون ويون ۽ آڪسيجن ڏني ويئي ته ٻه ڪرمون کي هوش اچڻ ۾ انيتاليهه ڪلاڪ لڳا.

هوڏانهن ٻلو ۽ ڊيوڊ ديوتائن کي دعائون ڪري اچي اسپتال ۾ حاضر ٿيا.

ڪرمونءَ کي ڪجهه ڏينهن اسپتال ۾ ئي رهڻو پيو. سيني جي شيوائن سان ڪرمون نيڪ ٿي گهر آيو. اجوکو ڏينهن ئي چڻ ڏياريءَ جو ڏڻ هو. ڪرمونءَ جي گهر ۾ اهڙي رهه چهه متي پئي هئي جو سڀ خوشيءَ ۾ نٿي ماپيا. اُن وقت ريڊئي تي بيوس جي هيءَ ڪوينا پئي آئي:

''تنگ مذهب ۾ نه ماپون، قوميت ۾ جاءِ ڏي؛
پائيپيءَ، اِنسانيت، روحانيت ۾ جاءِ ڏي؛
چڏ دئيءَ جي ديد ميري، تون ٻه رهه مان پيي رهان.''

هوڏانهن نُورو گهوڙو ٿهي ڪرمونءَ جي پوٽي کي پٺيءَ تي چاڙهي پيو گهمائي ته ٻار هڪ سُر ۾ ڳائڻ لڳا :

چڙهي گهميس چڙهي گهميس چندن ڦتاڪو جيئي منهنجو ڪاڪو؛
ڪاڪو وينو ماڙيءَ تي گل هٽانس ڏاڙهيءَ تي.

اِهو نظارو ڏسي ڪرمونءَ سميت سڀ ٿهڪ ڏيئي کِلڻ لڳا.

پر من اِن جو جواب ڏيئي ڇڏيو، ”برابر اسين آهيون
بہ دوستيءَ جي قابل ڪونہ.“

. ڊاڪٽر تپاس ڪري ٻاهر نڪتو نہ سيٺي اچي ورايس،
چي- ”ڊاڪٽر صاحب ! ڪرمونءَ کي ڇا ٿيو آهي؟ جلد
ٻڌايو.“ ڊاڪٽر منهن ملول ڪري چيو، ”مريض جي دل تي
صدمو رَسيو آهي، مريض جي حالت تمام نازڪ آهي، روڳ
ڪافي پراڻو ٿو لڳي.“

تنهي جي اکين ۾ پڇتاءُ جا ڳوڙها ڳَڙِي آيا. چوڻ لڳا،
”ڊاڪٽر صاحب ! اسان ٽيئي ئي آهيون هنجي بيماريءَ
جا ذميوار. اسان ڌرم جي نالي تي نفرت ۽ تنڱدليءَ کي
جاءِ ڏيئي دوستيءَ تي داغ لڳايو آهي. هاڻي اسانکي اسانجو
يار نيڪ ڪري ڏيو. ڊاڪٽر اسان تي مهر ڪيو.“

ڊاڪٽر: ”مريض جي حالت نيڪ نہ آهي، توهان
پهرين اِطلاح ڇونہ ڏنو؟“

ٻلوُ ڳوڙها ڳاڙي چوڻ لڳو، ”ڊاڪٽر جيترو بہ پئسو ۽
دوائن جو خرچ اچي، مون کان وٺو پر منهنجي يار کي بچايو.
مان گُردواري ۾ سچي پاتشاه گُروُ نانڪ کان منهنجي يار لاءِ
شفا ٿو گهرڻ وڃان.“

نوُرو ليلائي چوڻ لڳو، ”ڊاڪٽر، منهنجي رڳن ۾
جيترو خون آهي، سڀ هن کي ڪڍِي چاڙهيو، پر ڪنهن بہ
قيمت تي منهنجو يار بچڻ کپي، مان الله تاله کي دعا
ڪندس تہ منهنجو يار مونکي موٽائي ڏئي.“

ڏيوڏ چيو، ”ڊاڪٽر مان مندر وڃي ٿو ڪرجاگهر ۾

لڳو. ٻچ وقت راهه ڏسڻ کانپوءِ به جڏهن ڪير نظر نه آيو ته
هن سامان ڪڍايو ۽ ٽيڪسيءَ ۾ چڙهي گهر پهتي.

هن کي پڪ هئي ته سڀ گهر وارا هن جو بيصبريءَ
سان اِنتظار ڪري رهيا هوندا ۽ درتي ئي هن جي آجيان
ڪندا پر در به بند هئو.

تڏهن هن کي پڪ ٿي ويئي ته ڪانه ڪا مجبوري
اچي پئي هوندي نه ته موڪل ڏينهن به هوتو چونه اچي هان؟
هن جي دل ڏڪ ڏڪ ڪرڻ لڳي. امان کي ساهه جي تڪليف
آهي ۽ ڪڏهن ڪڏهن کنگهه جو اهڙو دورو پوندو اٿس، جو
اڌ مئي ٿي ويندي آهي. بابا به پيرسن آهن. بڍاپو خود هڪ
مرض آهي، لڇمي من ئي من ۾ ڀڳوان کي وينتي ڪرڻ
لڳي، ''ڀڳوان، سڀ سک ڪجانءِ.''

لڇميءَ سامان گيٽ وٽ ڇڏي ڏنو ۽ در کي هلڪو
ڌڪو ڏنو ته در کلي آيو.

امان پنهنجي پلنگ تي ليٽي پيئي هئي، تمام
ضئيف ٿي ويئي هئي. هن ليٽيل ماءُ کي پاڪر ۾ ڪٽي پريو،
امان چرڪ ڀري اُٿي ۽ هٿوراڙيون هڻي چشمون ڳولهڻ لڳي،
جيڪو هروقت هن جي وهاڻي جي پر ۾ پيو هوندو آهي.
پوءِ پائي چتائي لڇميءَ کي ڏسڻ کانپوءِ هن کي سڃاڻندي
چيائين، ''تون آهين، نظر ڪمزور ٿي ويئي آهي، ڊاڪٽر
چشمو مٽائڻ جي صلاح ڏني آهي، اِنڪري ڪنهن کي
سڃاڻي نٿي سگهان.''

پرائو گهر

ڳاڏيءَ جي ڇُڪ ڇُڪ سان ڳڏ هن جي دل ڇِڪ ڇِڪ جو راڳ آلاپي رهي هئي.

پرڻيل ڌيءُ کي پيڪي گهر وڃڻ ۾ اندر ۾ جيڪا خوشي ۽ چوج ٿو پيدا ٿئي اُن جو احساس اُهوئي ڇوڪر ڪري ٿي سگهي، جيڪا شاديءَ ڪانپوءِ پيڪي گهر گهمڻ ويندي هجي.

لڇمي شاديءَ کان پوءِ هڪ دفعو پيڪي ٿي آئي آهي. هاڻي ٻيهر وقت کان پوءِ ٻيو دفعو پيڪي وڃي رهي آهي.

لڇميءَ آرتوار جو ڏينهن ئي نيڪ سمجهيو جيئن پاڻس اسٽيشن تي وٺڻ اچي سگهي. هن پاڻ کي فون ڪري ڇڏيو هو ۽ هاڻ ڳاڏيءَ ۾ ويٺي سپني سان ڳڏجڻ جي ڪلپنا ڪري گد گد ٿي رهي هئي.

هن کي وشواس هو تہ اِسٽيشن تي هوتو هن کي وٺڻ ضرور ايندو. ٿي تو سگهي تہ گيتا پاپي بہ پاڻ نہ روڪي سگهي ۽ هلي اچي. بابا بہ پلا ڪيئن رهي سگهندا لڪڻ ٺڪ ٺڪ ڪندا هلي ايندا.

اِهو سوچي هوءَ خوشيءَ ۾ پرجي ويئي ۽ اِن ڪلپنا ۾ ئي هن جو وقت گذري ويو.

اِسٽيشن اچڻ تي هن گهري نظر پليٽفارم تي ڊوڙائي پر ڪنهن کي وٺڻ نہ اچڻ تي هن کي تمام عجب

تي پوندن، اِنڪري ٻاهر تي پيا گهمندا آهن. پوءِ جڏهن رڌڻي ۾ جو وقت ٿيندو اٿن ته اچي حاضر ٿيندا آهن.''

لڇمي اِهي اکر ٻڌي سُن ٿي پئجي ويئي. وڏن جي لاءِ جيڪا عزت ۽ مريادا هئڻ کپي؛ گيتا جي اکرن ۾ ڪٿي ڳولهيندي به نٿي ملي.

لڇميءَ جي دل تي ڄڻ ڀاري چپ ڪِري. ڪجهڙي نه ڇوچ مان هوءَ خوش خوش آئي هئي ۽ هن جي اِها آجيان ٿي آهي؟ هن جي اکين ۾ ڳوڙها تري آيا، جن کي پاسيرو ڪرڻ لاءِ هوءَ ٻاهر ورانڊي ۾ نڪري آئي. ڏسي ته بابا واڻڻ وانگر ڪرسيءَ تي ويٺا آهن، هنن جي مُک تي بيزاري ۽ نراشا جو راڄ لڳو پيو آهي. منهن پيلو ڄڻ هڏ هاري پيئي اٿن. اکين ۾ آشا جو ڪوبه ترورو ڪونه اٿن، جيون جي رنگن جا سڀ رنگ ڄڻ هوا ٿي ويا اٿن.

لڇمي روئندي پيءُ کي پاڪر ۾ ڪٺي پريو. بابا جي پاڪر ۾ ڄڻ ڏيءَ سان گڏجڻ جي ڪا خوشي ئي نه هئي. گهگهيل گلي سان لڇميءَ چيو، ''ڪيئن بابا ٺيڪ آهيو؟''

بابا مُئل آواز ۾ چيو، ''هاڻي بڍاپي ۾ ڇا ٺيڪ ٿبو، هاڻي ته هلڻ جي ويل آهي، ڏينهن پيا ڳڻيون.''

پر به توهان ايتري دير هئا ڪٿي؟

بابا ڪيسي مان گوريون ۽ دوائون ڪڍندي چيو، ''تنهنجي ماءُ لاءِ دوائون وٺڻ ويو هوس. مان ته هاڻي گهڻو هلي به نٿو سگهان، پر هن جي بيماريءَ جو خيال ته ڪرڻو آهي.''

پوءِ وري پاڪر پاڻ لاءِ بانهون ڊگهيري لڇميءَ کي چاتيءَ سان ڪٺي لڳايائين. لڇمي ماءُ جي چاتيءَ سان لڳي پاڻ کي ننڍڙي ٻالڪي محسوس ڪرڻ لڳي.

لڇمي زندگيءَ جا گهڻا ئي سال ماءُ پيءُ سان رهي آهي، اُنڪري هن جو ماءُ پيءُ ۾ ۽ ماءُ پيءُ جو هن ۾ موهه پوڻ سڀاويڪ آهي.

لڇميءَ سمجهيو ته آواز ٻڌي هوتو ۽ گيتا ضرور ڪمري ۾ گهڙي ايندا پر ڪجهه وقت تائين جڏهن ڪير به ڪمري ۾ ڪونه آيو ته لڇمي پاڻ کي نه روڪي سگهي ۽ پاءُ جي ڪمري ۾ هلي ويئي، جتي هوتو سندس ٻئي ٻار ٽي. وي. ڏسي رهيا هئا. پاڪس ٽي. وي. تان بنا نظر هٽائيندي چيو، ”سائين پهچي ويا؟“ ٻارن به ٽڏي نوحه مان ”هلو“ ڪئي. لڇميءَ جي اچڻ جو اُتساهه جڻ ٽڏو ٿي ويو. اچڻ جي جيتري خوشي ۽ ڪلپنائون هن من ۾ سهيڙيون هيون، هوا ٿي اُڏي ويس.

هوءَ ڪمري کان ٻاهر نڪري آئي ۽ رسوئيءَ ڏانهن نهاريو، جتي گيتا اٽو پيئي ڳوهي. ڏيان اٽي ۾ ئي رکندي چيائين، ”اچي ويا ديدي؟“ ها ڪندي لڇميءَ ڪيس پنيان ئي پاڪر ۾ ڪٺي پريو پر گيتا ۾ گرم جوشيءَ جو احساس نه ڏسي لڇمي هن کان الڳ ٿي ويئي. هن مت مان پاڻي پري پيتو ۽ گيتا کان پڇيائين، ”چو پلا، بابا ڏسڻ ۾ ننا اچن؟“

گيتا رخي نوع مان چيو، ”هنن کي ڪا گهر ۾ وهڻ جي بندش آهي جا؟ گهر ۾ ويندا ته ڪو نه ڪجهه ته ڪرڻ

لڇميءَ ماءُ کان پڇيو، ”امان چو وارن کي ڪنگهي ڪونہ ڪئي اٿئي ڇا؟“

امان وراڻيو، ”ڇا ڪيان، ٻانهن ۾ سُور آهي، ٻانهون مٿي کڻي ڪنگهي نٿي ڪري سگهان. ڪڏهن ڪڏهن پاسي واري اچي ڪنگهي ڪندي آهي نہ تہ سک. مٿو بہ مهينن ۾ ڌئان، مٿو نيوڙي ڌوئي نٿي سگهان.“

ايترو چوڻ ۾ ئي امان ٿهڪڻ لڳي. هنجي بيزاريءَ لاچاري ڏسي لڇميءَ جون اکيون ڳوڙهن سان پُر ٿي آيون. اِهو تہ مڇيو تہ ٻڍاپو آهي پر ٻڍاپو تہ سيني جو ايندو. پوءِ اچ جي جوان ٿهي چونہ ٿي سمجهي تہ هنن جو وڏن ڏانهن ڪجھ فرض بہ آهي. ڇو جو اولاد تہ هِن ئي عمر ۾ سار سنڀال لاءِ جڻجي ٿو. ماءُ پيءُ بہ ٻار کي هڪ ڏينهن کان نپائي وڏو تا ڪن. اهڙو ئي وهنوار اُنهن جا ٻار بہ جيڪر هنن سان ڪندا پوءِ ڪيئن زمانو هلندو؟

ٻئي ڏينهن لڇميءَ ماءُ جو مٿو ڪرسيءَ تي وِهاري پنئين پاسي ليٽائي ڌوتو. ڇڱيءَ طرح ٽوال سان وار اُگهي سُکڻ تي تيل لڳايوءِ وار لسا ڪري چوٽي ڪيائين تہ ماءُ جي من مان آسيسون پيون نڪرن. چادر لاءِ چوڻ تي امان چيو تہ ڪير چادر مٽي ئي نٿو. جڏهن چوان تہ اڄ ڌوئڻ وڃهان، اُن ڏينهن چوندا اڄ ڌوٻياڻيءَ لاءِ گهڻا ڪپڙا آهن. ڪڏهن ڌوٻياڻي ئي ڪونہ اچي. لڇميءَ چادر لاهي صابڻ ۾ وجهي وڌيءِ ٻي اچي مٿائي پلنگ تي وڇائي ڇڏي.

لڇميءَ کي لڳو ڄڻ گهر کي جنهن کي سرگ جهڙو چڙهي ويئي هئس، اُنجو ڪڪ به انس ڪن ۾ نه رهيو آهي. ڪيترو جلد ڪيئن ماحول مٽجي ويو؟ سيني جون دليون ڄڻ اندران ڪاڙيون پيون هيون.

لڇميءَ سوچيو ڪيڏو جلد گهر جو نقشو مٽجي ويو آهي. بابا جو وجود ڄڻ ختم ٿي ويو آهي. لڇميءَ کي ڏسي دک ٿيو ته ڪيئن نه هن جي گهر مان وينديئي هن کي کير جي مک وانگر ڪڍي ڦٽي ڪري ڇڏيو ويو آهي.

هوتوءَ گيتا کي چانهه بسڪيٽ آڻڻ لاءِ چيو ته گيتا رسوئيءَ مان ئي ورائيو، ”بارهان ٿي چڪا آهن، روٽيءَ جو ٽائيم اچي ٿيو آهي، بس اِجها ٿي روٽي تيار ٿئي.“

هوتو لڇميءَ جو منهن ڏسڻ لڳو ته لڇميءَ چانهه لاءِ منع ڪري ڇڏيس.

بابا لڇميءَ جو سامان کڻي آڻي پنهنجي ڪمري ۾ رکيو. ڪمرو اڳ ئي ننڍو هو پر سامان نه اُتي ئي رکيو هو.

اينري دير ٽائين امان پنهنجي پلنگ تي ئي سمهي پيئي هئي. ڪن ۾ اُتڻ وِڌڻ جي شڪتي ڄڻ ختم ٿي ويئي هئي. وار سب اڇا ٿي ويا هئس ۽ بيترتيب ۽ رکا لڳا پيا هئس. ڳلي جون هڏيون اينري قدر ماس ڇڏي چڪيون هيس جو ڳڻي پيون سگهجن.

بستري تي چادر ايڏي ميري ٿي چڪي هئس جو وِڇڻ تي دل ئي نه پئي ٿئي.

۽ همدرديِ چٽي، مر ڳوئي مرڻ جون دعائون پيون ٿين. امان بابا جي بيبسيِ، مجبوريِ ۽ لاچاريِ ڏسي لڇميءَ جو اندر زماني جي روشِ کي ڌڪارڻ لڳو.

امان کان پڇڻ تي، ”امان تون هل مون سان مان تنهنجي سني شيوا ڪنديس.“

امان جهٽ وراڻيو، ”نه نه بابا، مان ته هتي ئي مرندس پنهنجي پٽن جي ڪلهن تي ئي وڃان، بس اِهائي آس آهي.“

رات جو امان کي کنگهه جو اهڙو دورو پيو جو ساهه منجهڻ لڳس. بابا اُٿي هن کي دوا ڏني ۽ سهارو ڏيئي سمهان جاءِ تائين وٺي ويس. پر هوتوءَ ۽ گيتا مان ڪير به پنهنجي ڪمري مان هنجي حالت پڇڻ نه آيو.

واهه ڙي زمانا. سڄي ڪالونيءَ ۾ گيتا اِنڪري واهه واهه پئي لُٽي جو هوءَ گڏيل ڪٽنب ۾ ٿي رهي. سڀ چون اڄ جي زماني ۾ ڪير ٿو سس سهري جي شيوا ڪري؟ پر ڪنهن اچي ڪونه ڏٺو آهي ته هنن پيرسنن جي هت ڪهڙي حالت آهي؟

هوتو چوي ته جڏهن هيءُ بيمار ٿيندا آهن ته مان رت-ست هڪ ڪري هنن جي شيوا ۾ لڳي ويندو آهيان، ڊاڪٽرن جي لائين لڳائي ڇڏيندو آهيان.

لڇميءَ کي ياد آيو ته هوتوءَ کي جوانيءَ ۾ به هرسال ٽائيفائيڊ ٿينديِ هئي ۽ امڙ هن لاءِ ڏينهن رات هڪ ڪري ڇڏينديِ هئي.

ڪجھ وقت ڪانپوءِ جڻ اماں کي ياد آيو، ”ڇو تون هن دفعي اڪيلي ئي آئي آهين؟“

لڇميءَ وراڻيو، ”هي ٽوئر تي ويا آهن، پوءِ مون کي وٺڻ ايندا.“

ڪجھ ڏينهن ڪان پوءِ لڇميءَ پيءُ ڪان پڇيو، ”بابا توهان هت خوش آهيو؟ نه ته ڪجھ ڏينهن مون سان گڏ هلي هلو. اڄڪلهه پٽ ۽ ڌيءُ ۾ ڪو فرق نه رهيو آهي. اِنڪري نياڻيءَ جي گهر جو سوچي اُن وٽ نه وڃڻ جو سوچ ٺيڪ نه آهي. ٿورا ڏينهن هوا پاڻي مٽڻ سان ٺيڪ رهندو.“

بابا وراڻيو، ”نه بابا، مان ٿو نياڻيءَ جي در تي هلان. سڄي عمر اهڙو ڪم ڪونه ڪيم هاڻي برادريءَ ۾ بدنامي ڪرائيندس ڇا؟“

”پلا بابا ڪجھ ڏينهن ته ٻئي هليا هلو، مان توهان جو سٺي ڊاڪٽر ڪان علاج ڪرائيندس. توهان کي به پيٽ جي تڪليف آهي ۽ هت ڪوبه فائدو نٿو ٿئي ته ڇونه ٿا اُتي هلي علاج ڪرايو.“

بابا نراسائيءَ جي نوع ۾ چيو، ”هاڻي ڇا ٿيندو علاج، هاڻي ته مٽي وڃي ئي علاج ٿيندو. تنهنجي ماءُ جي ڪري اٽڪيو پيو آهيان، تنهنجي ماءُ هيڏانهن هوڏانهن ٿئي ته مان به ڪٿي نڪرڻ جهڙو ٿيان. هن کي ههڙيِ حالت ۾ ڇڏي ڪٿي نڪري نٿو سگهان.“

لڇميءَ جي دل هاهاڪار ڪرڻ لڳي. بيمار لاءِ علاج

پاسي نراشا جو راڄ هو. هن جو ساهه منجهڻ لڳو، راتين جي ننڊ غائب ٿي ويس. انن ڏينهن ۾ پيڪن جي سِڪ لهي ويس. هن سامان سميٽيو ۽ پوئتي موٽڻ جي تياري ڪئي.

امان بابا ڏاڍو سمجهايس ته آئي آهين ته ڪجھ ڏينهن ته رهه. لڇميءَ لاءِ هڪ ڪن به ورهين برابر هو. هوءَ من تي ڀاري بوجهه کڻي موٽي رهي هئي.

هوتوءَ ۽ گيتا ته هن کي وڏيڪ رهڻ جي آڇ به نه ڪئي. لڇمي آئي هئي ماءُ پيءُ جي سِڪ لاهڻ. پاڻ من تي بار کڻي موٽي رهي هئي.

گاڏيءَ ۾ اچڻ مهل هن جو رستو ڪلپنا ۾ ئي جهٽ پورو ٿي ويو هو، پر هينئر پل به نه پيو گذريس. هوءَ چاهي پئي جلد اُڏامي پنهنجي گهر پهچان. پرائو گهر هن کان پري پري ٿيندو پيو وڃي.

هن جي دل دماغ ۾ صرف هڪ ئي سوال هلچل مچائي رهيو هو ته ڌيءُ پٽ جي فرق جي وِٿي ڪيئن ۽ ڪڏهن پرجي سگهندي؟

هڪ دفعي تہ هوتوءَ جي گلي ۾ ست ٻنڌيون نڪتيون امان ڊاڪٽرن مٿان ڊاڪٽر مٿايا، بابا پئسو پاڻيءُ وانگر وهايو امان پنڊا-پنڊت، پچا-ڳاڇا مان ڪين ڪُسايو پر اُهي تہ نٿا چئي سگهن تہ اسان هي ڪيو ۽ هوُ ڪيو.

بابا ڪي شروع ڪان پڙهڻ جو ڏاڍو شونق هو پر اخبار اڳيان هوندي بہ هنن اُن ڪي هٿ نہ لاتو. لڇميءَ پڇين، ”بابا اڄ جي اخبار ڏني اٿوَ؟“

”اڙي بابا، مونکي ڏسڻ ۾ ڪٿي تو اچي؟ هڪ اک ۾ موتيو اچي ويو آهي. آپريشن واري اک سان مڙيوئي پيو ڪم هلي.“

”پلا بابا پوءِ توهان بي اک جو آپريشن چو نٿا ڪرايو؟“

”اڙي چار هزار لڳندا. هاڻي اکيون سڄيون ڪرڻ جو مطلب ڪهڙو؟ وڃڻ جي ويل تي وئي آهي، اجايا خرچ چو ڪيون؟“

لڇميءَ جو من پانءِ پانءِ ڪرڻ لڳو. نڪو تي هوءَ نندڍيءَ ٿهيءَ ڪي سمجهائي سگهي، نڪو وڏي پيڙهيءَ سان تي پڇي سگهي. وڏ ۾ وڏ هوءَ هنن ڪي وني وجي پاڻ وت سني شيوا ڪري تي سگهي تہ نياڻي جو گهر چئي هوُ هلڻ نٿا چاهين.

لڇميءَ جو مٿو چڪرائڻ لڳو. هوءَ ڪري سو ڪري چا؟ بئي ڏريون زور هيون.

هن ڪي لڳو هوءَ پيڪي گهر نہ، پرائي گهر اچي پهتي آهي. هر شيءِ، هر اِنسان هن ڪي ڌاريو لڳڻ لڳو. چئني

ڳڏ ڏسڻ ۾ ايندا هئا هنجا ٻٽيهہ ڏند، اڇا جهڙا موتي. سڀ اِها هئي چترِي.

پاڪستان مان اچي هندستان ۾ پهتي تہ گهوٽس ڏنذي ڪرڻ جو سعايو ڪيو. ٿورو گهڻو جيڪو پئسو آندو هئائين، اُن مان اِستوَن جو دڪان ڪديائين، ڪجهہ نوان اِستوَ وڪڻندو هو ۽ ڪجهہ پراڻن جي مرمت ڪندو هو. محنت موچارِي ڪندو هو پر گهر جو گاڏو هلائڻ ۾ هنجي ڪمائي صفر جي برابر ئي هئي. گهر جو اڌ خرچ بہ دڪان مان نہ نڪرندو هوس. ننڍا ننڍا چار ٻار، ڪيئن گرهستي جو گاڏو هلي؟ اِهائي پريشاني هئي.

پر چترِيءَ مڙس کي پريشان نہ ٿيڻ ڏنو. چترِي عقل جي اڪابر ۽ سِلائيءَ جي هنر ۾ پڙُ هئي. هن سِلائي ڪرڻ شروع ڪئي. سِلائي ورِي اهڙي جو درزِي پيا منهن لڪائين. ڪپڙي جي ڪفايت ورِي اهڙي جو مجال آهي ڪتر ستر بہ بيڪار وڃين !

پاڙي واريون ٻارن ٻچن ۽ زناني ڪپڙي جي سِلائيءَ لاءِ چترِيءَ وٽ اچڻ لڳيون. تڏهن سِلائي جي ايڏي قيمت نہ هئي، جيترِي اڄ مار وجهندڙ آهي. پر تہ بہ چترِي ڪمائي پنهنجي گرهستي جو اڌ گاڏو گهلڻ ۾ سمرٿ هئي ۽ هنن جي گرهستي خاصي سني هلڻ لڳي.

سِلائي ڪلا ڪانسواءِ ڳالهائڻ جي مناس ۽ وهنوار ۾ هليمائي ۽ مهمان نوازِيءَ پڻ هنجي ڪمائيءَ ۾ چار چنڊ لڳائي ڇڏيا.

چنرِيِ چرِيِ

چترِيءَ کي پاڳلخاني ۾ شيخن اندر ڏسي منهنجي دل پرجي آئي. اِئين نہ هو تہ هوءَ کا منهنجي مٺياڻي هئي، نکو هن سان منهنجو رت جو رستو هو. هوءَ تہ صرف منهنجي پاڙيسرِي هئي، گهرِي پاڙيسرِي.

چوندا آهن تہ پاڙو ئي دک سک ۾ ڀاءُ پرائي ٿئي ٿو. اوکيءَ وقت پاڙو ئي ڪم ٿو اچي. پنهنجا بہ دير سان پهچن، تنهن کان اڳ ئي پاڙو ڪئين ڪم ڪيو ڇڏي.

ها سو هوءَ هڪ سني پاڙيسرِي هئي. چوندا آهن تہ سوَ ڏيئي پاڙو وٺجي ۽ سوَ ڏيئي پاڙو ڇڏجي. اِهو صحي آهي تہ هڪ گڏ هنجو هو تہ هوءَ سني پاڙي وارِي هئي.

چترِيءَ جو نالو ايندي ئي هڪ سانورو ڇهرو اکين اڳيان ڦرِي ٿو وڃين. جنهن ۾ اکيون وڏيڪ اندر ڏنسيل چڻ سِرڻ جي اکين جي ياد تازِي ٿيون ڪن. نڪ اهڙو ڇهبدار چڻ طوطاپورِي انب جي ياد پيو ڏياري. ڳل اهڙا وينل ۽ چپٽا جن تي ماس جو نالو ئي نہ هو. وار ڪارا، سينڌ سِڌي وچ ۾ ۽ ٻنهين پاسي چپٽا وار. پنيان چڪيل چوٽي وارن جي پڇڙِيءَ تائين ڪيل، جيڪا پڇاڙِيءَ جو موڙ کائي ڪوئي جي پڇ جي ياد تازِي ٿي ڪري.

مطلب تہ هن ۾ اهڙِي کا موهڪ عدا نہ هئس، باقي جيڪا عدا موهڪ هئس سا هئس مشڪ. مشڪندڙ ڇهرو هڪدم ٻئي جي دل پاڻ ڏانهن ڇڪي وٺندو هئو. جنهن سان

ماڻهن جڏهن چيو ته ڇتريءِ چريءِ ٿي پئي آهي ته مون کي وشواس ئي نه آيو. پر اڄ جڏهن شيخن جي آمهون سامهون ويهي رهيس ته به ڇتريءَ نه سڃاتو، صرف ڏند ڪڍي کِلڻ لڳي. پر هيءَ کِل هن کِل کان ڪيڏي نه ڀيڄاريندڙ ۽ ڪنبائيندڙ هئي؟ چرين جي کِل روم ڪنڊاريندڙ کِل.

هن مونکي بلڪل نه سڃاتو. پوءِ به ٿوري دير مان ويٺي رهيس. ٿي ٿو سگهي هنجي يادداشت ٿوري دير ۾ واپس اچي ۽ سڃاڻي وٺي. پر اهڙو ڪوبه پاو هنجي منهن تي ڪونه ڏسڻ ۾ آيو. تڏهن مون سوچيو شايد آواز مان سڃاڻي. مون زور سان چيو، ”ڇتري مونکي سڃاڻين ٿي؟“

هوءَ کِلندي رهي، پوءِ چيائين، ”ڏسين ٿي نه منهنجون هيءَ خالي ٻانهون؟ هنن ۾ ڪيترا نه سونا چوڙا هئا؟ آٽي ڏي مونکي سونا چوڙا، ڇو لاهي وئين؟ ڇو لاهي وئين؟“

مان ته هڪدم وائڙي ٿي چڪر ۾ پئجي ويس. منهنجي دل زور زور سان ڌڙڪڻ لڳي. تعجب وچان مون هن ڏانهن گهور ڪري نهاريو ته ڏٺم هوءَ هوند مونکان وڌيڪ گهور ڪري مونکي ڪجهو ڪاٺڻ واري نظرن سان ڏسي رهي هئي.

مونکي لڳو ته جيڪر هوءَ شيخن کان ٻاهر هجي هان ته ضرور ماري منهنجو پڙتو ڪري ڇڏي هان.

پر هنجي ڳالهين سان مونکي به سَوَ في صدي پڪ ٿي ويئي ته هوءَ بلڪل پاڳل ٿي ويئي آهي.

مونکي تمام گهڻي نراسا ٿي، پر پوءِ موٽي اچڻ کانسواءِ ڪو چارو به ڪونه هو.

گهر جو سڄو ڪم ڪار، روٽي پاڻي ڪرڻ ڪانپوءِ جيڪو وقت ملندو هوس، اُن ۾ به ايڏي ڦڙتيءَ سان سِلائي ڪندي هئي جو ڪنهن به گراهڪ کي ڪپڙن تيار ڪرڻ لاءِ گهڻو اِنتظار نه ڪرڻو پوندو هو، جيئن اڄڪلهه جا درزي مهينا مهينا لڳائي پوءِ ڪپڙا سِبي ڏين.

اهڙو ڪو موقعو چنريءَ ڪنهن کي نه ڏنو. پاڙي وارين هڪ دفعو چنري وٽ ايندين ڪپڙو سِبائڻ هيون، پر هن سان رِلي ملي اِئين ويندين هيون جو ٻئي دفعي ساهيڙِيءَ جي روپ ۾ ايندين هيون. سيني سان چنرِيءَ جو وهنوار اهڙو پنهنجائيءَ ڀريو هوندو هو ۽ قصا ٻڌائيندي هئي جو اچڻ وارو کُپ کوڙي ويهي رهندو هو. هن کي وقت جي سمڪ ئي نه رهندي هئي. اِن ۾ چنرِيءَ جو وقت به بيڪار ويندو هو پر هوءَ پريمي جيءُ هئي. اِنسان ذات سان پريم جي ڪري وقت وڃائڻ بيڪار نه سمجهندي هئي. چنري گهر ويٺي پاڙي وارين جي جاڻ سڃاڻ ۽ جانڪاري رکندي هئي.

تمام ٿوري وقت ۾ ئي چنري درزياڻي جي روپ ۾ اوڙي پاڙي ۾ مشهور ٿي ويئي.

اهڙِي عقلَ جي اڪابر ۽ سِلائي جي ماسٽر چنريءَ کي بلڪل پاڳلن جي حالت ۾ پاڳلخاني ۾ ڏسي ڀلا منهنجي دل ڇو نه ڀرجي ايندي؟

اِنسانيت جو فرشتو ۽ ڳالهائڻ جي اُستاد چنرِيءَ جي گڻن جو ڇٽ منهنجي دل تي اهڙو گهرو اُڪريل هو جو مان هنڪي ڌاهڻ چاهيندي به نٿي ڌاهي سگهيس.

چتري سنان پاڻي ڪري روئي ڪائي توري اُس جهلڻ لاءِ دريءَ سان لڳل ڪٽ تي ويٺي ئي مس ته هنجي نظر اُن گهر جي اندر پئي جتي ٻه ماڻهو هلچل ڪري رهيا هئا. هو سامان چونڊي ڳنڙين ۾ ٻڌي رهيا هئا. چتري هيءُ سڀ ڏسي حيران ٿي ويئي جو ماڻهو چور ٽائيپ عجيب ڍنگ جا پئي لڳا. هن کي سمجهندي دير نه لڳي ته چور گهر ۾ تالو لڳل ڏسي تالو ٽوڙي مڪان مالڪ جي غير حاضريءَ جو فائدو ڪڻي هنجو گهر لُٽي رهيا آهن.

اڃا هوءَ ماحول جو جاعزو وٺي ئي رهي هئي ته اڳيان هوءَ ڇا ڪري، سوچي ئي رهي هئي، ايتري ۾ هنن چورن جي نظر هن تي پيئي. هو رسوئيءَ ۾ ويا، جتي هنن جي ساٿي هڪ اِستري ڪاڏو ناهي رهي هئي، ٿوري دير ڪئي بنا هنن ڪنن ۾ ڪجھ ڪس پس ڪئي ۽ اُها اِستري ٿالهيءَ ۾ ڪاڏي جون شيون سجائي سِڌي اچي چتريءَ وٽ شيڪن جي دريءَ تي پهتي. هن مِٺي زبان سان چيو، ”پيڻ کهڙو حال اٿيئي.“ چتري هيڪارِي وائڙي تي چوڻ لڳي، ”ڪير آهيو توهين؟ هن گهر ۾ ڪئين؟“

هن اِستريءَ مشڪائيندي چيو، ”اسان ته هنن جا مهمان آهيون، پر هنن جي نڪرڻ ڪان اڳ نه پهچي سگهياسين، اِنڪري سوچيوسين هنن جي موٽڻ تائين هتي ئي رهي پئون.“ چتريءَ کي شڪ جي گنجائش نه رهي چيائين، ”هان ! ته اِها ڳالهه آهي؟ پر هيءُ ڳوٿرين ۾ ڇا رکيو اٿو؟“

رستي تي هلندي هلندي ويچارن جي لئہ قدمن جي نال سان گڏ هلنديِ رهيِ. ويچار ڪيم تہ برابر چتريءَ جي ٻانهن ۾ سونيون ڇهہ ڇهہ چوڙيون هيون، تن تي هنکي فخر هو.

نونٺ جو نڪاءُ هٽي سيني کي پٽي ڏيکاريندي هئي ۽ چونديِ هئي، ”محنت مزوري ڪنديس پر هي چوڙيون نہ وڪڻنديس. ابي امڙ ڏاج ۾ ڏنيون آهن، تن تي هنجو جنم سِڌ اڌڪار آهي.“

سُهاڳ جي نشاني پڻ هيون، اِنڪري مڙس جي وار وار چوڻ تي بہ هن چوڙيون ڏيڻ کان صاف اِنڪار ڪري ڇڏيو هو. چوڙين ۾ هنجي جان هئي. جيئن ٻالپڻ ۾ ڪهاڻين ۾ اسان پڙهيو هو تہ راڪاس جي جان طوطي ۾ هئي ۽ طوطي کي مارڻ تي راڪاس بہ مري ويو هو. ڪجھ اهڙو ئي قصو پٽي لڳو هي بہ، چتريءَ ۽ چوڙين ۾.

چتريِ جي چرئي ٽيڻ جي ڪهاڻي بہ ڪجھ اِئين ئي آهي. ڪجھ ڏينهن ٿيا، هنجي پاڙي جي گهر وارا بلڪل لڳو-لڳ هن جو گهر هو. هڪ لوهہ جي سلاخن وارِي دري پڻ چتريِ جي گهر مان هنن جي گهر ۾ کُلنديِ هئي، اُتان رڌل ڀاڄي جي ڏي وٺ، ڏڻ وار جي مٺائيءَ جي ڏي وٺ ۽ سڀني ڏينهن جي ڳالهين جو سلسلو پورو ڪيو ويندو هو.

اُهي پاڙي وارا گهر کي تالو لڳائي پنهنجي ڌيِ کي پرڻائڻ واسطي ٻاهرئين شهر ويل هئا. اجا ڪلهہ ئي ويا هئا ۽ ٻن ڏينهن کان پوءِ موٽڻا هئا.

چترِي دريءَ مان ڏسندي رهي پر جهڙو ماس جو پتلو، جهڙو نڪر جو ناڪر. تڪي پئي پر نہ زبان مان ڪُجهي پئي سگهي، نہ چُرِي پئي سگهي.

ٻاڙي واريءَ جو گهر اُگهي چور روانا ٿي ويا.

چترِي بت نهي وِينِي هئي. تان جو شام اچي ٿيس. ٻار ۽ مڙس بہ اچي ويا، تڏهن بہ هن کي هوش نہ آيو. مڙس چيس، ”چترِي چوڙا ڪيڏانهن ڪيئہ؟“

چترِي ڪجهہ نہ ٻڌائي سگهي. اُن ڏينهن کان ويڳاڻي ۽ چپ رهڻ لڳي ۽ پوءِ آهستي آهستي هن جي دماغ ڪم ڪرڻ ئي ڇڏي ڏنو. هوءَ چرين جهڙا ڪم ڪرڻ لڳي. روٽي ڪائيندي ڪونہ هئي، سُڪل روٽيءَ جا ٽڪر اِئين چٻاڙيندِي هئي جڻ بسڪوٽ هجن. پوءِ هن جون وايون ٻيتال ٿي ويون گهر جي ڪُنڊ ۾ ڪم ڪار ڇڏي ويٺي هوندِي هئي. پر پوءِ تہ ڀيج ڏاهہ تي اچي پهتي ۽ گهر جا نقصان ڪرڻ لڳي. هنجون اهڙيون حرڪتون ڏسي هن کي چرين جي اسپتال ۾ ڀرتي ڪرايو ويو.

اِسپتال مان موتي مان سِڌي چترِيءَ جي گهر ويس، سندس گهوٽ ۽ ٻارن سان ڳالهائڻ تي ئي مونکي ڪهاڻي معلوم ٿي هئي. پر چوڙين جي ڪٿا ڏانهن ڪنهنجو ڌيان ئي نہ ويو هو. سڀ سوچين پيا تہ چترِيءَ جو موهہ چوڙين ۾ هو، اِنڪري ئي هوءَ چرِي ٿي وئي آهي ۽ چوڙا پئي گهري.

مون ٻڌو هو تہ چرين جو منووگيان جاڻي هنجون ڪجهہ ضرورتون پوريون ڪجن تہ هو نيڪ ٿيڻ لڳندو آهي. پر ڇري

اِستريءَ وراٺيو، ”اِهو تہ شاديءَ لاءِ اسان ڪافي سامان ڪٺي آيا آهيون سو آهي.“

اِستريءَ جي سهڄ ڳالهائڻ ۽ بي ڊپي نوع ڪي ڏسي چترِي جو رهيو سهيو شڪ بہ ڪافور ٿي ويو. چترِي ۽ هوءَ شيڪن جي آمهون سامهون ويهي ڳالهيون ڪرڻ لڳيون.

ٿوري دير ڪانپوءِ اِستري ٿالهيءَ ۾ گرم گرم پوريون ۽ منائي چترِيءَ ڏانهن وڌائي هن ڪي کائڻ جي آڇ ڪئي. جيئن تہ روٽي کائي ويٺي هئي، پر ورِي بہ پاڻ ڪي نہ روڪي سگهي ۽ منائيءَ ڪي ڏسي هن جي منهن ۾ پاڻي پرجي آيو. هوءَ هڪ ست ۾ ٿالهي خالي ڪري ويٺي.

منائي کائٺي هئي ۽ چترِي جڻ پنهنجي سمجهہ وڃائي ويٺي. اِستري ڳالهيون ڪندي رهي پر هن جون نظرون چوڙين تي هيون چيائين تہ پيڻ، ”هيءُ چوڙيون تہ تمام سهڻيون آهن، مونکي هنن جو نمونو بہ پسند آهي، ٿوري دير ڏيندينءَ، مان گهر واري کي ڏيکاري واپس ڏيئي ويندي سائنءِ.“

چترِيءَ جي بڌي پرشت ٿي ويئي شايد هن ڪاڌي ۾ اهڙو ڪجهہ هو جنهن چترِيءَ کان دل، دماغ ۽ هوش کسي ورتو هو.

چترِيءَ خوشيءَ سان سڀ چوڙيون لاهي بنا ڪنهن هڪ ۽ جهجهڪ جي ڪٺي مائيءَ جي هٿ ۾ رکيون. مائي ٿوري دير ڪانپوءِ ٿالهي ۽ چوڙيون ڪٺي فرار ٿي ويئي. چترِي ڪجهي جهڙِي پت. موڳن وانگر پئي نهاري. هاڻي هو پئي مڙد ۽ هوءَ اِسترِي پاڙي وارن جو سامان بڌي پڇڻ ۾ لڳي ويا.

پهرين تہ هوءَ گهر وارن کي بہ ڪونہ سڃاڻندي هئي پر پوءِ سڃاڻڻ جي ڪوشش ڪندي دماغ تي زور هڻي آخر پرولي سلي ئي وئي. گهر وارن کي سڃاڻڻ لڳي.

ڊاڪٽر ۽ چترِيءَ جي گهر وارن کي هِن رتا ڪان ڏاڍي خوشي هئي. وقت ڪافي لڳو پر ڪجهہ دوا، ڪجهہ دعا، ڪجهہ ڊاڪٽرن جي منووگيان جا نقصا ڪم آيا.

اڄ چترِي گهر آئي آهي. گهر جي رهہ چهہ ۾ لڳي ٿو جلد ئي هوءَ گهر جهلي ويندي. هنجي ٻانهن ۾ چوڙيون ڪن ڪن وجي رهنديون آهن، جيڪي شڌ سون جون آهن.

مون کي ڊپ اِهو ئي آهي نيڪ ٿي سڃاڻڻ جي حالت ۾ اڄڻ تي ڪٿي هوءَ اِهو بہ نہ سڃاڻي وجين تہ چوڙيون رولڊ گولڊ جون آهن. پوءِ ڇا ٿيندو؟ اِهو سوچي منهنجي اکين اڳيان چترِيءَ جو سلاخن پنيان اڳئين وارو چهرو وار وار قرڻ ٿو لڳي ۽ مان اکين تي هٿ رکي اُنهن کي ڍڪي ٿي ڇڏيان.

ڊپ ٿيم، شڪ ٿيم تہ ٿي ٿو سگهي جيڪو علاج مان سوچيان ٿي، اُن سان بہ فرق نہ پوي. چو جو مون هڪ قصو ٻڌو هو تہ هڪ ماڻهوءَ کي وهم ٿي ويو هو تہ هنجي پيٽ ۾ ٻلي آهي. هن گهڻن ڊاڪٽرن کي ڏيکاريو، ايڪسري ڪرايا، رپورٽ ۾ ڪا گڙٻڙ ڪونہ هئي. ڊاڪٽر چونس، ”سائين! توهان بلڪل ٺيڪ آهيو پر چڱو مڙس مڃي ئي نہ.“

آخر لاچار ٿي هڪ ڊاڪٽر هن کي بيهوش ڪري ڪُوڙو آپريشن ڪري هڪ ٻلي ٻڌي رکي ۽ هوش ۾ اچڻ تي ٻلي ڏيکاري ڊاڪٽر چيو، ”اسان توهانجي پيٽ مان ٻلي ڪڍي ورتي آهي، هاڻي توهان بلڪل تندرست ٿي ويا آهيو.“ ٻلي ڀوري رنگ جي هئي، مريض ڏسندي ئي چلائڻ لڳو، ”نہ هيءَ اُها ٻلي نہ آهي، منهنجي پيٽ ۾ تہ ڪاري ٻلي آهي.“

شايد توهان پاڻ ڪلي رهيا آهيو پر چرين سان اِها ڪار آهي.

وري بہ مون همت نہ هاري، ڊاڪٽر ۽ چترِي جي مڙس سان صلاح ڪري مون سونيون ڇهہ چوڙيون هنجي ٻانهن ۾ پارائي، هنجي منووگيان کي پڙهڻ جي ڪوشش ڪئي.

چوڙيون ڏسندي ئي چترِيءَ جو چهرو ٻهڪڻ لڳو، ساڳي اڳي واري مشڪ چپن تي ترِي آيس، سنتوش جي لهر مک تي ترڻ لڳس. آهستي آهستي چترِيءَ جي منورتين ۾ فرق اچڻ لڳو. هوءَ ماڻهپي ۾ اچڻ لڳي. ڪجھ ڳالهائڻ ۽ سمجهڻ لڳي. وقت تي روٽي پڻ کائڻ لڳي. بس سڄو ڏينهن چمڪندڙ چوڙين کي ڏسي پئي نرندي هئي.

ڳنڀيرتا جي ويچارن جا بادل جيڪي منهنجي دل ۽ دماغ تي ڊپ جيان غالب هئا، ٽڙڻ پکڙجڻ لڳا.

ڪار ۾ ڪورٽ پهچڻ جو رستو ۽ وقت تمام ننڍا هئا اُن پيٽ ۾ ڳالهه ٻولهه گهڻ ۽ طور تڪ جي ٿيندي هئي.

هن جي ڳالهين مان اِنسان ذات لاءِ عزت ۽ پيار پيو بکندو هو. هن جي ڳالهين ۾ اُنهنجي ڀلائي ۽ قربت جون ڳالهيون سمايل هيون.

هوُ ڏيتي ليتي جي سخت خلاف هو ۽ سماج جي ڪُرسمن کي ڏکي دور ڪرڻ جي جي-توڙ ڪوشش ڪرڻ ۾ لڳو پيو هو. هن ٻڌايو تہ هن خود بنا ڏيتي ليتيءَ جي شادي ڪئي هئي. ايتري قدر جو ويڌيءَ جي ساڙهي بہ ڪنوار لاءِ ساهرن مان آندي ويئي هئي.

هن پنهنجي پٽ ۽ ڌيءُ جي شادي بہ بنا ڏي وٺ جي ڪئي. اِهو ٻڌي مونکي تہ عجب لڳندو هو تہ هِن زماني ۾ ڪيئن نہ ڇوڪرين وارن کي پريشان ڪري واڳهوءَ وانگر وات ڦاڙي ڇوڪري وارا سِڌو ڳرڪائڻ جي ڪوشش ۾ رهن ٿا ۽ هِن گهٽ ۾ گهٽ چاليهہ سال اڳ جنهن کي اسين پراڻو زمانو چئون تہ اُن ۾ ئي ڏيتي ليتي نہ وٺي غذب ڪيو اٿائون.

هُن جي هر ڳالهہ پراڻي هوندي بہ نئين پئي لڳندي هئي ۽ چوڻ جو ڍنگ ۽ لهجو اهڙو هوس جو ماڻهو بور ئي نہ ٿئي.

هڪ دفعو مون همٿ ڪري پڇيومانس تہ سائين! توهان مندر ۾ ويندا آهيو؟ ايشور ۾ وشواس ڪندا آهيو يا نہ؟

شيوا هنجي عبادت

هن شير، دلير، سماج شيوڪ انساني فرشتي کي اسپتال جي پلنگ تي بيبس، لاچار ۽ بيهوش ڏسي منهنجو هيانءُ ڏري پيو. اکين ۾ ڳوڙها تري آيا.

هو عمر جو بزرگ هو. هو ڪو منهنجو مٽ مائٽ به نه هو. هن سان سڄاٽپ صرف بس اِسٽينڊ تي بيٺل هڪ مسافر جيان مون سان ٿي هئي. مان هوس هڪ وڪيل ۽ ويندو هوس بس ۾ ۽ اُن لاءِ ڪڏهن ويهه منٽ يا اڌ ڪلاڪ اِنتظار ڪرڻو ئي پوندو هو ۽ هيءُ پلو مڙس هو ڪار وارو، سو جيترن ڪارن ڪوٽن وارا وڪيل ڏسندو هو، هو گاڏي بيهاري اُنهن کي لفٽ ڏيندو هو ۽ پوءِ اُنهن سان به چار دفعا مونکي به هو ڪار ۾ وٺي ويو هو ۽ پوءِ جڏهن ڇهري جي سڃاڻپ سان هو منهنجو جڏهن سنگ دوستن مان هڪ ٿي ويو هو.

هنجي ڇهري جي سنجيدگي ۽ گنڀيرتا ڏسي پهرين ته مونکي پئه لڳندو هو پر اڳينءَ سيٽ تي جيڪو وِهندو هو اُن سان سڄو رستو هو ڪجهه نه ڪجهه پيو ڳالهائيندو هو، شايد پنهنجي زندگي جا انيڪ ڪٿا منا جيڪي ياد جوڳا هئس.

پوءِ هڪ به دفعو اڳينءَ سيٽ تي وِهڻ جو سوڀاڳيه مونکي به مليو ته مونکي خبر پئي ته هو تمام هسمک، زنده دل ۽ دل ۾ اِنسان ذات لاءِ سِڪ ۽ پيار رکڻ وارو آهي. هڪ به دفعو هن ڇهڇٽا بڌائي ڪار جي سيٽي وڪيلن کي خوب کِلايو به هو ۽ پوءِ آهستي آهستي منهنجي من مان هن جي

ڏنو تہ مان اُنھنجا نالا لکي رهي آهيان جيڪي ايشور کي پيار ڪندا آهن. اِهو ٻڌِي ابوبن عجب ۾ پئجي ويو ۽ چيائين، ڀلا منھنجو بہ اِن رجسٽر ۾ نالو آهي يا نہ؟ پريءَ تمام ڏيان سان اُها لسٽ ڏٺي ۽ پوءِ يڪدم چيو تہ هن ۾ تہ تنھنجو نالو ڪونہ آهي. ابوبن قاسم تمام نراس ٿيو. پري ڪم پورو ڪري ويئي هلي. ابوبن قاسم هوند وڏيڪ تن من سان اِنسان ذات جي شيوا ۾ جنبي ويو ۽ پريءَ واري ڳالھ پلجي ويو.

ڪجھ ڏينھن بعد هن ڏنو تہ رات جو وري پرڪاش هنجي ڪمري کي گھيڙي ويو ۽ اُهائي پري وري رجسٽر ۾ ڪجھ لکي رهي آهي. قاسم اڄ وري پڇيس، پري! اڄ وري ڇا پيئي لکين؟ پريءَ چيو، اڄ مان اُنھن جا نالا لکي رهي آهيان، جن کي ايشور پيار ڪندو آهي. ابوبن خوش ٿي پڇيس تہ اڄوڪي لسٽ ۾ ڏس تہ منھنجو نالو آهي ڇا؟ پريءَ ڏيان سان رجسٽر ڏنو ۽ اُن ئي موهيندڙ مسڪان ۾ چيائين، توهانجو نالو پھرئين نمبر تي آهي.

اِها آکاڻي ٻڌائي، دوست چيو تہ اسانجو ڪنھن لسٽ ۾ نالو هجي يا نہ هجي، مان تہ اِنسان جي شيوا ۾ وشواس ڪندو آهيان. اِن ۾ شڪ نہ آهي تہ سماج شيوي اهڙي ڪابہ سنسٿا نہ هوندي، جنھنجو هُو ميمبر نہ هجي. هڪ ٻن سنسٿائن جو تہ هُو پريزيڊنٽ ۽ سيڪريٽري هو. سماج جي ڪُرسمن کي ٽڙي ڪڍڻ، غريب ۽ وڌوا عورتن کي هر مھني سنسٿائن کان اناج مئسر ڪرائڻ، غريب سنڌي وديارٿين کي ڪتاب ۽ ڪاپيون مئسر ڪرائڻ، بيمار ۽ اسهايہ اِنسانن جي شيوا

اِن تي چيائون تہ پائي مان مندرن تڪائن ۾ وڃڻ ۾ وشواس نہ ڪندو آهيان. ٻاهران ئي هٿ جوڙي ڇڏيندو آهيان. مان رامڪرشن پرمهنس، وويڪانند ۽ ديانند جي ويچارن سان سهمت آهيان تہ ايشور جي گهنڊ گهڙيال وڄائڻ کان وڌيڪ اسين اِنسان ذات جي شيوا ڪيون ۽ اُنهنجا دک درد دور ڪيون.

منهنجو من ڪڙو ٿي پيو، ڇو جو مان تمام وڏو آستڪ آهيان. صبح شام ايشور جي مورتيءَ اڳيان ضرور هٿ جوڙي پرارٿنا ڪندو آهيان. پوءِ چاهي اُها پرارٿنا سوارٿ سان ڀرپور ڇونہ هجي. مندر ۾ بہ هفتي ۾ هڪ ٻہ دفعو تہ ضرور ويندو آهيان ۽ گهنڊ وڄائي حاضري هڻائي ايندو آهيان. سوچيم هيءُ تہ وڏو ناستڪ ٿو لڳي. پر ڳالهہ من ۾ ئي رکيم تہ بہ شايد هُو منهنجي ويچارن کي سچائي ڏيو. آخر تہ قانون جو ڄياتا هو، وار بہ اُس ۾ تہ ڪونہ اڇا ڪيا هئائين. سو چيائين تہ هڪ مزيدار قصو ٿو ٻڌائيانءِ. هن شروع ڪيو تہ: هڪ زماني ۾ ابوبن قاصم هڪ تمام سنو ماڻهو ۽ اِنسان جي شيوا ۾ وشواس رکي اُنهن جي تن من ڌن سان مدد ڪندو هو. هڪ ڏينهن هُو گهري ننڊ ۾ سمهيو پيو هو تہ يڪدم هن کي ڪمري ۾ تيز روشني جو آڀاس ٿيو. هنجي ننڊ هڪدم کُلي ويئي. هن ڏٺو تہ هڪ پريِ هن روشنيءَ ۾ هڪ قلم ۽ رجسٽر کڻي ويٺي آهي ۽ تمام منو يوگ سان ڪجھ لکي رهي آهي. ابوبن قاصم پاڻ کي روڪي نہ سگهيو، هن پڇيس تہ پياري پريِ! تون هن رات ۾ هي ڇا ويٺي تمام منو يوگ سان لکين؟ تڏهن پريءَ تمام مٺيءَ مسڪراهٽ ۾ جواب

خراب هئس ته چو رِسڪ ڪٽي نڪتو آهي؟ هيءُ مونکي ته سنا لڳڻ ڪونه ٿا سُجهن. هيءُ ته دل جي بيمار جا لڇڻ ٿا لڳن. پر اِئين نه چئي مون چيومان، سائين! توهانکي پورو آرام ڪرڻ گهرجي ۽ ڪنهن سٺي ڊاڪٽر کان دوا وٺي هڪدم گهر روانو ٿيڻ گهرجي. اڪيلو نه ڪيڏانهن وڃو نه وِهو جو تڪليف وڌڻ جا چانس آهن. توهان چئو ته مان توهان کي گهر تائين ڇڏي اچان. هن جي دل ۾ سور هو، اِهو هنجي هٿ جي دل تي دٻاءَ سان ئي پئي نظر آيو. پر پلو ماڻهو چوي ته نه نه اهڙي ڪا ڳالهه ڪونه آهي. بس ڊاڪٽر کان دوا وٺي گهر وڃي ٿو آرام ڪيان، تون فڪر نه ڪر.

مونکي فڪر ڪرڻ جي جڻ عادت پيل آهي. گهڻا ماڻهو مست ٿيندا آهن، فڪر تي دل دماغ تان اُڏائي ڇڏيندا آهن. پر مان ست ڏارئي جي دک کي به پنهنجو دک سمجهي پيو پاڻ چنتائون ڪندو آهيان. اهڙين چنتائن مان ڪجھ ورندو ته ڪونه آهي، بيٺو منهنجي ننڊ آرام حرام ٿي ويندو آهي. پر ڇا ڪيان عادت کان لاچار آهيان. وس ۾ نه آهي ته بيفڪر ڪڏهن ٿي به گهڙيون گهاريان.

پريان بس ڏسي چوڻ لڳو، توهانجي بس اچي ويئي آهي، اج توهان کي ڪار ۾ نه وٺي هليس، اِن لاءِ تڪليف معاف ڪندا.

منهنجي منهن تي مرڪ ڊوڙي آئي. من ۾ پيو چوان واهه جا تنهنجا ناٽ اٿيئي. تنهنجي ابن ڏاڏن به ڪڏهن ڪار ۾ سئر ڪيا هئا، جو تون ٿو ڪرين؟ پر هاڻي ڪڏهن ڪڏهن ڪار ۾ وِهڻ جا چانس به ويئه هلي.

ڪرڻ، هن جا ڪم هئا. مان سمجهان ٿو ته حقيقت ۾ هو سچي تن من سان هنن جي شيوا ڪندو هو ۽ هن ڪهاڻي مطابق هو ايشور جو پيارو آهي، اِهو مونکي نشچو ٿي ويو.

اسانجي ملاقات تمام گهٽ ۽ صرف بس اِسٽئنڊ کان ڪورٽ تائين محدود هئي، سا به روز نه. ڪڏهن بس مونکي اڳ ۾ ملي ويندي هئي، ڪڏهن مان دير سان اِسٽاپ تي پهچندو هوس. اِنڪري ملاقات گهٽ ٿيندي هئي. پر جڏهن به ٿيندي هئي ته هن ڏانهن عزت ۽ شردا هوند وڌندي هئي.

هڪ ڏينهن اِسٽاپ تي بيٺو هوس ته ڏٺم همراهه هٿ ۾ ٽفن جي ٿيلهي کنيو، پنڌ اُداس ۽ بوجهيل قدمن سان اُبتي رستي تان هلندو پيو اچي. هن جو پنڌ هلڻ مونکي ڏاڍو عجيب پيو لڳي. هميشهه ڪار وارو جيڪڏهن پنڌ هلي ته عجب لڳڻ مناسب آهي. مونکي ڏسي بيهي رهيو. چوڻ لڳو ته رات کان طبيعت بي حال لڳي پيئي آهي. ڇاتيءَ جي دل واري ڏائي پاسي تي هٿ رکي چوڻ لڳو ته ڇاتيءَ ۾ سور ٿي پيو آهي، رکي رکي پگهر پيا اچن. دل اهڙي پيئي گهبرائي جو پڇ ئي نه. پر اڄ مونکي آفيس ٽوئر سان ٻاهر وڃڻو هو، سو روٽي کڻي همٿ ڪري نڪتس ته سهين پر بس اِسٽئنڊ تان ئي واپس موٽي آيس، جو همٿ ئي نه ساريم وڃڻ جي. مونکي وِهڻ بلڪل پسند ڪونهي. ڪلاڪن جا ڪلاڪ بيهي ڳالهائي سگهندو آهيان. پر اڄ ته بيهڻ جي طاقت ئي کوچ ڪري ويئي آهي. سهڪان پيو ٿو.

مونکي هن تي عجب لڳو. من ۾ چيم ته طبيعت

بنگلن ۽ ڪار جو مالڪ، بئنڪ بئلنس خوب، ڇاجي لاءِ فڪر ۽ وينتيون ڪري؟ پر اچ ئي تہ ڪير چوي پيو تہ هن وٽ پنج ڇهہ پنهنجا بنگلا هوندي بہ هڪ بہ خالي نہ ٿي مليو اٿس. ڪيس ڪري رهيو آهي پر پاڻ مسواڙ جي جاءِ ۾ رهندو آهي. اِنهين ڪي چوندا آهن قسمت ۾ سڪ لڪيل نہ آهي تہ ملندو ئي ڪونہ.

در ڪولي آءُ پڳت ڪيائين، ڇي - هاڻي ٿوري فرحت آهي. مونکي آئت ٿيو، مان موٽي آيس.

بئي ڏينهن اِسٽاپ تي بيٺو هوس تہ ڏسان پريو مڙس ڪار ڪاهي پيو اچي. مونکي پر وارِي سيٽ تي وِهاري لڳو ڳالهيون ڪرڻ، جڻ ڪو ڪلهہ ڪجھ ٿيو ئي ڪونہ هوس.

اڇي بگلن جهڙا صاف ڪاڙهِ جا ڪپڙا، سرير ۾ اُهائي چستي ڦڙتي. مونکي بنا ڳالهائڻ جو موقعو ڏيندي چيائين، اڄ مونکي ڪورٽ ۾ جلد پهچڻو آهي، اِنڪري تيز رفتار سان ٿا هلون. پوءِ منهنجو هڪ پوليس آفيسر سان اپائنٽمينٽ آهي. خبر اٿيئي تہ هڪ سنڌِي ڇوڪرِيءَ کي هڪ بدنيت ڇوڪرو ڀنيائي پاڻ سان وٺي ويو آهي، پر ڇوڪرِي نابالگ آهي. هنن کي پڪڙي پوليس قبضي ۾ ڪيو آهي، اِن لاءِ وقت تي پهچي ڇوڪريءَ کي مائٽن جي سپرد ڪرائڻو آهي.

هي اپائنٽمينٽ بہ آهي ”هڪ ڇوڪري پنهنجي زال کي ڇڏي ڏنو آهي ڇوڪرِي پيڪن ۾ ويٺي آهي. مان پٽس کي سمجهايان تہ ڇوي پٽ نٿو مڃين. اڄ پٽس کي ڳڏجي سمجهوتو ڪرائڻو آهي.“

پريو مڙس آهستي آهستي قدم رکندو ويندو پيو نظر اچي. بس ۾ هن پرئي مڙس جو ڌيان برقرار رهيو. ايترو ئي نہ سچو ڏينهن منهنجو من بيچئن ۽ بافکر رهيو. من تي هن جي بيماريءَ جي چنتا جي بوجهہ شام تائين ايڏو ڳرو ڪري ڇڏيو، جو دل دماغ سور ڪان ڦاٽڻ لڳا. سوچيم الائي هن جو ڪهڙو حال ٿيو هوندو. هيتري ننڍي ملاقات جي دئران، صرف ٿوري سفر جي ساٿيءَ لاءِ ايڏي همدرديءَ سنيهہ ڇوليون ماري اکين جي پاٽيءَ رستي ڪڏهن هن ڏانهن پنهنجپائيءَ جا اِشارا پيو ڪري، سمجهہ ۾ ئي نہ پيو اچي. ڪورٽ مان هنجي ائڊريس پڇي سِڌو ٻيهريون دفعو هنجي گهر پهتس. دل ڌڙڪي پئي تہ ايشور ڀلو ڪري، الائي ڇا ٿيو هوندو. پر موٽ ۾ جنهن در کوليو سو اُهو پريو مڙس ئي هو. هن کي ٺيڪ ڏسي دل تان ڄڻ ڪافي بوجهہ هلڪو ٿي ويو. دماغ جون نسون بہ ٽوڙيون ڍليون ٿيون. مون هن کان طبيعت جو حال پڇيو. چيائون، دوا وٺان پيو، مڙيوئي ايشور سٺائي ڪندو. اِهو ٻڌي مونکي عجب لڳو. هن چيو هو تہ مان ايشور کي ياد ئي ڪين ڪريان، ورِي ڇوي ٿو تہ ايشور سٺائي ڪندو، سو ورِي ڪيئن! مونکي تہ فڪرن فيٽن جي عادت آهي، رات ڪري صبح شام پر اوا پنهنجا فڪر ايشور تي ڇڏڻ لاءِ پيو ٻاڌائيندو آهيان. جيئن اڄ سچو ڏينهن ايشور کي پيو وينتيون ڪيان تہ پرئي مڙس کي تندرستي بخشيس ۽ وڏي عمر ڏينس. ٻئي من چيو، ٺيڪ بہ آهي، هن کي ڪمي ڪهڙي آهي، جو ايشور در ٻاڌائيندو. عهدو، فئنسي

تہ ايشور اينترِي شفا هن کي بخش جو ورِي ڪار ڪاهي پنهنجي ڪم تي وجي.

پوءِ ڪجهہ منهنجي دعائن ۽ ڪجهہ هنجي گهر وارن جي شيوائن، دوستن رشتيدارن جي پرارٿنائن اثر ڏيکاريو هوُ آهستي آهستي نيڪ ٿيڻ لڳو ۽ ڪافي نيڪ ٿي ويو.

دل جي مريض کي ڊاڪٽر صبوح شام گهمڻ جي صلاح ڏيندا آهن. چوندا آهن تہ دل کي دل سان راحت ٿيندي آهي. هن کي مان گهڻا ئي دفعا چئي چڪو هوس تہ سائين منهنجي گهر پيرزڙا تہ گهمايو. چوندا، ها ها، مان ضرور ايندس، پرامس ٿو ڪريان. پر مان هڪ وقت بہ گلاس پاڻي پيئندو آهيان ۽ بہ ڪوپ چانهہ. مون چيو سائين ”پلي، توهان اچو تہ سهين.“

شايد هن کي اِهو پرامس ياد هو هڪ ڏينهن شام جو گهمندو ڦرندو اچي منهنجي گهر نڪتو. مان ٻاهر نڪران تہ عجب جي حد نہ رهي، منهنجو گهر مٿي هو ۽ هن کي ڏاڪڻ چڙهڻ جي منع هئي، هيٺ بيٺي ئي هن چيو، گهڻن ڏينهن جون ڳالهيون دل ۾ دٻيون پيئيون آهن، سوچيم ڪجهہ تہ هلڪو ٿيان تو بنا ڪير ٻڌي بہ تہ ڪونہ ٿو ۽ تو وٽ اچڻ جو مون جيڪو پرامس ڪيو هو سو بہ پورو ڪيان.

مون چيو، ”سائين توهان لان ۾ وهو تہ مان بہ گلاس پاڻي ۽ بہ ڪوپ چانهہ کڻي اِجهو آيس.“

چيائين، ’نہ نہ، تنهن کان تہ ڪجهہ ٻڌي وٺ، چانهہ چا مونکي اِئين ڏوکڻي ٿورئي آهي. هن مونکي پاڻ وٽان چرڻ ئي نہ ڏنو ۽ ويو ڳالهائيندو.

اِهي ڳالهيون ٻڌِي منهنجا ته ڇهه ئي ڇڄِي ويا. پنهنجو دک پلجي هاڻي سماج شيوا ڪرڻ هليو آهي. جيڪر بيمار ٿِي پيو ته هوءَ ڇوڪري ڇڏائيندس يا هوءَ نونهن؟

مان اجا ڪجھ چوڻ لاءِ منهن کوليان ۽ هوُ پنهنجي ڳالهه پوري ڪرڻ جي موڊ ۾. مطلب ته سماج شيوا جو هڪ نشو هو، هڪ لگن ۽ اُن ڏانهن لاڙو ته سنڌِي ۽ سنڌيت قائم رکڻ جو حامي هو. ڳالهين ڳالهين ۾ ڪورٽ پهچِي وياسين ۽ پنهنجي پنهنجي ڪم ۾ جنبِي وياسين. مون به سوچيو هاڻي نيڪ هوندو خطرو ٽرِي ويو. سو بيفڪرو ٿِي ويس.

صبوح ساڻ ڪنهن خبر ڏني ته فلاڻي کي سيويئر هارٽ اٽيڪ ٿيو آهي. اِسپتال ۾ پيرتِي آهي. مونکي جنهن ڳالهه جو اِمڪان هو سو سچ ٿِي ويو.

اِسپتال وڃڻ کان اڳ ته بس ايشور کي هٿ جوڙِي نيڪاريون پيو ڪيان، ٻاڏايان پيو ته پرئي مڙس کي شفا بخش. هن کي عمر دراض ڪر.

۽ اُن ڏينهن اسپتال ۾ وڃِي ڏٺم ته هوُ شير، دلير، سماج شيوِي اِسپتال جي پلنگ تي بي سڌ، لاچار ۽ بيهوش پيو آهي. شايد دوائن جو نشو هجيس ۽ ننڊ هجيس ڏسِي ٻاهران ئِي هلِي آيس. ٻه ٽي دفعا وڃڻ ڪانپوءِ به هن جو درشن ۽ ڳالهائڻ نصيب نه ٿيو جو اِنسينٽو ڪيئر يونٽ ۾ وڃڻ ۽ ڳالهائڻ جي منع آهي. اُن ڪانپوءِ اِسپتال وڃڻ بيڪار سمجهي مان ڪورٽ جي ساٿين کان ئِي هن جي خبر چار لهندو هوس ۽ رات ڏينهن ٻاڏائي پرارٿنائون ڪندو هوس

هير چٽي پير

نٿوءَ ماءُ جي اِها هير هئي تہ روز صبوح جو اُٿي سنان پاڻي ڪري نيرن ڪائي يارهين بجي ڌاري تيار ٿي سيروءَ ماءُ وٽ جيڪا روز پوڙهين جي ميٽنگ ٿيندي هئي، هلي وينديِ هئي.

عمر هوندس ڪا پنجاهہ پنجونجاهہ. اڃا اُهو ڳوناٺو پڙو اچو يا ڪڏهن ڪڏهن ڇيٽ ٿي. پيرن ۾ پهرين تہ سپاٺو پائي سٽ سٽ ڪري هلندي هئي پر هاڻي اُهو پوڙهين ۾ بہ آئوٽ آف فئشن ٿيڻ ڪري چمپل پائي، نڪ جي نٿ لوڏيندي جيڪا وڏن جي نشاني يا چٽجي تہ وڏن جي جاگير جنهن تي هنجو جنم سِڌ اتڪار هو لوڏيندي هلي ويندِي.

ويچاري نٿو ڪو ڪليڪٽر ڪونہ هو. هو هڪ گاڏو هلائيندڙ. گاڏي ۾ بارن لاءِ لايون، بسڪوٽ، ٽافيون، پڳڙا، نمڪين وغيرهہ ڦيرِي ڪري شام جو ٽڪل گهر اچي نڪرندو هو. صبوح جو سويل ستين بجي پنهنجي ڌنڌي تي نڪرِي ويندو هو. روزِي تمام ڏکي پئي هليس.

نٿوءَ ماءُ کي هڪ نٿو ئي سِڪي لڌو پٽ هو ۽ هڪ ڌِيءَ جيڪا هاڻي ساهرن ۾ سکي هئي. بہ ئي بار هئا.

نٿوءَ جو پيءُ تہ نٿوءَ جي بالپڻ ۾ ئي گذاري ويو هو جنهن جي تہ شايد سانير بہ نٿوءَ کي ڪونهين پر نٿوءَ ماءُ نٿوءَ کي محنت ڪري سِلائيءَ جو ڪم ڪري ڪجهہ مڙس جي مڙيل پيسي کي فينسٽائيءَ سان خرچ ڪري جيئن تيئن

مان ڳالهائڻ لاءِ اچا ڇهنب ڪوليان مس ته ڇوي پهرين منهنجي ٻڌ. ويندي ڪلاڪ نڪري ويو ۽ پربو مڙس وچين ڳالهائيندو. هن جي قصن ۾ ايڏو رس جو گهر جا سڀ ڀاتي هڪ هڪ ڪري مڙي اچي ميڙ ٿيا.

سوچيان پيو ته ڊاڪٽر هيترا ڏينهن نه ڳالهائڻ ڏنن، اُن جي ڪسر پيا ڪڍن. هينئر به گهٽي ڳالهائڻ جي منع هوندي به پاڻ کي روڪي نٿا سگهن. هن جي جزبن کي مان سمجهان پيو ۽ هن جي مجبوريءَ کي پڻ ته به ايترو ضرور چيم ته توهان کي آرام ڪرڻ کپي ڳالهائڻ گهٽ کپي.

مون پڇيومان، ”سائين توهان کاديءَ جا ڪپڙا ٿا پايو ڇا ڪنهن پارٽيءَ جا ميمبر آهيو ڇا؟“

چيائون، ”جوانيءَ ۾ اسان کي به ديش پريم جو جزبو ۽ جوش هو. پاڪستان ۾ آزاديءَ جي لڙائيءَ لاءِ جلوس ۾ ويندا هئاسين ته جيل ۾ وڃڻو پوندو هو.“

مون نتمستڪ ٿي چيو، ”سائين پوءِ ته توهان سوتنترتا سيناني هوندا، توهان کي پينشن ملندي هوندي.“

چيائون، ”نه نه مان اهڙي ڏيکاو جي خلاف آهيان، مون ته پاڻ کي اِن قطار کان ٻاهر رکيو آهي. مون کي مفت جي پينشن نه کپي اڄ مان محنت ڪري روزي روٽي پيو ڪمايان.“

منهنجي شرڌا ويتر هن ڏانهن وڌندي ٿي ويئي. چيومان ”سائين! توهان گهٽ ڳالهايو.“ ته چيائون، ”مان ڪٿي ٿو ڳالهايان؟ ڏس هينئر به تون ئي تون پيو ڳالهائين.“

ڦرت سڀ خبرون هنن کي بنا ڪنهن ڪوشش ملي وينديون هيون.

منهنجي خيال ۾ هنن کي اخبار نويس وٽ رپورٽر هئڻ کپندو هو جيئن هنن کي ايڏي پيچ ڊوڙ ۽ ڪوششون نه ڪرڻيون پون. ڪل ملائي ڪري هو آل انڊيا ريڊيو کان ته به گهٽ نه هيون.

سيروءَ ماءُ وٽ اڄي سڀ چو جهڳٽ ٿينديون هيون، اهو راز پوءِ ٿا کوليون.

سيروءَ ماءُ جا ٽي ئي پٽ هئا. هڪ هتي ئي ڪنهن آفيس ۾ وڏي عهدي تي آفيسر هو. ٻيو ممبئيءَ ۾ جايون ٺهرائڻ جو ٺيڪيدار هو ۽ ٽيون مرڳو ئي اميريڪا هو ۽ پريون ڏن جون ماءُ وٽ پيو موڪليندو هو.

سيروءَ ماءُ جا ٻه پٽ ته شادي شده هئا. اميريڪا وارو سيرو ئي ڪنوارو هو، جنهن لاءِ هوءَ ڪنهن سني ڇوڪريءَ جي تلاش ۾ هئي، پر هر دفعي سندس سيرو ڪنهن به ڇوڪريءَ کي پسند نه ڪري واپس روانو ٿي ويندو هو.

سيروءَ ماءُ جي جاءِ ڇا هئي محل هئي محل. سنگمرمر جا فرش، وڏا حال، وڏا ورانڊا ۽ رسوئي به شاهي هئس ۽ بلڪل ماڊرن نموني ٺهيل هئس. هتي واري نونهن به نوڪري ڪندي هئس ۽ هن کي اڃا کو ٻار ٻچو به نه هو. ذهين ٻچي زال مڙس جي نڪرڻ کان پوءِ سيروءَ ماءُ جو ئي راڄ هو.

ڪري ٻنهين ٻارن کي پاليو هو ۽ ٻنهين جي شادِي هڪ ڏينهن ئي تمام سادي نموني ڪرائي پاڻ کي جڻ آجو ڪري ڇڏيو هو.

هاڻي ننو جڏهن ڪان ڪمائڻ لائق ٿيو هو تڏهن ڪان هن محنت ڪرڻ ڇڏي ڏني هئي ۽ هنن کي پنهنجي ٻاڙي هلڻ جي چوٽ ڏئي سيني زميندارين ڪان مڪتي پاتي هئي.

ڀلا پوڙهو سِر سڄي عمر پيو ڳهندو ڇا؟ ڀهرين جوانيءَ ۾ پنهنجا ٻار پال، سس سهري جي شيوا ڪر، وري پوٽن پوٽين کي پال ۽ گهر ٻه هلاءِ، روٽيون ٺاهه اِهو قصو ته ڪڏهن ختم ئي ڪونه ٿيندو. اِهو سوچي ننوءَ ماءُ پنهنجيءَ نونهن تي ٻاڙي سڀ ڇڏي پنهنجي وندر لاءِ پوڙهين جي ميڙ ۾ وڃي حاضر ٿيندِي هئي. ننو ۽ ننوءَ جي زال درو نڪو هئا پڙهيل نڪو وڏيون خواهشون رکندڙ. سادو کائڻ، سادو پائڻ ۽ سادي رهڻي. هڪ ننڍڙو رڌڻو، ٻه ننڍيون ڪوٺڙيون اڳيان ننڍو دالان. اِها جاءِ ٻه ننوءَ ماءُ هڻ پٽ ڪري قليمن ۾ حاصل ڪئي. ڏئي وٺي اِهائي جاءِ هنن جي ملڪيت هئي. باقي ننو ته روز آڻ ۽ کاءُ جيترو ئي آسامي هو. ننوءَ کي پڻ ٻه ٻار ڇوڪرو ۽ ڇوڪرِي هئا، دُرو اُنهن سان ئي رڌِي پڪِي هوندِي هئي.

ها ته ننوءَ ماءُ سيروءَ ماءُ جي گهر وڃين سڄي زماني جون خبرون ڏيندي ۽ ونندِي هئي. هنن مان نه ڪير ريڊئي تي خبرون ٻڌندو هو نڪو وري اخبار پڙهندو هو پر هنن جي ڪنن ۾ الائي ڪهڙِي آٽوميٽڪ وايرليس هئي، جو ترت-

اِن تي سبروءَ ماءُ چيو، ”ائي سو سيڪو ڇڪ جهڙو ٿورئي آهي.“

نٿوءَ ماءُ وراڻيو، ”مائي مونکي تہ ڊپ آهي نہ ڪٿي تنهنجو سيرو بہ اُتي ئي ڪا گوري ئي نہ ڪري وينو هجي جو سيني جا نقص پيو ڪڍي.“

سبروءَ ماءُ موڙو ڏيئي چيو تہ نہ ”مائي منهنجي سبروءَ کي اهڙو نہ سمجهہ.“

اجوڪي ميٽنگ ٿوريون هيڏانهن هوڏانهن جون ڳالهيون ڪري پاپڙ کائي ڇانهن پيءِ، ڏيڍ بي بجي ميٽنگ برخاست ڪري چمپل ستڪائينديون گهر هلي ويون.

ٻئي ڏينهن وري ميڙ. نٿوءَ ماءُ اچي اجا ويٺي ئي ڪونہ ۽ رڙ ڪري چيائين ٻڌين ٿي سبروءَ ماءُ، ”ائي هوءَ ڪونہ هئي موهني ڊالومل جي ڌيءُ ائي جيڪي ٿيءَ گهٽيءَ ۾ رهندا آهن؟“

ها، سو ڇا؟

”ٻڌو آهي تہ اُها سامهون واري گهر جي ڇوڪري سنوءَ سان ڀڄي ويئي آهي.“

”ائي، سو اِهو وري ڪيئن ٿيو؟“

نٿوءَ ماءُ ڳالهہ کي وڌائيندي چيو، ”ٿيو هيئن جو موهني جي مڱڻي احمدآباد ڪرائي هئائون. موهني ۽ سنو هڪ ئي آفيس ۾ نوڪري ڪندا آهن سو هڪ ٻئي سان دل لڳي وين پر ڇوڪريءَ شرم يا ڊپ کان ماءُ پيءُ کي ٻڌايو

ذهين ٻچي سيروءَ ماءُ جو ڳهر تي ويندو هو خالي ۽ هن سنگمرمري فرش تي وهڻ ئي جڻ پاڳ وارا ايندا هئا. اُتي سيروءَ ماءُ دل کولي پنهنجي ساهڙين جو پاپڙ پاٽي ۽ چانهن سان سنمان ڪندي هئي. سٺيي آساميءَ سان ڳڏ شاهه دل هئڻ سبب ئي سڀ هت اچي جهڳٽ ٿيندیون هيون ته پوءِ اِن ۾ عجب ڪهڙو؟

خبرون نيون ۽ تازيون گهڻو ڪري ٻڌائيندي ئي نٿوءَ ماءُ هئي.

اڄ محفل مچندي ئي نٿوءَ ماءُ تير هنيو، ائي ادِي سيروءَ ماءُ ٻڌو اٿيئي ڍالوءَ ماءُ جو ڍالو جيڪو سال ٻه اڳ امريڪا ڪونه ويو هو؟

سيروءَ ماءُ وچ ۾ ٽوڪيس ”ها، ها سو ڇا؟ ڇئه نه؟“

”سو وري ڇا؟ ٻڌو اٿائون اُنهين ڳوريءَ ميم سان شادِي ڪري اُتي ئي ڳهر وسائي ڇڏيو آهي.“

سيروءَ ماءُ تپرس مان ڇيس، ”مئي، ڇوين ڇا پيئي تو وري ڪٿان ٻڌو؟ ڍالو ته منهنجي پٽ واري شهر ۾ ئي آهي اُنهين ته ڪجهه ڪونه لکيو آهي.“

”ائي سو لکي لکي اُن ڪان اڳ اسان کي ئي خبر پئجي ويئي آهي، ڏسج اِها خبر ڪوڙِي نٿي ٿي سگهي.“

پيروءَ ماءُ جيڪا اڃا چپ ويني هئي، ”ائي مائي سناخت ئي نڪري ويئي آهي، اڄ جي ٻارن جي. ماءُ پيءُ وينا ڇوڪريون ڳولهين ۽ هي ڳوريون وٺي ويهيون رهن ڳهر ۾ خبر نه چار.“

شرم جي ڳالهہ آهي. سنو ٿيو جو مون نڪو نٿوءَ کي پڙهايو نڪو پڙهيل ننهن ورتم.''

اهڙيءَ طرح تون تون مان مان ڪري سڀ گهر موٽي ويئون. روز اِن طرح هنن جي ميڙ جو ڪم ڪنهن جا نقص ڪڍڻ، برايون ۽ اوگڻ ڏسڻ هو. اِن ۾ ئي هنن کي ڪن رس ۽ من رس ملندو هو.

شام جو جيڪو ڪلاڪ ڪن سٽسنگ ۾ بہ ويندين تہ اهڙيون ڪن رس، من رس هنن کي نہ ملندو هو. اِها خبر بہ هر ڪنهنجي ويچارن ۽ عادت جي ڳالهہ آهي. گهڻو ڪري هنن جو ڪم نقص ڪڍڻ جو هو.

نٿوءَ ماءُ جي تہ پرپٺ سڀ برائي ڪنديون هيون تہ ڪيئن نہ بين جا ٽاڪا کولي. پاڻ گهر ۾ ننهن کي سڄي ڏينهن ۾ ڪک ڪٽي بيٺو ڪرڻ جي مدد ڪونہ ڪري.

ڪجهہ ڏينهن بعد سيروءَ ماءُ جي ممبئيءَ واري پٽ کي ڪکو ڇائو ۽ سيروءَ ماءُ گهر ۾ سڄي ڏينهن جي سنڀي نوڪرياڻي رکي ڪجهہ ڏينهن لاءِ پوٽي کي ڏسڻ ويئي.

تڏهن پوڙهين جي ميٽنگ ويروءَ ماءُ جي گهر بدلي ٿي ويئي. ويروءَ ماءُ سيروءَ ماءُ کان بيو نمبر سٽيو آسامي هئي. پر محفل اُها نہ مچندي هئي جهڙي سيروءَ ماءُ جي گهر. ڇو جو هوءَ شاهہ دل ۽ هٿ ڦاڙ هئي ۽ پوڙهين جو سنمان تهي دل سان ڪندي هئي.

ممبئيءَ ۾ پوٽي وٽ هن کي بہ مهنا ڪن لڳي ويا، ٻن مهنن بعد سيروءَ ماءُ جي موٽڻ جي خبر ملندي ئي

ڪونہ سندس شادي بہ ٻئي مهني جي ١٥ تاريخ ٽيٽي هئي، سو ٻئي ست سٽي الائي ڪيڏانهن غائب ٿي ويا.“

پيروءَ ماءُ کان نہ رهيو ويو، ”مائي ڏس زمانو.مان ٿي چوان اڄ ڪلهہ تہ ڇوڪرين کي نوڪريون ڇا مليون آهن، ذات کان نڪري ويبون آهن. ڪيئن ماءُ پيءُ جو نڪ ڪٽيو ڪي نہ؟“

راڌي ماءُ بہ چپ چپ رهي ڇيائين، ”مان پاڻ ڇوڪرين ۽ نهرن جي نوڪريءَ ڪرڻ جي برخلاف آهيان. مُئو سِر گهٽ کائجي، گهٽ ڇوڙجي، باقي هننجي ڪمائيءَ مان نڪ نہ ڪٽائجي.“

سيروءَ ماءُ چيو، ”سو اِهو تہ ضروري ڪونهين تہ سڀ هڪ جهڙيون ٿينديون. ڏس ديارام جون ٽيئي ڏيئر پڙهيل ڳڙهيل، ساديون ۽ سنسڪار واريون آهن. نوڪري بہ ڪن پر پنهنجي رستي اچڻ پنهنجي رستي وڃڻ. مجالا جو ڪير اُنهن ڏانهن آڱر کڻي يا اک کڻي نهاري؟ هر ڳالهہ کي تيليءَ مان تنبُ نہ بڻائجي.“

واڌوءَ ماءُ چيو ”اِهو برابر آهي سڀ آڱريون هڪ جهڙيون نہ آهن ستن تالن ۾ بند بار بہ بگڙي وڃي ۽ روز ٻاهر ويندڙ ٻار پنهنجي عزت جو خيال رکي. اِهو تہ هرڪنهن جي سمجهہ ۽ خيالن جو ڦيرو آهي.

نٿوءَ ماءُ، ” پرمائي کهڙي منهن سان اهڙيون ڇوڪريون ڀين جي سامهون منهن کڻي ايندڙيون ۽ ڪيڏي نہ

هڪ هو راجا تمام ڌرمي ۽ داني. هڪ ڏينهن هو گهوڙن جي تبيلي ۾ سنڀال ڪري رهيو هو ته هڪ ساڌو هن وٽ آيو ۽ دان گهرڻ لڳو. راجا پنهنجي گهمنڊ ۾ اُتي ڪجهه نه ڏسي لِڏ جا ٻه ٽيرا ڪٽي ساڌوءَ کي ڏنا. ساڌو اِئين چوندو ويو ته ”جهڙو ڏيندين، تهڙو پائيندين.“

راجا اِها ڳالهه اِئين ئي وساري ويهي رهيو. راجا ڏاڍي ايشور جي ڀڳتي ۽ تپسيا ڪئي. روز ڀڄن ۾ ڏينهن رات هڪ ڪري ڇڏيائين، جنهن جي ٻل سان هن کي سپني ۾ هڪ لِڏ جو جبل نظر آيو. راجا پريشان ٿي ويو. روز سپني ۾ هنکي اُهو جبل ڏسڻ ۾ اچڻ لڳو.

هڪ ڏينهن آواز آيس ته راجا هيءَ لِڏ توکي ئي کائڻي آهي، ڇاڪاڻ ته تو هڪ سِڌ پرش کي لِڏ دان ڪئي هئي.

راجا جو جاڳيو ته هن جا ٻه ٻه ويا ته ڇهه ٻه ويا. سوچڻ لڳو، مار منجهان، مونکي لِڏ کائڻي پوندي؟ منهنجي هيڏي تپسيا جو ڦل هڪ برائيءَ سان هيڏو وڏو روپ ڌارڻ ڪري آيو آهي؟

راجا ڪيترن سِڌپرشن وٽ وڃي هن لِڏ کان بچڻ جو اُپاءُ پڇيو. تڏهن هڪ سِڌ پرش چيس ته ”راجا ! سڀ تنهنجي واهه واهي ڪري رهيا آهن. تون ڪو اهڙو ڪم ڪر جو سڀ تنهنجون گلائون ڪن، ڦٽ لانت هڻن. تڏهن هنن گلائن ڪرڻ وارن کي لِڏ کائڻي پوندي ۽ تون هن پاپ کان بچي پوندين.“

پوڙهيون خوشيءَ خوشيءَ وري اچي پراڻي جاءِ تي جهڳٽ ٿيون. پر هنن کي ڏسي تپرس لڳي ويو ته سيروءَ ماءُ جي هٿ ۾ قيرڻ واري مالها هئي ۽ مک ۾ ڳنڀيرتا.

پهرئين ڏينهن سڀ ممبئيءَ جو حال احوال وني مٺائي کائي چانهن پي گهر موٽي آيون. سيروءَ ماءُ جي ڳنڀيرتا ڏسي ڪنهن کي به هيڏانهن هوڏانهن ڳالهيون ڪرڻ جي همٿ نه پئي ٿئي ۽ جڏهن ڳالهيون نه ڪجن ته ويهي ڪجي به ڇا؟ سو ميٽنگ جلدي برخاست ٿي ويئي.

ٻئي ڏينهن جڏهن سڀ مڙيون ۽ نقطچيني شروع ٿي ته سيروءَ ماءُ چيو، ”اديون، مان ممبيءَ وچين تمام املهه خزانو ڪٺي آئي آهيان.“

سيني سمجهيو ته سيروءَ ڪي هيرا جواهر موتي موڪليا اٿس يا سيروءَ لاءِ ڪا چوڪري سٺيو آسامي ڦاٿي اٿس. پر سيروءَ ماءُ هنن جي جڳياسا کي ڏسي چيو، ”اديون مان هن لوڪ جو نه مان ڪٺي آئي آهيان، ٻئي لوڪ جو پيغام. هن سچي ايشور جو. اديون اُتي ننڊيون نيٽيون ڏس ته ستسنگ جي رنگ ۾ رڱجي لوڪ سُڌارڻ سان گڏ پرلوڪ به سُڌاري رهيون آهن. روز نيم سان ستسنگ ۾ وڃن.“

اڇو ته اڄ کان اسين به ستسنگ شروع ڪيون. چڱو پيلا هڪڙي آڪاڻي ٻڌائيانوَ ٿي :

سيني ها ها ۾ سُر ملايو. ها، ٻڌايو.

تڏهن سيروءَ ماءُ هيءَ آڪاڻي چئي :

راجا اُتان جو پڳو سو سِڌپرش وٽ اچي ساهي پٽيائين. سِڌ پرش چيس ته ”اِنجو صرف هڪ اُپاءُ آهي. تون ايڏي تپسيا ڪر، جنهنجي ايڏي گرمي ٿئي جو دل ۾ باهه جا شولا، ايشور جي ورهه جا شولا ٻري وڃن، جنهن ۾ لِڏ سڙي رَک ٿي وڃي، پر جيڪا هڪ پڙي رَک بچندي، تنهنکي ته توکي کائڻو ئي پوندو.“

راجا تمام گهڻي تپسيا ڪئي، لِڏ کي رَک بڻايو، پوءِ به هن کي رَک کائڻي پيئي.

ايترو چئي سيروءَ ماءُ چڻ ٻئي لوڪ ۾ پهچي ويئي. مالها هنجي هٿ ۾ ڦِرڻ لڳي، اکيون بند ٿي ويون.

اِهو نظارو ڏسي سڀ پوڙهيون چڻ آسمان تان ڌرتيءَ تي اچي اونڌي منهن ڪِريون. هنن کي پنهنجي سامهون ئي نه پر چئني پاسي لِڏين جا وڏا وڏا جبل نظر اچڻ لڳا. سڀ سمجهڻ لڳيون ته ”ڪنهنجي ڳِلا گيبت ڪرڻ سان جيڪڏهن ايڏو پوڳڻو ڪشٽ پوندو ته ڪيئن ٻئي لوڪ ۾ وڃي منهن ڏيکارينديونسين؟“ اِئين سوچينديون سڀ گهر هلي ويون.

ٻه چار ڏينهن وري ميڙ ٿيو ٻه پر ڪنهن قسم جي ڳِلا گيبت ڪرڻ جي ڪنهنکي همت نه ٿي. پاڻ سڀ سيروءَ ماءُ کان پرلوڪ سڌارڻ جا قصا ٻڌڻ لڳيون. سيني جو ڪچ ڪچ من متجڻ لڳو.

ٻه چار ڏينهن ته نٿوءَ ماءُ کي ٻه سپني ۾ لِڏ جا جبل

راجا بہ هو هوشيار. سو چا ڪيائين جو هڪ سُهڻي، پرين جهڙي ڇوڪريءَ کي گهرائي، اهڙو تہ سندر ۽ عاليشان محل ٺهرايو جو ڏسندڙ ڏندن هيٺان آڱر ڪٽي ڪن. اُن ۾ راجا ڇوڪريءَ کي وهاري چيو تہ ”ٻچا! تون منهنجي ڌيءُ وانگر آهين پر مهرباني ڪري ڪجهہ ڏينهن هن محل ۾ رهہ.“

پوءِ راجا هڪ ڪنڊ ۾ ويهي گهور تپسيا ڪرڻ لڳو. ماڻهن کي تہ وجهہ ڪپندو هو. سو چيائون، ”ڏسو هن راجا کي، اچن وارن ۾ اچي مت خراب ٿي اٿس. ٻڍاپي ۾ اچي عشق انڌو ڪيو اٿس.“

سڀ بزار ۾، گهرن ۾ ميڙ ڪري راجا جون ڳالهيون ڪرڻ لڳا.

ڪجهہ ڏينهن بعد راجا سپني ۾ ڏٺو تہ برابر لڏ آهستي آهستي گهٽ ٿيندي پئي وڃي ۽ هڪ ڏينهن اهڙو آيو جو لڏ جا بہ ٽيرا ئي رهجي ويا. پر اِهي تہ ختم ئي نہ ٿين. هاڻي راجا سوچ ۾ پئجي ويو. ورِي ويو سِڌ پرش وٽ، اُن چيس، ”راجا! جيڪڏهن مني تنهنجي برائي ڪري تہ پوءِ اُهي بہ ٽيرا بہ ختم ٿي ويندا.“

راجا فقيراڻو ويس ڪيو ۽ منيءَ وٽ وڃي چيو، ”سائين! توهان ٻڌو تہ راجا جي مت ماريجي ويئي آهي، ٻڍاپي ۾ عشق پيو ڪري.“

مني هو پهتل، چيائينس، ”راجا! تون فقيراڻو ويس ڪري مونکي دوکو نٿو ڏيئي سگهين. اِها لِڏ تہ توکي ئي ڪاڻي پوندي.“

اَنڌي ممتا

گهر جو ڪم ڪار لاهي گيتا تيار ٿي ويئي.

هفتي ۾ هڪ ٻه دفعو گيتا ۽ نيتا گڏجي خريداري ڪرڻ لاءِ نڪرنديون آهن. گهر جو راشن پاڻي، ڀاڄي ڀُتي، ڪُتي وَڏي خريد ڪري ڪلاڪ ٻن ۾ واپس اچي گهر سُڪي ٿينديون آهن.

ٻئي پاڙيسري آهن، پر پريم سگهين ڀينرن کان به گهڻو. ٻنهي جا گهر وارا گوپال ۽ گڻيش به هڪ ٻئي جا جگري دوست آهن. روز هڪ ڦيرو هڪ ٻئي وٽ نه ڪن ته ماني ئي هضم نه ٿئين.

ٻئي ڏينهن نيتا جي گهر مهمان اچي وڃڻ ڪري هن کي وري بزار وڃي ڏهي، ڀاڄيون، ڦل ونئي اچڻا پيا.

هن پري کان ڏٺو ته گيتا جو پٽ راجو پاڙي جي سائيڪل تي گهمي رهيو آهي. هن کي عجب لڳو، جو اِسڪول کليل هئا، اڄ موڪل به ڪونه هئي پوءِ راجو ڪيئن ٻينو مٽر گشتي ڪري؟

رستي ۾ ايندي وقت هن گيتا کي چيو، ”چو گيتا، اڄ راجو اِسڪول ڪونه ويو آهي ڇا؟“

گيتا سهج سڀاءُ چيو، ”ها، ها، هو ته اِسڪول ويو آهي.“

نيتا چيو، ”پر مون ته بزار ۾ هن کي پاڙي جي سائيڪل تي گهمندو پنهنجي اکين سان ڏٺو آهي!“

نظر آيا ۽ ٻڄي ويئي. اُتندي وِهندي ايشور کان معافيون پئي گهرندي هئي تہ ”ڏين ٻنڌو! منهنجا اپراڌ کميا ڪر، مون تہ الائي ڪيترين ڳالهين ڪيون آهن، جنهجو انت ڪونهي.“

ڪجھ ڏينهن هوءَ ميڙ ۾ بہ ڪونہ ويئي. نوڪرن کي گهر جي ڪم ۾ مدد ڪندي چوندي هئي، ”گهر جا سچا ناڪر تہ گهر جا ڀاتي آهن، اُنهن جي شيوا سان پرلوڪ سڌرندو.“

ڪجھ ڏينهن اِها ڪار رهي ۽ پوءِ نٿوءَ ماءُ کي لِڏ جا جبل ڏسڻ بہ بند ٿي ويا ۽ گهر ئي گهر ۾ هنجو دم گهٽجڻ لڳو. هن کي اِهو ستسنگي آڪاٽيون ٻي سار لڳڻ لڳيون.

هن چمپل پاتو ۽ سيروءَ ماءُ جو گهر لتاڙي ويروءَ ماءُ جي گهر ڳهڙندي چيو، ”ٻڌين ٿي ويروءَ ماءُ، اڄ فلاڻي....“

گڻيش کي ڏاڍي غصو اچي ويو. چيائين، ”مان تو چوان، تون ٻين جي ڳالهين ۾ دستندازي ڇو ٿي ڪرين؟ نہ ويو تہ نہ ويو. ممتا تہ انڌي ٿيندي آهي. ڪنهن بہ ماءُ کي پنهنجي ٻار ۾ کوٽ نظر نہ ايندو آهي.“

نيتا جي من ۾ ڏاڍو ملال ٿيو تہ سچ کي ناڪاري گيتا پٽ کي ڍڪي ويٺي.

ٻئي ڇوٿين ڏينهن گڻيش آفيس مان موٽندي راجوءَ کي سئنيما جي کڙڪيءَ تي ٽڪيٽ جي لائين ۾ بيٺي ڏٺو. هٿ ڪنگڻ کي آرسي ڇا؟ هنجو شڪ مضبوط ٿي ويو. گهر اچي ڇانهن پيو، هو سئر ڪرڻ نڪتو تہ گوپال کي بہ سڏ ڪيائين. صبوح شام ٿهلڻ تندرستيءَ لاءِ مناسب آهي ۽ گهڻو ڪري ٻئي گڏ نڪرندا هئا. گوپال چيو، ”ڀيهر! مان ڪپڙا مٽائي اچهو تہ آيس.“ گيتا ڪم ۾ مشغول هئي. گڻيش چيس، ”ڪيو خبر پاپي ڪهڙو حال آهي؟“

گيتا جواب ڏنو، ”نيڪ آهي.“

هيڏانهن هوڏانهن نهاري گڻيش چيو، ”پاپي، راجو ڏسڻ ۾ نٿو اچي؟ هوندن تہ شام جو اسڪول جا ڪم پيو ڪندو آهي.“

گيتا چيو، ”هو تہ دوست وٽ پڙهڻ ويو آهي. اُتي ئي اسڪول جا ڪم بہ ڪري ايندو. مونکي ڪم مان فرصت ڪونهي ۽ پڙس بہ ٿڪجي ٿو اچي. پاڻ سُنو، جهنجهٽ اُتي ئي ختم ڪري ايندو.“

گيتا کِلي چيو، ”نہ نہ، تون پُلي هوندينءَ. راجو تہ اِسڪول ويو آهي.“ خير، نيتا گھر هلي آئي.

شام جو نيتا گيتا جي گھر آئي تہ راجو گھر ۾ ئي هئو. نيتا گيتا کان پڇيو تہ ”تو راجوءَ کان پڇيو يا نہ تہ هو اِسڪول ويو هئو يا نہ؟“

گيتا تڏهن راجوءَ کي سڏ ڪندي پڇيو، ”راجو، تون اڄ اِسڪول ويو هئين يا نہ؟“

راجو ان سوال جو جواب ڏئي تہ ٻيو سوال ٿيو، ”نيتا آنٽي چوي ٿي تہ تو بزار ۾ سائيڪل پئي هلائي؟“

راجوءَ جو مُنهن ڦِڪو ٿي ويو. همت ڪري چيائين، ”ممي، مان تہ اِسڪول ويو هوس.“

اِن تي گيتا کِلي ڪري چيو، ”مون چيو ڪونہ، منهنجو راجو اهڙو ڪونهي جو اِسڪول گسائي. ضرور توکي غلط فهمي ٿي ائي.“ نيتا جون تہ پہ بہ ويون، ڇهہ بہ ويون. راجو کھڙيءَ نہ صفائيءَ سان ڪوڙ ڳالهائي رهيو هو ۽ ماڻس هن تي وشواس ڪري رهي هئي. شايد هن کي نيتا کان وڌيڪ وشواس راجوءَ تي هو.

خير، نيتا جو من خراب ٿي پيو. هوءَ اُٿي ڪڙي ٿي ۽ گھر هلي آئي.

گھر اچي هن گڻيش کي ٻڌايو تہ ڪيئن راجو اِسڪول ڪونہ ويو ۽ ماڻس هنجي ڳالهہ تي وشواس نہ ڪيو.

ڪيائين. ڪهڙي لاڏ پيار جو ئي اِهو نتيجو آهي جو هو ايڏو بگڙجي ويو. هن جي ايڏي همت ٿي جو پڇي ويو؟ پر ٻه وڃي ڊنڊ ۾ پوي. اهڙي پٽ کي ڳولهي ورِي ڪهڙو منهن ڪٿي گهمندس؟“

اِهي اکر ٻڌي ته هيڪاري ڳيتا زور زور سان روئڻ لڳي، ”ڏنوَ! ڏسو توهان پيءُ جي ڪنور وهنوار جي ڪري ئي منهنجي لال مون کي ڇڏي ويو هلي.“

ٻئي هڪ ٻئي تي ڏوهه مڙهڻ لڳا. گڻيش ٻنهي کي شانت ڪندي چيو، ”هاڻي توهان شانت ٿيو ته هن کي ڳولهڻ جو بلو ڪجي.“

گوپال ته هٿ مٿي کي ڏيئي ويهي رهيو، چيائين، ”مونکي ته ڪجهه سمجهه ۾ ئي نٿو اچي.“

گڻيش چيس، ”هاڻي مڙسي ڪيو، هلو ته پهرين راجوءَ جي دوستن وٽ ٿا هلون، جن وٽ هو اڪثر ويندو هو.“

ٻئي اسڪوٽر تي چڙهي ڪافي دوستن وٽ ويا پر سڀني چيو ته راجو ٻن ڏينهن کان اسان وٽ ڪونه آيو آهي ۽ اسڪول جي اُنهن ساٿين ٻڌاين ته راجو ته عرصي کان اسڪول ٻه ڪونه ويندو هو. اِهو ٻڌِي هو اسڪول پهتا. خبر پين ته راجوءَ جو نالو اسڪول مان ڪٽجي چڪو آهي ۽ مهيني کن کان هو اسڪول ڪونه آيو آهي، نڪو ئي پنهنجي فِي ڀري اٿائين.

اِهو ٻڌِي ته گوپال ڄڻ آسمان تان ڪِريو. هن کي پنهنجي غلطيءَ جو احساس ٿيو. هو هر مهيني فِي ٻه راجوءَ

گڻيش دل ۾ چيو ته چوانس ٿو ته برابر اِسڪول جا ڪم. ويٺو ڪري توهانجو پُٽ! پر وري اِهو سوچي ته گيتا وشواس نه ڪري، ڪجهه جو ڪجهه چئي نه ڏِئي ۽ منهنجي من ۾ به دک ٿِي پوي. اِنڪري چپ رهيو ۽ گوپال سان گڏ نِڪري ويو.

اجا هفتو ڪن ئي ڪونه گذريو ته ٻڌڻ ۾ آين ته راجو گهر مان ڀڄي ويو آهي.

نيتا ۽ گڻيش به ٻڌو. پر ٻڌِي اڻ-ٻڌِي ڪري ڇڏِي. نيتا ته همدرديءَ لاءِ به گيتا وٽ وڃڻ لاءِ تيار نه هئي، پر گڻيش هن کي پاڙيرسيءَ جو فرض نڀائڻ لاءِ ئي هلڻ جي لاءِ تيار ڪيو.

جڏهن ٻئي گوپال جي گهر پهتا ته ممڻ متو پيو هو. ڪافي ماڻهو همدرديءَ لاءِ ڪنا ٿيا هئا ۽ گيتا روئي روئي اڌ مئي ٿي وئي هئي.

نيتا کي ڏسي ته هن کي چنبڙي پئي ۽ هبڪاري اوڇگارون ڏيئي روئڻ لڳي ۽ چوڻ لڳي، ”نيتا جنهن ڏينهن تو چيو هو، اُنهيءَ ڏينهن ئي مان اک پٽيان ها ته هيءُ ڏينهن نه ڏسڻو پوي ها.“

گوپال- ”ته ڇا نيتا کي خبر هئي؟“

گڻيش نيتا واري ڳالهه گوپال کي ٻڌائي ته هو ڪاوڙ ۾ پرجي ويو ۽ چوڻ لڳو، ”هِن ته مون سان ڪا ڳالهه ئي ڪونه ڪئي، انڌي ممتا ۾ ويڙهجي پٽ جي اوگڻن تي پڙدا پئي

گڻيش ۽ گيتا نيم سان روز شام جو ڇنڇن جي شيوا ۽ همدرديءَ لاءِ ايندا هئا. آٿت ڏيندا هئا- ”پاپي توهان خيال نه ڪريو، ايشور تي ڀروسو ڪريو. راجو ضرور واپس ايندو.“

پر گيتا کي ته اجايا سجايا خيال اچي پاڳل بڻائي ڇڏيندا هئا- ”الائي منهنجو لال ڪهڙي حال ۾ هوندو. اُجايل، بکايل الائي ڪٿي پيو ڀٽڪندو هوندو. الائي هن دنيا ۾ آهي الائي نه؟“ اِئين چئي روئڻ لڳندي هئي.

چنتا آهي چِتا سمان. سڪيلڊو پٽ وڃي هلي ته اُن گهر جي حالت ڪهڙي ٿيندي؟

گڻيش اڪثر آفيس جي ٽور سان احمدآباد ويندو هو. اُتي هُو هڪ ننڍي ڍابي ۾ روٽي کائيندو هو، ڇو جو اُتي صفائي به ڪافي رهندي هئي ۽ روٽي به تازي، گرم ۽ سستي ملندي هئي. هُو روٽيءَ جو آرڊر ڏيئي وينو مس ته هنجي نظر ٻيءَ ٽيبل تي روٽي ڏيندي هڪ ڇوڪر تي پئي. هن جا ڪپڙا ڦاٽل، وار وڌيل ۽ بيترتيب ۽ چيهرو ڪومايل هو.

گڻيش کي سمجهندي دير نه لڳي ته هُو راجو ئي آهي. راجو بيخيالو هو، اِنڪري گوپال وڌي وڃي راجوءَ جي ٻانهن پڪڙي. گوپال کي ڏسندي ئي راجوءَ جي پيلي چهري تي هيڪاري هيبد هارجي وئي هو ٻانهن سان پنهنجو منهن لڪائڻ جي ناڪام ڪوشش ڪرڻ لڳو. اِن تي هيڪاري گوپال جو شڪ پڪ ۾ بدلجي ويو. هن پڇيس، ”تون راجو ئي آهين نه؟“ راجو ته ڪوڙ ۾ ماهر هو، چيائين، ”نه مان رامو آهيان، پلي سيٺ کان پڇو.“

ڪي ڏيئي پرائيندا هئا، رسيد وٺي رکن ايترو به هنن وٽ وقت نه هئو. اسڪول جو هوم وَرڪ ۽ ڪلاس وَرڪ به ڪري ٿو يا نه اِن جي چڪاس به ماءُ پيءُ کي ڪرڻ جڳائي. پر ٻنهي زال مڙس اِنهيءَ جي ضرورت ئي ڪونه سمجهي.

راجو روز کهڙن دوستن وٽ پڙهڻ ٿو وڃي، ڪٿي ٿو وڃي، پڙهي ٿو يا مٽرگشتي ٿو ڪري، اِن جي سُڌ به ٻنهي ڪونه لڌي.

پر هاڻي ته جهرڪيون سڄي ٻني چُڳي چڪيون هيون. هاڻي ڪافي دير ٿي ويئي هئي. هاڻي ته صرف هڪ هٿيار ئي آخري هو، ”پوليس ۾ رپورٽ ڪرائڻ.“ سا به ڪرائي ويئي. اخبارن ۾ اِشتهار به ڇپايا ويا پر سڀ بيڪار. راجو ته اِئين غائب هئو، جيئن ”گڏهه جي مٿي تان سِنڱ.“

گيتا ته روئي روئي اکيون ڪٽي وڃايون. بيمار ٿي پئي. کٽ ڪٽي پڪڙيائين. اولاد جي موهه جي جڙي ڪا ڳهت آهي ڇا؟ جيئن ڪاٺ کي اندر ئي اُڏهي کائيندي وڃي ته خبر ئي نه پوي، تيئن گيتا کي به اندر ئي اندر ڳٽي وئي کائيندي.

پر هاڻي ڪجهي به ڇا؟ جتي به ڏس ملندو هون ته اسان راجوءَ جهڙو ڇوڪرو فلاڻي شهر ۾ ڏٺو آهي ته گوپال جهٽ گاڏيءَ ۾ چڙهي اُتي وڃي هن جي تلاش ڪندو هو.

پيءُ جو هردو ڪيڏو به ڪٺور هجي پر اولاد لاءِ ته هو به ميڻ آهي. اندر ۾ ته هو به ڳريو پئي پر سلي ڪنهن سان؟

اِهو بڌي گڻيش کي لڳو جڻ ٻه ڄڻا هن جي مٿان ٿي ڦاٿو. هن نيتا کي هلڻ جو اِشارو ڪيو ۽ ٻئي گهر کان ٻاهر هليا آيا. گڻيش جو چهرو غصي ۾ ڳاڙهو ٿي ويو. پر نيتا جي اکين مان لُڙڪ ڳڙي آيا. ٻنهي جي ڪيڏي نه بي عزتي ٿي هئي.

گهر پهچي گڻيش نيتا جي ڳلن تان ٻنهي هٿن سان ڳوڙها اُگهي چيو، ”چريِ، اسان ته پنهنجي فرض ادائي ڪئي آهي. هاڻي انڌي ممتا جي ڪري هن جو پُٽ هٿن مان وڃيس ٿو ته وڃڻ ڏيس.“

۽ ٻئي اِن ڳالهه کي دل تان وسارڻ جي ڪوشش ڪرڻ لڳا.

گڻيش سيٺ کان پڇيو، ”سائين! هيءُ ڇوڪر توهان وٽ ڳهڻن ڏينهن کان آهي؟“

سيٺ، ”مان سمجهان ٿو مهينو کن ٿيو هوندس. ڇو توهان هن کي سڃاڻو ٿا؟“

گڻيش، ”سائين! هيءَ ڳوٺ پچي آيو آهي. ماءُ پيءُ هن جي ياد ۾ بيمار ٿي پيا آهن. هن جي ماءُ ته بستري داخل پئي آهي. ٻُڌيو گهر ڇڏي هت نوڪر جو ڪم وينو ڪري.“

سيٺ عجب مان- ”رامو ڇا هيءُ سچ آهي؟“

راجو ڪجهي جهڙي پيٽ.

گڻيش راجوءَ کي سڌو گهر اچي ڇڏيو.

گيتا جو ته اندر نري پيو پٽڙو ڏسي. ڄڻ نئون جنم ملي ويس. گڻيش راجوءَ کان پڇيو- ”تون ڳهران پچي ڇو وئين؟“

راجو- ”مان پاڻ کونه ويس، مونکي ڳوندا کڻي ويا هئا.“

گڻيش- ”پر جڏهن اُنهن توکي ڇڏي ڏنو ته تون گهر ڇونه آئين؟ اُتي ٻئري جو ڪم پيو ڪرين. هتي ته ڪڏهن ماءُ پيءُ کي به هڪ گلاس پاڻيءَ جو پري کونه پياريئه؟ نوڪر جو ڪم ڪندي توکي شرم نه آيو؟“

اِهي اکر ٻڌي گيتا جو پارو چڙهي ويو. انڌي ممتا وري زور مارڻ لڳي، چي- ”ٻڙرو ٻڙرو چئي توهان ته اسان کي لڄي ڪرائڻ جي ڪوشش ٿا ڪيو. هڪ ته ڇوڪرو مصيبت ۾ ڦاسي پيو ۽ توهان هن کي ڪڙو ڳالهائي وري گهر مان دل کٽو ٿا ڪرڻ چاهيو ٿا؟“

تعارف

ڪملا ڀاٽيءَ جي ڪهاڻين جو چوٿون ڪتاب سڌو "انسانيت جي راهه" اسان جي هٿن ۾ آهي.

هن جي ڪهاڻي سنگرهه جون ڇپيل رچنائون آهن—

۱. پرائي درد جو احساس 1984 ۲. هڪ ٻيو مسيحا 1987

۳. نئين زندگي 1995 ۴. انسانيت جي راهه 1999

هن جي سڀني رچنائن ۾ نواڻ آهي. زماني جي هلندڙ وقت جي رفتار سان هلندي ڪملا جون ڪهاڻيون سماج جي اوڻائن جو پردا فاش ڪري پاٺڪ کي هر ڪهاڻيءَ سان گڏ سوال جو جواب ڳولهڻ جي جگياسا سان گڏ ناري جاڳرتيءَ لاءِ به آواز اٿارڻ جي ڪوشش ڪن ٿيون.

ڪملا جون ڪهاڻيون آڪاشواڻي جئپور تان پرسارت ٿينديون رهنديون آهن. هن کي سنڌي اڪادمي راجستان طرفان انعام عطا ڪيا ويا آهن جيڪي ليکڪا جي سڦل آئينده جون نشانيون آهن. ليکڪا جي من ۾ سماج جي اوڻائن کي ٽڙي ڪڍڻ جي احساس کي قلم جي طاقت سان زلزلو اٿارڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. مان هن جي ساهت ڏانهن چاهه ۽ همت لاءِ کيس داد ٿو ڏيان. هڪ سٺي گرهڻيءَ سان گڏ هوءَ هڪ سڦل ليکڪا آهي ته به ليکڪا جو پارٽ نڀائيندي ٿي اچي. مان شڀ ڪامنائن سان گڏ سندس روشن آئينده جي ڪامنا ٿو ڪيان.

ٽي. سي. ڀڳت

بسنت ڪٽ ۽ سيشن جج (رٽائرڊ)، جئپور